

CIVILNÁ OCHRANA

revue pre civilnú ochranu obyvateľstva

1

16. ročník
február 2014

SLOVENSKÍ SAMARITÁNI pomáhali na Filipínach

**AKO ĎALEJ so súťažou
mladých záchranárov?**

BONO

Integrovaná samostatná siréna so zabudovaným záložným napájaním

Bono je prvá skutočne nezávislá siréna, kombinujúca možnosti sofistikovaných elektronických sirén, kompaktné rozmery a zálohované napájanie. Je možné ju použiť v exteriéri aj interiéri, v priemyselných areáloch a halách, hlučných prevádzkach, povrchových baniach, na verejných priestranstvách a podobne. **Bono** dokáže reprodukovat' slovné hlásenia a signály z vnútornej pamäte, živé hlásenia z externého mikrofónu ale aj zvukové signály z rôznych externých zdrojov. Celá

elektronika vrátane batérie a akustického meniča s výkonom 100 W je zabudovaná v odolnom tele z hliníka a nerezú a to pri zachovaní nízkej hmotnosti a minimálnych rozmeroch. K siréne **Bono** je možné dokúpiť široké spektrum voliteľného príslušenstva na komunikáciu, ovládanie alebo napájanie zo solárneho panelu. Štandardne sa dodáva vo vyhotovení 100B s veľkou ozvučnicou, no na požiadanie je možné dodať aj verziu 100S s malou ozvučnicou.

Solarpack

K siréne Bono je možné dokúpiť Solarpack, vďaka čomu sa stane úplne nezávislou na dodávke externej energie. Pri zvolení vhodného spôsobu aktivácie (napríklad cez satelit alebo pri aktivácii sensorom) sa tak stáva plne autonómnym zariadením, využiteľným napríklad v džungli pri stavbe cesty alebo uprostred močiara v povrchovej bani. Priamo na sirénu je navyše možné pripojiť rôznorodé kompatibilné senzory.

100W RMS

Akustika

Špeciálne tvarovaná ozvučnica z hliníkových zliatin a nerezú v kombinácii s výkonným 100 W tlakovým reproduktorom zabezpečuje kvalitné pokrytie požadovaného územia akustickým signálom. Do sirény je možné uložiť prakticky neobmedzené množstvo hlásení, definovať ich priority, prerušenia, alebo kombinácie.

Komunikácia

- osem binárnych vstupov a dva binárne výstupy
- rozhranie RS232/RS485
- rozhranie aBUS pre iné zariadenia série aSCADA®,
- podpora FFSK analógového modemu
- linkové rozhranie Ethernet (vyžaduje doplnkový modul)
- rozhranie WiFi/X-bee (vyžaduje doplnkový modul)
- rozhranie GPRS (vyžaduje doplnkový modul SmartBridge+GPRS)

Autodiagnostika

Siréna Bono má zabudované autodiagnostické funkcie, ktoré je možné využiť v prípade výberu obojsmernej komunikácie medzi sirénou a dispečingom. Dispečer tak má možnosť overiť na diaľku stav batérie a funkčnosť jednotlivých systémov bez toho, aby bolo potrebné k siréne vyslať technika, čo výrazne šetrí prevádzkové náklady.

MODERNÉ TECHNOLOGIE

Automatizované zhromažďovanie údajov prostredníctvom e-mailových správ ..... s. 4

NA POMOC OBCIAM

Právomoci a postavenie obce a starostu obce v krízových situáciách ..... s. 8

OCHRANA OBYVATEĽSTVA

Podstata plánovania úloh a opatrení civilnej ochrany obyvateľstva – Perspektívy a východiská ..... s. 12

INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM

Národný deň 112 po prvýkrát na Slovensku ..... s. 17

ZAHRANIČIE

Hodnotenie Litovského predsedníctva v Rade Európskej únie ..... s. 20
Nový mechanizmus Únie v oblasti civilnej ochrany ..... s. 21

HUMANITÁRNA POMOC

Mechanizmus poskytovania humanitárnej pomoci SR do zahraničia ..... s. 24
Keď Yolanda opustila Filipíny ..... s. 26

VZDELÁVANIE

Civilná ochrana je jedným z najúčinnějších nástrojov psychosociálnej podpory obyvateľstva ..... s. 29

HORSKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA

Horská záchranná služba zaznamenala nárast prijatých tiesňových volaní ..... s. 31
Ľadové doliny si vyžiadali ďalšiu obeť ..... s. 32

NA POMOC ŠKOLÁM

Učivo povinných vyučovacích predmetov ..... s. 33

MLADÍ ZÁCHRANÁRI CO

Ako ďalej so Súťažou mladých záchranárov civilnej ochrany? ..... s. 39

TEÓRIA A PRAX

Coxsackie vírus – choroba rúk, nôh a úst ..... s. 45
Kadmium ..... s. 47
Analýza elektronických informácií na regionálnych weboch ..... s. 49
Záťažové situácie a ich zvládanie počas mimoriadnych udalostí ..... s. 53

tejto dôležitej telefónnej linky. V súvislosti s propagáciou integrovaného záchranného systému a európskeho čísla tiesňového volania 112 bola pre deti z materských a základných škôl vyhlásená výtvarná súťaž s názvom Nakresli svojho Integráčka. Konkrétnym cieľom súťaže bolo prostredníctvom detskej fantázie zistiť, ako si predstavujú deti svojho Integráčka. V jednotlivých krajoch si na tento deň pripravili viacero aktivít zameraných nielen na deti, ale na širokú verejnosť. Viac sa dočítate na stranách 17 až 19.

Ako čierny deň je v histórii Filipín zapísaný ôsmy november 2013. Krajinou sa prehnal najničivejší tajfún dejín, ktorý zanechal za sebou obrovskú spúšť. Zasiahanuté boli 4 milióny obyvateľov, 800 tisíc muselo opustiť svoje domovy, straty na životoch sa rátali na tisíce. Celý svet pozorne sledoval ďalší vývoj udalostí a mnohé krajiny a organizácie stavali do pohotovosti svoje záchranné tímy. Aj rakúski a slovenskí samaritáni, ktorí budujú spoločné medzinárodné záchranné tímy, sa rozhodli reagovať na volanie krajiny o pomoc. Na Filipíny odletel najprv prieskumný tím, ktorý mal za úlohu overiť aktuálnu situáciu v najpostihnutejších oblastiach, zistiť potreby pomoci a pripraviť pôdu na prípadný zásah zdravotníckeho tímu. O týždeň neskôr odletel na miesto prvý medicínsky tím rakúskych a slovenských samaritánov. Jeho úlohou bolo prevziať do starostlivosti poľnú nemocnicu, postavenú izraelskou armádou. Viac sa o pôsobení samaritánov na Filipínach dočítate na stranách 26 až 28.

Ako ďalej so Súťažou mladých záchranárov civilnej ochrany? je názov článku, v ktorom sa autor zamýšľa nad ďalším smerovaním tejto súťaže. Ako uvádza, napriek jej pozitívam a získaným praktickým skúsenostiam, pokiaľ ide o organizačné dokumenty a štatúty, prestupujeme na mieste. V tejto súvislosti si kladie viacero otázok. Napríklad: Prečo na niektorých školách o súťaž nemajú záujem? Spôsobuje ho nezaujím učiteľov o túto činnosť, ich vyťaženosť alebo sú v tom financie – odmeny za mimoškolskú činnosť? Čo je príčinou toho, že súťaž nemá masovejšiu zá-

Secia krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky sa rozhodla usporiadať 1. decembra po prvýkrát Národný deň čísla tiesňového volania 112. Jeho hlavným cieľom bolo prispieť k väčšej propagácii čísla tiesňového volania, ale hlavne naučiť deti správne privolať pomoc v tiesni alebo v prípade vzniku mimoriadnej udalosti a predísť tak neoprávneným volaniam a blokovani-

ladňu? V článku sú načrtnuté aj možné zmeny, ktoré by prispeli k prispôbeniu súťaže novým podmienkam, k jej skvalitneniu a zatraktívneniu. Autor v článku uvádza aj pozitívne skúsenosti z podobných súťaží organizovaných v zahraničí, ktoré by sme mohli využiť aj u nás. Zaoberá sa tiež možným finančným zabezpečením súťaže v budúcnosti. Viac sa dočítate na stranách 39 až 44.

Automatizované zhromažďovanie údajov prostredníctvom e-mailových správ

Voľné pokračovanie série článkov o informačných technológiách v krízovom riadení budeme venovať dátam, presnejšie zberu dát. Na otázku čo je nové v informačných technológiách existuje veľa odpovedí, lebo nového je naozaj veľa. Takmer všetky informácie sú prístupné na internete a niekedy vzniká problém sa v nich orientovať, vybrať a využiť pre svoje potreby tú správnu.

Pri profesionálnom spracovaní dát vzniká často dojem, že dáta sa efektívne môžu spracúvať len pomocou špeciálne navrhnutých informačných a databázových systémov, webových aplikácií ap. Áno, špeciálne navrhnutý, dokonale vypracovaný a funkčný informačný systém je na nezaplatenie, ale niekedy potrebujeme operatívne zefektívniť a prehľadniť vlastnú množinu údajov, vlastné dáta. K tomu nám slúžia hlavne tabuľky a vhodne zvolený systém pomenovania a umiestnenia súborov resp. adresárov. Toto riešenie je síce najrozšírenejšie, ale v praxi často nestačí. No a práve tu je priestor pre databázové programy a aplikácie, ktorých využívanie nám umožní zefektívnenie niektorých našich úloh.

Vhodným a v praxi pomerne rozšíreným je program MS ACCESS. Je to nástroj na vytváranie databáz a databázových aplikácií, pomocou ktorých môžeme pracovať s dôležitými informáciami.

Informácie o programe a odkazy na podrobnejšie návody pre prácu s programom nájdete na tomto odkaze: <http://office.microsoft.com/sk-sk/access-help/co-je-nove-v-programe-microsoft-access-HA010342117.aspx>.

QR kód pre rýchly prístup:

Cieľom článku nie je naučiť pracovať čitateľa s programom MS ACCESS, ale poukázať na niektoré zaujímavé funkcie, ktoré využívame. Jednou z nich je:

Zhromažďovanie údajov prostredníctvom e-mailových správ

Podrobný popis funkcie je na odkaze: <http://office.microsoft.com/sk-sk/access-help/zhromazdovanie-udajov-prostrednictvom-e-mailovych-sprav-HA010015427.aspx>.

QR kód pre rýchly prístup:

Dost' bolo teórie, ukážme si jednoduchý príklad využitia v praxi.

Vyžiadanie a zber údajov potrebných pre mimoriadne regulačné opatrenia

Úloha je jednoduchá. Potrebujeme naplniť tabuľku **Prehľad počtu obyvateľov** za obce okresu. Obcí v okresoch býva rádovo 50 až 100 a tam sa to začína **Tabuľka ku Kroku 3.**

Názov poľa	Popis	Typ údajov
IDZUJ	identifikačné číslo ZUJ	číslo
OBEC	názov obce	text
CPO	celkový počet obyvateľov	číslo
POdo15	počet obyvateľov do 15 rokov	číslo
POnad15	počet obyvateľov nad 15 rokov	číslo
PPNK	potrebný počet nákupných preukazov	číslo
POkatA	počet osôb nad 18 rokov	číslo
POkatD06	počet detí do 6 mesiacov	číslo
POkatD1	počet detí od 6 do 12 mesiacov	číslo
POkatD18	počet detí od 1 do 18 rokov	číslo
POZN	krátka poznámka	text
ZODP	meno osoby zodpovednej za údaje	text
DATakt	dátum aktualizácie údajov	dátum
E-MAIL	e-mailová adresa zodpovedného	text

komplikovať. Aký spôsob zberu zvolíme? Telefonicky? Napíšeme e-mail? Zvolíme si formu prílohy? ... Tak či onak, každý spôsob je buď pracný alebo vzniká riziko nárastu chýb pri často používanom prepisovaní údajov atď.

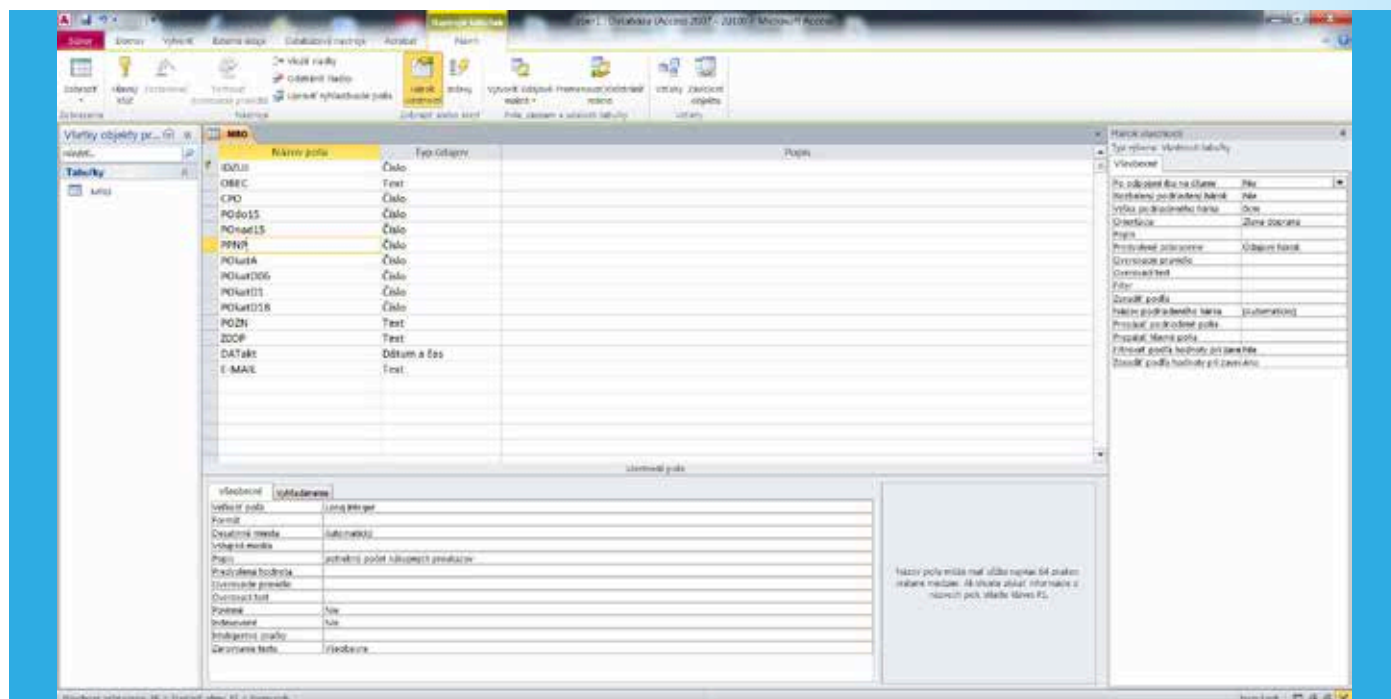
Spracovanie pomocou programu MS Access 2010 zobrazujú nasledovné kroky:

Krok 1. Zvolíme pracovný adresár a v ňom vytvoríme prázdnu databázu s názvom napr. **zber1.accdb**

Krok 2. Sprievodca programom nám automaticky ponúkne vytvorenie novej tabuľky, ktorej **návrhové zobrazenie** zmeníme pomocou tlačidla **Zobraziť** umiestneného v ľavom hornom rohu. Na výzvu zadáme názov tabuľky, napr. MRO a otvorí sa nám návrhové zobrazenie tabuľky.

Krok 3. Úprava požadovanej štruktúry je veľmi jednoduchá. Do položky **Názov poľa** zadáme skrátený názov položky, napr. IDZUJ a v spodnej časti tabuľky do položky **Popis** zadáme jej úplný názov, v našom prípade: identifikačné číslo ZUJ. Položku **Typ údajov** zmeníme pomocou rozbaľovacej ponuky na Typ údajov číslo. Pokračujeme zadáním ostatných položiek, napr. OBEC s popisom

Obrázok ku Kroku 3.

Názov obce a typom Text, ďalej CPO s popisom Celkový počet obyvateľov, a typom číslo ... Doplníme tak celú nami požadovanú štruktúru tabuľky, ktorá bude vyzerať takto: viď Tabuľku ku Kroku 3.

Položky IDZUJ a E-MAIL sú veľmi dôležité. V budúcnosti ich budeme potrebovať pre automatizovanú aktualizáciu údajov.

Krok 4. Po kliknutí na tlačidlo **Zobraziť** v ľavom hornom rohu programu budeme vyzvaní na uloženie tabuľky. Ak

sme to zvládli, máme 99% práce hotovej.

Krok 5. Zvyšné jedno percento za nás urobí sprievodca programom, ktorého spustíme cez ponuku v hornom menu – položka **Externé údaje**. Tá sprístupní ikony, ktoré sú využívané hlavne pri práci s externými údajmi. Nás zaujíma ikona s názvom **Vytvoriť e-mail**. Práve s jej pomocou otvoríme sprievodcu a postupujeme podľa jeho pokynov.

Krok 6. Pri výbere typu formulára zvolíme **Formulár HTML**.

Krok 7. V ďalšom kroku vyberieme

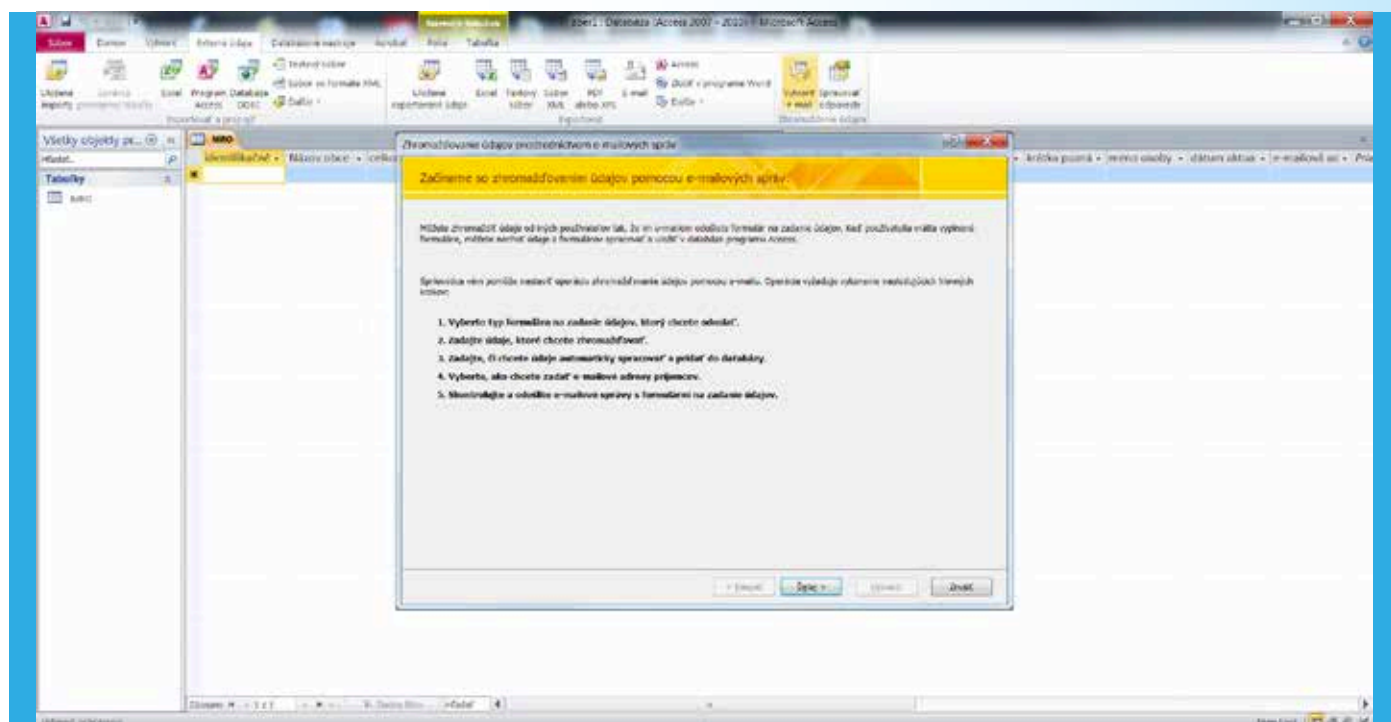
všetky polia, lebo potrebujeme, aby ich e-mailová správa obsahovala.

Krok 8. Nasledujúcou voľbou zabezpečíme, aby sa nami **vytvorená tabuľka automaticky naplnila** po príchode odpovedí zo strany obcí a miest.

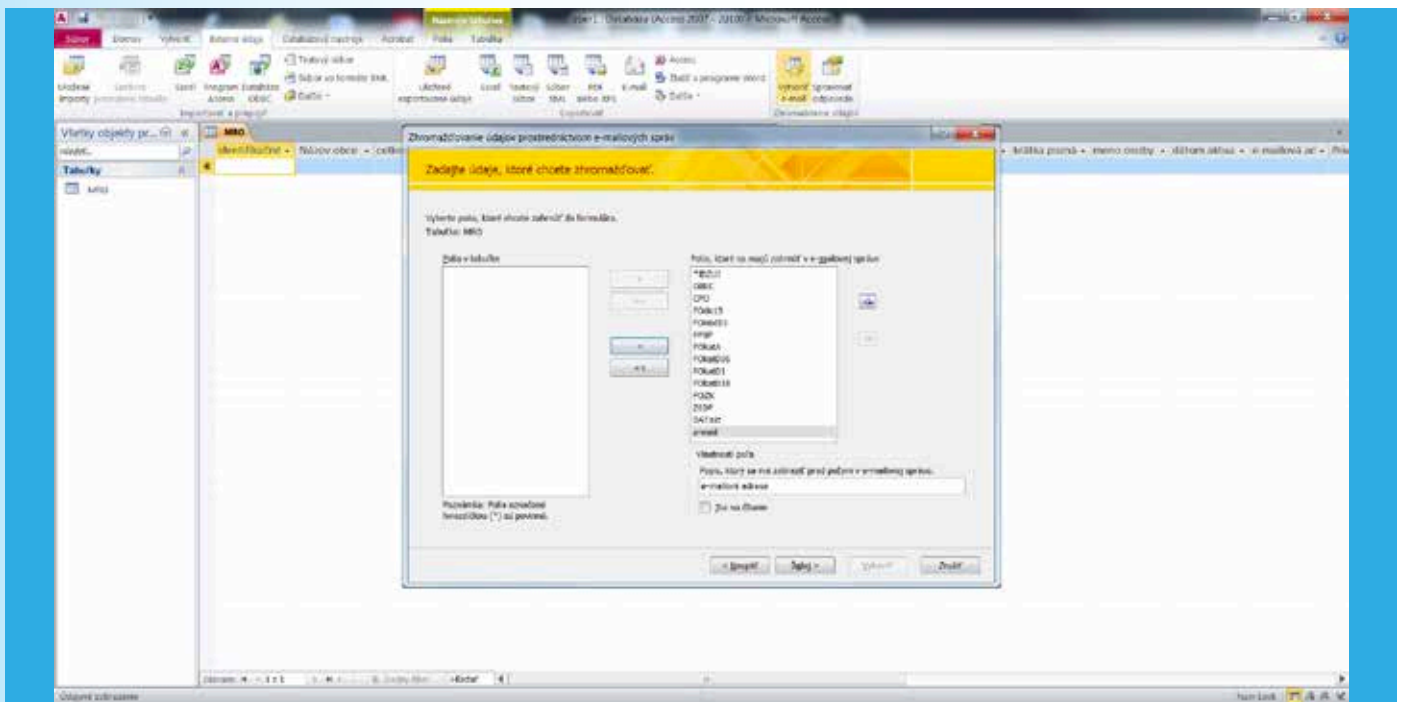
Krok 9. Nakoľko pracujeme na úplne novej a prázdnej tabuľke, v nasledujúcom kroku ponecháme zaškrtnutú voľbu – **Zadajte e-mailové adresy v programe Microsoft Outlook**.

Krok 10. Teraz nám sprievodca ponúka **úpravu samotnej e-mailovej správy** určenej príjemcom, ktorí budú vypí-

Obrázok ku Kroku 5.

Obrázok ku Kroku 7.

ňah nami zaslaný formulár pre vyplnenie údajov potrebných pre náš prípad: Mimoriadne regulačné opatrenia. V správe je dobré uviesť **stručný popis úlohy a pokyny** pre jej splnenie.

Krok 11. Zostalo nám už len potvrdenie tlačidla **Vytvoriť**.

Výsledkom našej práce bude vytvorenie elektronického formulára a jeho odoslanie e-mailom nami vybraným príjemcom. Tu naša aktivita končí. Všetko ostatné zabezpečí spolupráca aplikácie MS OUTLOOK a MS ACCESS.

MS OUTLOOK po prijatí odpovede na náš e-mail automaticky bez nášho zásahu zistí, že sa jedná o údaje určené pre našu databázu, na pozadí tieto dáta v spolupráci s MS ACCESS spracuje a v prijatej pošte vyznačí, že údaje boli úspešne aktualizované.

Jednoduchšie, rýchlejšie a efektívnejšie sa to už nedá

Po otvorení našej databázy **zber1.accdb** zistíme, že tabuľka MRO je automaticky napĺňaná údajmi, ktoré nám

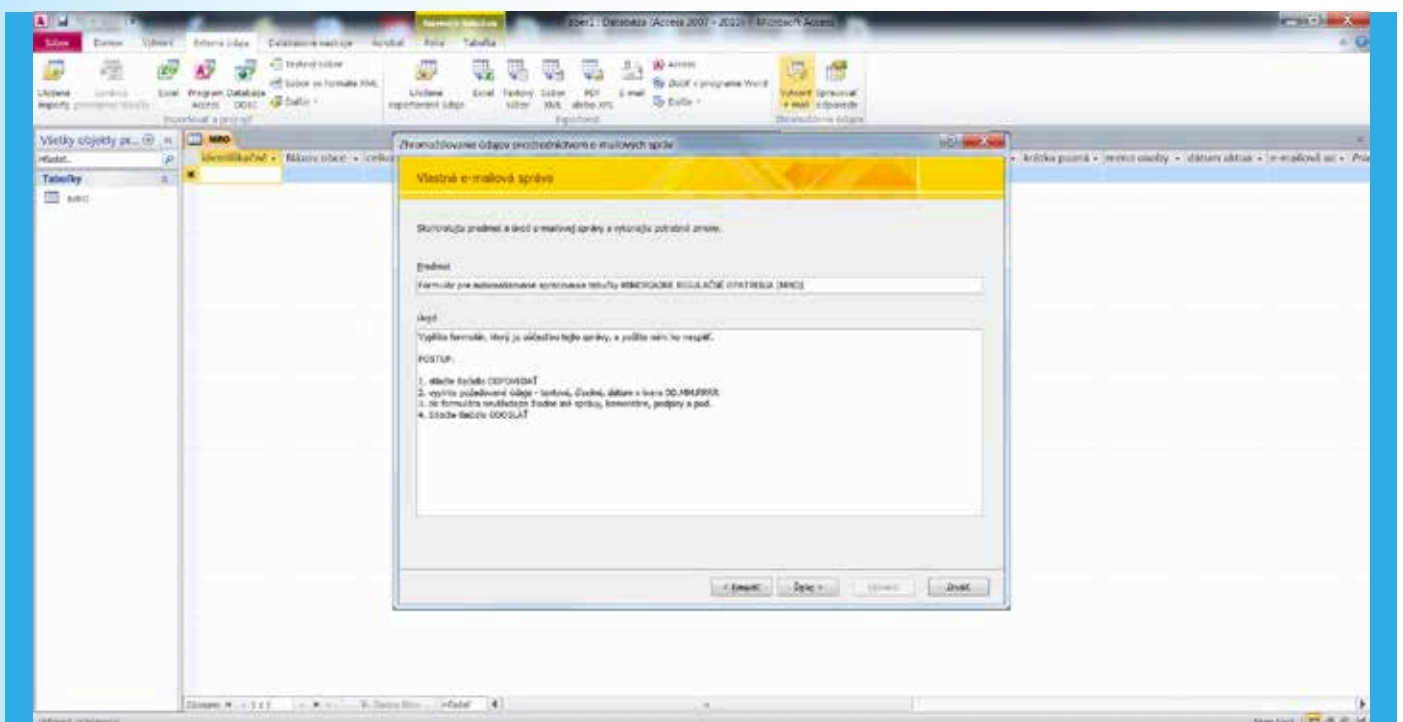
zodpovední pracovníci z obcí a miest posielajú vo vyplnených formulároch **našho automatizovaného zhromažďovania údajov prostredníctvom e-mailových správ**.

Údaje z tabuľky môžeme použiť buď priamo v programe MS Access pre tvorbu výberov, kontrolných prepočtov, zozstáv ap., alebo ich môžeme vyexportovať do tabuľky vo formáte XLS ap.

Požiadavky:

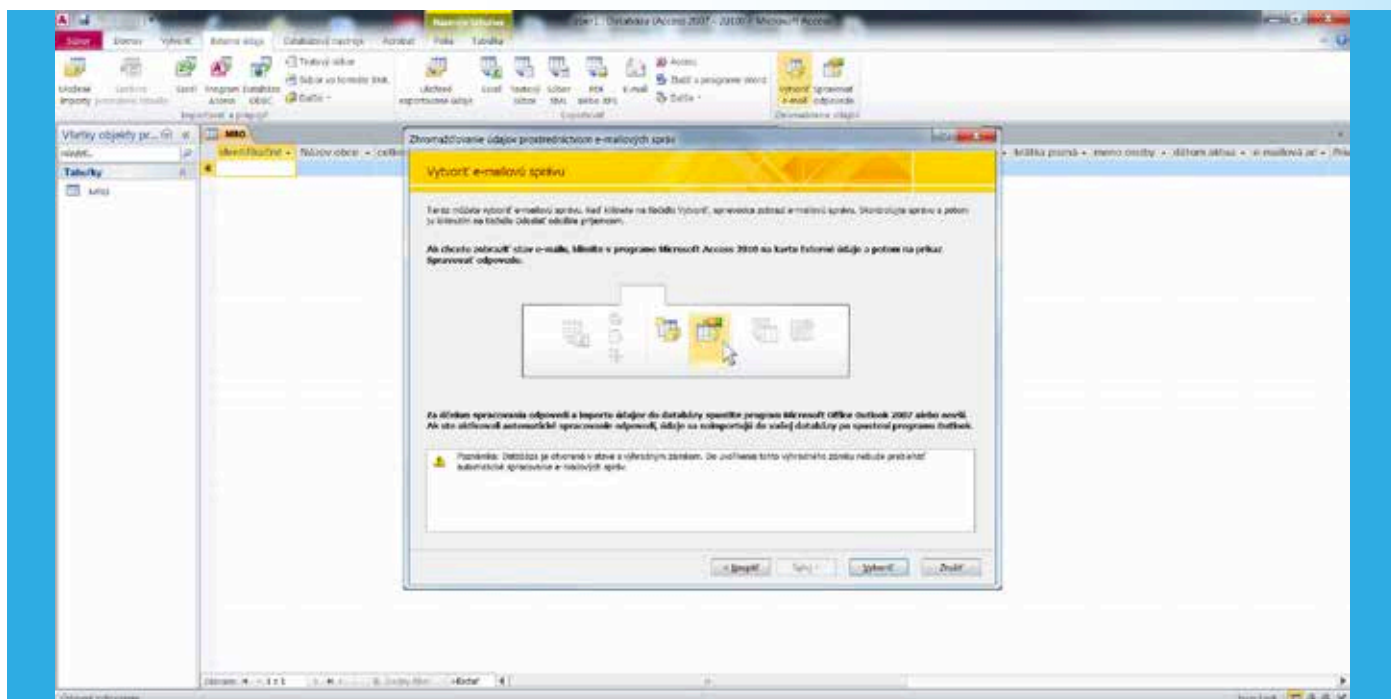
Microsoft Access, Microsoft Outlook verzia 2007 rep. 2010.

Obrázok ku Kroku 10.

Obrázok ku Kroku 11.

Kľúčové slová:

MS Access, MS Outlook, databáza, databázová tabuľka, dátová štruktúra, formát dát, zhromažďovanie údajov prostredníctvom e-mailových správ, elektronické spracovanie údajov, elektronický formulár

Zdroj: www.microsoft.sk, office.microsoft.com

Program Microsoft Office Access uľahčuje zhromažďovanie údajov od používateľov, ktorí sa môžu nachádzať kdekoľvek, napríklad od členov obchodného tímu, účastníkov prieskumu alebo kontaktných osôb. Program Office Access v spolupráci s programom MS Outlook umožňuje vytvoriť a poslať e-mailovú správu, ktorá obsahuje formulár na zadávanie údajov. Ak príjemcovia formuláre vyplnia a pošlú ich naspäť, odpovede

sa spracujú podľa zadaných pravidiel. Ak napríklad určíte, že sa majú odpovede automaticky spracovať, obsahy formulárov sa pridávajú do príslušnej tabuľky, len čo sa odpoveď dostane do priečinka Doručená pošta. Táto nová funkcia, sprievodca Zhromažďovanie údajov prostredníctvom e-mailových správ, môže ušetriť množstvo času, ktorý by sa inak strávil zadávaním údajov v mene používateľov.

Podpora: <http://office.microsoft.com/en-us/access-help/collect-data-by-using-e-mail-messages-HA010015427.aspx>.

A o čom budeme písať n budúce? Budú to podrobnejšie informácie o možnostiach automatizovanej aktualizácie údajov, efektívna firemná komunikácia – využívanie e-mailov, evidencia, zadá-

QR kód pre rýchly prístup:

vanie úloh, kategorizácia a prehľady ich plnenia, plánovanie stretnutí, ich synchronizácia ap.

Ing. Peter Šofranko
vedúci odboru KR OÚ
Spišská Nová Ves

Collect data by using e-mail messages
Microsoft Office Access makes it easy to gather data from people who are located anywhere on the globe, such as members of your sales team, survey participants, or contacts. Office Access 2007 works with Microsoft Office Outlook to help you to generate and send an e-mail message that includes a data entry form. When the recipients fill out the forms and send them back to you, the replies are processed according to your specifications. For example, if you choose to have the replies automatically processed, the contents of the form are added to the appropriate table in your database as soon as the reply reaches your inbox. This new feature, the Collect data through e-mail messages Wizard, can save you hours that you might have otherwise spent entering data on behalf of your users.

Právomoci a postavenie obce a starostu obce v krízových situáciách

Autori v príspevku stručne pojednávajú o právnom postavení a právomociach obce a starostu obce v prípade krízovej situácie. Príspevok nadväzuje na už uverejnené príspevky z problematiky Velenie a organizácia na mieste zásahu zložiek IZS.

Postavenie a pôsobnosť starostu obce

Právna úprava miest a obcí vychádza zo štvrtej hlavy zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky (ďalej len ústava) s názvom Územná samospráva. Starosta obce spoločne s obecným zastupiteľstvom sú v zmysle čl. 69 ods. 1 ústavy označené za orgány obce. Právna teória ich považuje za súčasť orgánov verejno-politickej moci, pretože svoju legitimitu odvádzajú od obyvateľov obce, ktorí ich volia v tzv. komunálnych voľbách na základe všeobecného, rovného a priameho volebného práva tajným hlasovaním na štvorročné obdobie. Paradoxne, v dôsledku rovnakého spôsobu kreovania starostu obce a obecného zastupiteľstva, je ich právne postavenie navzájom relatívne nezávislé.

Starosta je štatutárnym orgánom obce. Je predstaviteľom obce a najvyšším výkonným orgánom obce. Funkcia starostu obce je verejnou funkciou, ktorá sa nevykonáva v pracovnom pomere. To znamená, že voľbou do funkcie starostu obce sa mu nezakladá pracovnoprávny vzťah k obci. Túto verejnú funkciu už nie je nevyhnutné vykonávať na plný úväzok. V záujme šetrenia verejných financií zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o obecnom zriadení) umožnil obecnému zastupiteľstvu určiť úväzok starostu aj v kratšom rozsahu, ako to bolo doposiaľ. Kratší roz-

sah výkonu funkcie starostu nemá žiadny vplyv na rozsah jeho pôsobnosti. Ide len o krátenie časovej dotácie potrebnej na vykonávanie funkcie starostu obce v konkrétnych podmienkach niektorých jednotiek miestnej samosprávy.

V zmysle zákona o obecnom zriadení do kompetencie starostu patrí predovšetkým:

- zastupovať obec navonok vo vzťahu k právnickým osobám, fyzickým osobám a štátnym orgánom,
- zvolávať a viesť zasadania obecného zastupiteľstva a obecnej rady,
- podpisovať právne akty uvedených orgánov,
- pozastaviť výkon uznesenia obecného zastupiteľstva, ak sa domnieva, že odporuje zákonu, alebo je pre obec zjavne nevýhodné – asistačné právo,
- vykonávať zmeny rozpočtu obce v rozsahu určenom obecným zastupiteľstvom,
- navrhovať obecnému zastupiteľstvu vymenovať a odvolávať vedúcich a riaditeľov rozpočtových a príspevkových organizácií obce,
- overovať (spolu s tromi poslancami určenými obecným zastupiteľstvom) petíciu skupiny obyvateľov obce (aspoň 30 % oprávnených voličov),
- uzavrieť pracovnú zmluvu s hlavným kontrolárom obce,
- podpisovať dohodu o rozdelení obce alebo zlúčení obce s inou obcou a ďalšie dokumenty s tým súvisiace,

- podpisovať zmluvu o založení združenia obcí,
- vykonávať obecnú správu a rozhodovať vo všetkých veciach správy obce, ktoré nie sú vyhradené obecnému zastupiteľstvu zákonom alebo štatútom obce,
- vydávať pracovný poriadok a organizačný poriadok obecného úradu a poriadok odmeňovania zamestnancov obce,
- vymenovávať a odvolávať prednostu obecného úradu,
- riadiť prácu obecného úradu,
- poveriť poslanca obecného zastupiteľstva funkciou zástupcu starostu obce,
- ukladať pokutu právnickej osobe alebo fyzickej osobe, ktorá podniká až do výšky 6 638 eur, ak poruší nariadenie obce, neplní si uloženú povinnosť pri odstraňovaní následkov živelnnej pohromy alebo mimoriadnej udalosti a neudržiava čistotu a poriadok na užívanom pozemku,
- rozhodovať v správnom konaní v prvej inštancii ap.

Oprávnenie starostu rozhodovať o právach, právom chránených záujmoch a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy je významným právnym nástrojom, ktorým starosta obce realizuje výkon obecnej správy. Napriek tomu, že po poslednej novele zákona o obecnom zriadení starosta stratil monopolné postavenie

správneho orgánu v obci, keďže za správny orgán je označená obec ako celok, starosta de facto aj naďalej zostáva najdôležitejším správnym orgánom, pretože z dikcie § 13 ods. 5 zákona o obecnom zriadení vyplýva, že je správnym orgánom s tzv. výberovou pôsobnosťou. To znamená, že pokiaľ starosta neustanoví inak, tak všetka individuálna rozhodovacia činnosť vykonávaná v obci a v jej mene, ktorá súvisí s rozhodovaním o právach, právom chránených záujmoch a povinnostiach fyzických a právnických osôb v oblasti verejnej správy prináleží práve starostovi. Starosta je oprávnený (nie povinný) rozhodnúť, že písomne poverí rozhodovaním v správnom konaní aj niektorého, resp. niektorých zamestnancov obce, ktorí budú rozhodovať v mene obce v rozsahu vymedzenom v písomnom poverení. Účelom terminologickej úpravy spočívajúcej v zakotvení obce ako správneho orgánu bolo umožniť odbremenenie starostu od podpisovania všetkých správnych rozhodnutí vypracovaných zamestnancami obecného úradu.

Starosta obce vykonáva aj ďalšie právomoci podľa osobitných zákonov. Z formulácie právnych noriem ustanovených v osobitných zákonoch môže byť právomoc starostu obce rozhodovať alebo konať v mene obce na určitých úsekoch správy vyjadrená *expressis verbis* alebo táto právomoc vyplýva nepriamo zo vzťahu medzi obecným zastupiteľstvom a starostom obce a rozdielnych úloh, ktoré plnia. Možno totiž konštatovať, že zákon o obecnom zriadení rozlišuje medzi pôsobnosťou obecného zastupiteľstva a pôsobnosťou starostu obce, čím zároveň určuje aj ich vzájomné vzťahy. Významom dôslednej diferenciacie medzi pôsobnosťou obecného zastupiteľstva a pôsobnosťou starostu obce je vytvorenie vzájomného systému brzd a protiváh medzi týmito základnými a najdôležitejšími orgánmi obce. Napriek tomu, že vzťahy medzi obecným zastupiteľstvom a starostom obce sú principiálne horizontálne, ich poslanie a tým aj pôsobnosť a právomoc je rozdielna. Zatiaľ čo obecné zastupiteľstvo je kolektívnym orgánom s normotvornou právomocou, ktoré rozhoduje o základných otázkach života obce, tak starosta je individuálnym, monokratickým, výkonným orgánom obce, ktorý plní funkciu jej štatutára a rozhoduje spravidla v individuálnych veciach súvisiacich s bežnou, každodennou správou obce. Medzi

týmito orgánmi sa teda zároveň prejavuje aj rozdielny vzťah kolektívneho rozhodovania na strane jednej a monokratického rozhodovania na strane druhej. Kolektívne rozhodovanie má spravidla charakter kvalifikovanejšieho a objektívnejšieho rozhodovania a aj preto sa uplatňuje vo vzťahu k závažnejším rozhodnutiam celospoločenského významu, ktoré môžu mať dopad na celú obec a nielen jednotlivca, t. j. sú určené vo pred neurčitom počte osôb rovnakého druhu. Naproti tomu je individuálna rozhodovacia činnosť síce viac náchylná na subjektivismus v rozhodovaní, ale je to flexibilnejšia a rýchlejšia forma rozhodovania, ktorá sa preto spravidla uplatňuje vo vzťahu ku konkrétnym osobám. Navyše, aj tu je daná možnosť, najmä v prípravnej fáze Rozhodovania, využiť výhody kolektívnych foriem rozhodovania, resp. spolurozhodovania zo strany obecnej rady a komisií obce ako fakultatívnych poradných orgánov obce.

Expressis verbis je daná právomoc starostu obce napríklad podľa § 19 ods. 2 druhej vety zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám, v zmysle ktorého rozhoduje o odvolaní voči rozhodnutiu obecného úradu o odmietnutí poskytnutia požadovanej informácie. Viaceré kompetencie mu priamo vyplývajú aj zo zákona č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí. Napríklad, určovanie volebných okrskov a volebných miestností vo volebných okrskoch, vymenúvanie a odvolávanie zapisovateľa miestnej a okrskovej volebnej komisie ako aj zostávajúcich členov miestnej a okrskovej volebnej komisie, ak nie je vytvorená v stanovenom počte, zvolávanie prvého zasadnutia miestnej a okrskovej volebnej komisie atď. Taktiež podľa zákona č. 564/1992 Zb. o spôsobe vykonania referenda je starosta oprávnený určiť začiatok hlasovania o referende na skoršiu hodinu, ak to miestne podmienky vyžadujú, podľa zákona č. 564/1991 Zb. o obecnej polícii je oprávnený navrhovať obecnému zastupiteľstvu kandidáta na funkciu náčelníka obecnej polície ap.

Podstatne zložitejšia situácia nastáva v prípade, ak osobitný zákon neustanoví, ktorý z orgánov obce je oprávnený konať v určitej veci alebo na určitom úseku správy, len používa všeobecnú formuláciu obec. Medzi takéto oblasti patrí aj oblasť civilnej ochrany, ochrany pred požiarmi, či oblasť riadenia štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu.

V predchádzajúcom čísle sme čitateľov bližšie oboznámili s povinnosťami obce na úseku ochrany pred požiarmi.

Povinnosti obce na úseku ochrany obyvateľstva

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o civilnej ochrane) upravuje povinnosti obce na úseku ochrany obyvateľstva. Účelom tohto zákona je upraviť podmienky na účinnú ochranu života, zdravia a majetku pred následkami mimoriadnych udalostí, ako aj ustanoviť úlohy a pôsobnosť orgánov štátnej správy, obcí a práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb pri zabezpečovaní civilnej ochrany obyvateľstva.

V zmysle tohto zákona je civilná ochrana systém úloh a opatrení zameralých na ochranu života, zdravia a majetku, spočívajúcich najmä v analýze možného ohrozenia a v prijímaní opatrení na znižovanie rizík ohrozenia, ako aj určenie postupov a činnosti pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí. Poslaním civilnej ochrany je v rozsahu ustanovenom týmto zákonom chrániť život, zdravie a majetok a utvárať podmienky na prežitie pri mimoriadnych udalostiach a počas vyhlásenej mimoriadnej situácie.

Na účely zákona o civilnej ochrane sa mimoriadnou situáciou rozumie obdobie ohrozenia, alebo obdobie pôsobenia následkov mimoriadnej udalosti na život, zdravie alebo majetok, ktorá je vyhlásená podľa zákona o civilnej ochrane. Počas nej sa vykonávajú opatrenia na záchranu života, zdravia alebo majetku, na znižovanie rizík ohrozenia alebo činnosti nevyhnutné na zamedzenie šírenia a pôsobenia následkov mimoriadnej udalosti.

Základný rozsah pôsobnosti obce na úseku ochrany obyvateľstva upravuje § 15 ods. 1 zákona o civilnej ochrane, v zmysle ktorého obec:

- vypracúva plán ochrany obyvateľstva, oboznamuje sa s havarijnými plánmi podnikov a prevádzok na svojom území a informuje obyvateľstvo a verejnosť,
- koordinuje plnenie úloh v súčinnosti s právnickými osobami, fyzickými osobami – podnikateľmi a s ostatnými fyzickými osobami,
- riadi záchranné práce, ak nepatria do pôsobnosti orgánov štátnej správy

- vy, právnických osôb alebo fyzických osôb – podnikateľov na území obce,
- uskladňuje, ošetruje a zabezpečuje výdaj materiálu civilnej ochrany jednotkám civilnej ochrany zriadeným obcou a prostriedkov individuálnej ochrany obyvateľstvu obce, pre ktoré tieto prostriedky nezabezpečujú právnické osoby alebo fyzické osoby – podnikatelia,
- podľa potreby určuje vhodné ochranné stavby použiteľné na ukrytie obyvateľstva a zabezpečuje ich potrebnú úpravu,
- zabezpečuje trvale hlásnu službu a informačnú službu civilnej ochrany, o čom informuje okresný úrad a poskytuje nevyhnutnú a okamžitú pomoc v núdzi, najmä prístrešie, stravu alebo inú materiálnu pomoc obyvateľstvu obce a osobám nachádzajúcim sa na území obce,
- plánuje, vyhlasuje, riadi a zabezpečuje evakuáciu a poskytuje núdzové ubytovanie a núdzové zásobovanie evakuovaných,
- vytvára jednotky civilnej ochrany z obyvateľstva obce a zabezpečuje ich akcieschopnosť,
- zabezpečuje a vykonáva prípravu jednotiek civilnej ochrany obce a v spolupráci s verejnoprávnymi inštitúciami s humanitárnym poslaním zabezpečuje prípravu obyvateľstva na sebaochranu a vzájomnú pomoc,
- vyhlasuje a odvoláva mimoriadnu situáciu a ustanovuje režim života obyvateľstva na území obce v prípade vzniku mimoriadnej udalosti a neodkladne o tom informuje okresný úrad,

- vedie evidenciu evakuovaných osôb a zoznamy evakuovaných osôb podliehajúcich brannej povinnosti s uvedením evakuačného miesta odovzdáva príslušnému okresnému úradu v sídle kraja,
- hospodári s pridelenými finančnými prostriedkami na civilnú ochranu,
- vyžaduje náhradu skutočných výdavkov vynaložených na civilnú ochranu, ktoré sa financujú zo štátneho rozpočtu, z rozpočtu miestne príslušného okresného úradu.

Úlohy a postavenie obce pri vzniku krízovej situácie

Uvedenú problematiku legislatívne upravuje zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu. Tento zákon ustanovuje pôsobnosť orgánov verejnej moci pri riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu, práva a povinnosti právnických osôb a fyzických osôb pri príprave na krízové situácie mimo času vojny a vojnového stavu a pri ich riešení a sankcie za porušenie povinností ustanovených týmto zákonom.

Na účely tohto zákona sa rozumie:

- krízovou situáciou mimo času vojny a vojnového stavu (ďalej len krízová situácia) obdobie, počas ktorého je bezprostredne ohrozená alebo narušená bezpečnosť štátu a ústavné orgány môžu po splnení podmienok ustanovených v ústavnom zákone alebo osobitnom zákone na jej riešenie vyhlásiť výnimočný stav, núdzový

- stav alebo mimoriadnu situáciu,
- krízovým riadením mimo času vojny a vojnového stavu (ďalej len krízové riadenie) súhrn riadiacich činností orgánov krízového riadenia, ktoré sú zamerané na analýzu a vyhodnotenie bezpečnostných rizík a ohrození, plánovanie, prijímanie preventívnych opatrení, organizovanie, realizáciu a kontrolu činností vykonávaných pri príprave na krízové situácie a pri ich riešení,
- krízovým štábom výkonný orgán orgánu krízového riadenia, ktorého úlohou je analyzovať riziká krízovej situácie, navrhovať opatrenia na jej riešenie a koordinovať činnosť zložiek v jeho pôsobnosti v období krízovej situácie,
- civilným núdzovým plánovaním príprava a koordinácia opatrení na zabezpečenie funkčnosti orgánov verejnej moci hospodárstva, vnútorného poriadku a bezpečnosti štátu a civilnej ochrany obyvateľstva v období krízovej situácie.

V zmysle tohto zákona orgánmi krízového riadenia sú:

- vláda Slovenskej republiky, Bezpečnostná rada Slovenskej republiky,
- ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy,
- Národná banka Slovenska,
- bezpečnostná rada kraja,
- okresný úrad,
- bezpečnostná rada okresu,
- obec.

Pôsobnosť obce na úseku krízového riadenia upravuje § 10 zákona o riadení štátu v krízových situáciách, v zmysle ktorého obec na svojom území:

- zriaďuje krízový štáb,
- koordinuje činnosť podnikateľov a právnických osôb pri civilnom núdzovom plánovaní,
- vykonáva opatrenia na riešenie krízových situácií,
- uskutočňuje civilné núdzové plánovanie,
- plní úlohy ustanovené vládou a v rozsahu určenom vládou aj ústredným krízovým štábom, okresným úradom v sídle kraja a okresným úradom pri príprave na riešenie krízových situácií a pri ich riešení,
- vyžaduje poskytnutie pomoci od okresného úradu,
- zhromažďuje osobné údaje o počte osôb a totožnosti osôb v rozsahu

meno, priezvisko, pobyt a rodné číslo, ktoré sa v čase krízovej situácie nachádzajú na území obce a odovzdávajú zoznamy týchto osôb krízovému štábu príslušného okresného úradu,

- plní pri príprave na krízové situácie a pri ich riešení úlohy civilnej ochrany podľa osobitného predpisu.

V zmysle zákona o riadení štátu v krízových situáciách krízový štáb obce zjednocuje postup obce pri príprave na krízové situácie mimo času vojny a vojnového stavu a pri ich riešení.

Úlohy krízového štábu

Krízový štáb je výkonným orgánom obce na plnenie úloh krízového riadenia v období krízovej situácie. Krízový štáb pri príprave na krízové situácie a pri ich riešení najmä:

- koordinuje činnosť podnikateľov a právnických osôb pri civilnom núdzovom plánovaní,
- vykonáva opatrenia na riešenie krízových situácií:
  - analyzuje a vyhodnocuje riziká predpokladaného vzniku krízovej situácie,
  - posudzuje vývoj krízovej situácie,
  - pripravuje návrhy a prijíma opatrenia na riešenie krízovej situácie na základe predpokladaného vývoja krízovej situácie, vyhodnocuje obsah a primeranosť prijímaných opatrení,
  - zabezpečuje operatívnu koordináciu, sledovanie a vyhodnocovanie stavu realizácie prijímaných opatrení na riešenie krízovej situácie (vládou Slovenskej republiky, ústredným krízovým štábom, ministerstvami, krízovým štábom okresného úradu v sídle kraja, okresným úradom),
  - rieši krízovú situáciu vo svojom územnom obvode.
- zhromažďuje osobné údaje o počte osôb a totožnosti osôb v rozsahu meno, priezvisko, pobyt a rodné číslo, ktoré sa v čase krízovej situácie nachádzajú na území obce a odovzdávajú zoznamy týchto osôb krízovému štábu príslušného okresného úradu,
- plní pri príprave na krízové situácie a pri ich riešení úlohy civilnej ochrany podľa osobitného predpisu,
- vyhodnocuje postupy riešenia krízo-

vej situácie, zovšeobecňuje získané skúsenosti a využíva ich pri svojej činnosti,

- vykonáva aktualizáciu údajových dokumentov za krízový štáb v stanovených termínoch.

Zloženie krízového štábu

Krízový štáb sa skladá z predsedu krízového štábu, podpredsedu krízového štábu a členov krízového štábu. Členmi sú určené zástupcovia z oblastí v pôsobnosti obce. Predseda môže podľa potreby na zasadnutie krízového štábu prizvať iné osoby, ako aj členov komisií zriadených na riešenie krízových situácií v obci.

Legislatívna úprava právomocí obce na úseku riešenia krízových situácií za účelom ochrany života, zdravia a majetku svojich obyvateľov poskytuje maximálny priestor na riešenie a zamedzenie negatívnym dopadom. V zmysle uvedených zákonov môžeme hovoriť o dvoch rovinách – z represívneho hľadiska predovšetkým zriadenie obecného hasičského zboru a jednotky civilnej ochrany, z hľadiska prevencie je to široký rozsah povinností, ktoré obec musí zabezpečiť. Musíme si uvedomiť, že iba kvalitná realizácia všetkých uvedených povinností v plnom rozsahu zabezpečí záchranu ľudského života, zdravia a majetku.

Zodpovednosť starostu obce

Konaním, resp. nekonaním starostu obce v súvislosti s riešením krízovej situácie môže byť založená aj jeho právna zodpovednosť. V závislosti od charakteru a miery porušenia právnej povinnosti starostu možno uvažovať o viacerých

rovinách právnej zodpovednosti. A to o všeobecnej zodpovednosti za výkon verejnej funkcie starostu podľa zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení (vyhlásenie miestneho referenda o odvolaní starostu obce, ak hrubo alebo opakovane zanedbáva povinnosti starostu, porušuje Ústavu Slovenskej republiky, ústavné zákony, zákony a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy), o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov (zodpovednosť za škodu, ktorá bola spôsobená nezákonným rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom) a v najzávažnejších prípadoch porušenia zákonných povinností prichádza do úvahy aj trestnoprávna zodpovednosť podľa zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon (trestný čin porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku – § 237 a § 238 trestného zákona, trestný čin zneužívanie právomoci verejného činiteľa – § 326 trestného zákona alebo trestný čin marenie úlohy verejným činiteľom – § 327 a § 327a).

kpt. Ing. Milan MARCINEK, PhD.

kpt. JUDr. Ladislav DUDOR, PhD.

APZ Bratislava

Zoznam použitej literatúry:

- [1] HAŠANOVÁ, J. 2011. Správne právo: Všeobecná a osobitná časť. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2011. 437 s. ISBN 978-80-224-1176-9.
- [2] SOTOLÁŘ, J. 2007. Komunálne právo. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2007. 147 s. ISBN 978-80-7097-666-1.

Perspektívy a východiská

Na pomoc lektorom Národného programu vzdelávania pre IZS vo väzbe na podporu človeka v tiesni a úlohy v oblasti bezpečnostného systému štátu, lektorom stredísk vzdelávania prípravy a odborov krízového riadenia okresných úradov v sídle kraja a OÚ v jednotlivých krajoch, starostom, primátorom miest a obcí, vedúcim objektov.

„Budúcnosť sa nepredpokladá, ale pripravuje. Kto nestačí tempu doby, kto nerobí kontinuálne úspešné zmeny, končí. Kto nehľadá nové cesty, nereaguje na zmenu, alebo ju sám nevytvára a robí stereotypne, smeruje ku kríze.“

Veľmi nás zaujal uvedený citát v odbornej publikácii Metódy a techniky v procese manažmentu rizika autorky Márie Hudákovéj a kolektívu, nakoľko vyjadruje podstatu, postup a využitie skúseností pri hľadaní východísk, novátorských metód pri vzdelávaní a odbornej príprave. Tie by sa mali riadiť poučením, že každé učenie vedie k zmene. K tejto zmene dochádza na troch základných úrovniach. Každá zmena v činnosti, v konaní (v našom prípade príprava plánov ochrany) si vyžaduje nové znalosti, nové informácie, nové zručnosti. K tomu, aby som vedel pripraviť plán ochrany obyvateľstva a zamestnancov, plán riadenia rizík, potrebujem novú poznatkovú základňu pre praktickú aplikáciu.

V tejto súvislosti preto poukážeme na nedostatky, ale aj pozitíva a najmä načrtneme východiská, ako ďalej pri zvyšovaní našej odbornosti. Systém civilnej ochrany v SR má čo ukázať. Má mnohoročné skúsenosti z prípravy obyvateľstva na ochranu životov, zdravia a majetku počas mimoriadnych udalostí.

Neraz sa pri posudzovaní jednotlivých oblastí systému civilnej ochrany obyvateľstva stretávame so zložitými otázkami teoretického a praktického charakteru. Žiadna z tém však nevyvoláva toľko diskusií, výmeny názorov a protikladných stanovísk, ako úlohy a opatrenia systému civilnej ochrany obyvateľstva známe pod zaužívaným termínom plán ochrany obyvateľstva. Zaznamenávame to počas odbornej prípravy a vzdelávania, pri spracovávaní úloh na jednotlivých úrovniach riadenia štátnej správy, samosprávy, riadiacich zložiek integrovaného záchranného systému a špecialistov krízového manažmentu.

Civilnú ochranu obyvateľstva, vo vzťahu k mimoriadnym udalostiam a krízovým situáciám, môžeme charakterizovať ako systém, ktorý má prijatý súbor právnych, technických, organizačných, finančných, vzdelávacích a ďalších ochranných opatrení. Ak sú tieto obsahovo a organizačne zamerané na minimalizáciu a prekonávanie následkov mimoriadnych udalostí a krízových situácií v praxi, môžeme tento systém ochrany obyvateľstva nazvať bezpečný.

V našich podmienkach ho realizuje verejná správa, ktorá vytvára podmienky na prístup obyvateľstva k informáciám o analýze možností vzniku mimoriadnych udalostí, hodnotení rizík, možných následkov a zároveň o prijatých opatreniach na ochranu životov, zdravia, majetku a životného prostredia. Za pomoci štátnej správy, odborov krízového riadenia okresných úradov a zložiek IZS musí najmä mesto a obec zabezpečovať rozhodujúce úlohy v príprave obyvateľstva na sebaobranu, vzájomnú pomoc a informovanosť o možnom ohrození. Verejná správa a podniková sféra musí motivovať a získavať obyvateľstvo, zamestnancov a osoby prevzaté do starostlivosti k aktívnej účasti na plnení úloh a opatrení zameraných na vlastnú bezpečnosť.

Z toho vyplýva, že podstatou riešenia úloh je prekonávanie nedostatočnej pripravenosti obyvateľstva na ochranu, obranu, riešenie – zvládanie mimoriadnych udalostí a obnovu územia. Uvedomujeme si, že obyvateľstvo má právo na pomoc od štátu, ale má aj povinnosti a spoluzodpovednosť za svoju ochranu.

Pripravenosť zamestnancov verejnej správy je riešená v Konceptii rozvoja civilnej ochrany do roku 2015, plánoch vzdelávania a prípravy zložiek IZS, Národnom programe vzdelávania pre IZS vo väzbe na podporu človeka v tiesni a úlohy v oblasti bezpečnostného systému štátu. Pre skvalitnenie prípravy fyzických osôb je potrebné prijať úlohy a opatrenia vo výchove a vzdelávaní obyvateľ-

stva, spresnené o bezpečnosť a ochranu pri mimoriadnych udalostiach a krízových situáciách. Školskú mládež vzdelávame v súlade s rámcovými vzdelávacími programami základných a stredných škôl s využitím praktických prostriedkov – didaktických hier a účelových cvičení, súťaží mladých záchranárov CO a výtvarenej súťaže s tematikou čísla 112. Na vysokých školách by bolo vhodné, aby systém CO poskytol učebné vzdelávacie materiály týkajúce sa otázok ochrany človeka počas mimoriadnych udalostí.

Úlohy a opatrenia vyjadrené v obsahu plánov ochrany obyvateľstva, krízového riadenia rizík okresu by mali mať nasledovné zameranie:

- Plánovanie a krízové riadenie systému ochrany obyvateľstva na základe analýzy územia, rizík ohrozenia a na základe toho stanovenie cieľov a postupov ich realizácie (myslíme úlohy a opatrenia, postupy na ochranu) v konkrétnych podmienkach SR, krajov, okresov, miest a obcí, objektov, organizácií, právnických osôb a fyzických osôb.
- Plánovanie potrebných personálnych, finančných a materiálno-technických zdrojov nevyhnutných na zabezpečovanie ochrany obyvateľstva a pomoci v tiesni.
- Pravidelné objektívne a pravdivé hodnotenie a analýza procesu ochrany životov, zdravia, majetku a životného prostredia, vnútorných podmienok a vonkajších vplyvov. Hľadanie nových prístupov, cieľov, systému opatrení pri riešení problémov ochrany obyvateľstva, pri posudzovaní nových prejavov a typov mimoriadnych udalostí a ohrození územia SR.
- Skvalitňovanie riadiaceho a rozhodovacieho procesu, výber vhodných opatrení, variantov, ktoré reagujú na zmeny v prostredí a na území. Tak, aby systém plnil svoje poslanie, včítane využitia získaných poznatkov a skúseností, ktoré by sa prejavili a zapracovali do právnych noriem – zákonov a vyhlások.

Stanovenie cieľov a tvorba plánov systému krízového riadenia rizík patria k východiskovým funkciám

V podstate ide o rozhodovací proces na rôznych úrovniach (kraj, okres, mesto, obec), ktorý vychádza z dlhodobého zámeru Konceptie rozvoja civilnej ochrany a odporúčaní Európskej únie. Musí akceptovať aj vývoj faktorov ochrany obyvateľstva, či už miestnych alebo vonkajších. Podľa ich poznania a analýzy predvídania vývoja ohrozenia stanoví konkrétne dlhodobé a krátkodobé ciele a postupy na ich dosiahnutie. To je podľa nás podstata, filozofia prístupu krízového riadenia k spracovaniu úloh a opatrení ochrany obyvateľstva. Vytýčenie hlavných cieľov, stanovenie predpokladov na ich splnenie. Podmienkou existencie systému podľa zákona Národnej rady SR č. 42/1996 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov je, že civilná ochrana je systém úloh a opatrení zameraných na ochranu života, zdravia a majetku, spočívajúcich najmä v analýze možného ohrozenia a v prijímaní opatrení na znižovanie rizík ohrozenia, ako aj určenie postupov a činnosti pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí. V zákone je stanovený aj obsah poslanca: chrániť život, zdravie, majetok a utvárať podmienky na prežitie pri mimoriadnych udalostiach a počas vyhlásenej mimoriadnej situácie. V uvedenom ponímaní napĺňa poslanie účelom uvedenému systému.

OBSAH ÚLOH A OPATRENÍ KRÍZOVÉHO RIADENIA RIZÍK PLÁNU OCHRANY OBYVATELSTVA PRED ÚČINKAMI MIMORIADNYCH UDALOSTÍ

VYTÝČENIE CIEĽOV PODĽA OBSAHU ÚLOH A OPATRENÍ SYSTÉMU CIVILNEJ OCHRANY OBYVATELSTVA

ZABEZPEČENIE ZDROJOV A STANOVENIE PREDPOKLADOV NA ICH REALIZÁCIU

ČINNOSTI A POSTUPY NA ZABEZPEČENIE REALIZÁCIE

Plán ochrany – teória a prax

V mnohých prípadoch zúžené chápanie obsahu úloh a opatrení ochrany obyvateľstva má za následok, že funkcie plánu riešia iba plán a v pozadí zaostávajú jeho súčasť, ako napríklad krízové riadenie, organizovanie prípravy na zvládnutie úloh a odborná spôsobilosť, vedenie, rozhodovanie a kontrola. Nedôsledný prístup a chápanie plánovania sa prejavuje v povrchnosti spracovania objektívneho modelu súboru opatrení, metód a návodov pre praktickú riadiacu činnosť. V podstate sa len čiastočne rieši to hlavné, ako správne zabezpečovať ochranu obyvateľstva pred účinkami mimoriadnych udalostí. Problémy máme v plánovaní ochrany, vo východiskách a stanovovaní konkrétnych úloh, ktoré sú veľmi dôležitým cenným informačným zdrojom. Je to v oblastiach:

- **objektívnej a konkrétnej analýzy a hodnotení zdrojov ohrozenia, rizika, územia, príčin vzniku mimoriadnych udalostí so zodpovedajúcim vyhodnotením možných následkov (to je hlavný informačný zdroj pre kvalifikované spracovanie úloh a opatrení na ochranu životov, zdravia a majetku obyvateľstva),**
- **včasného varovania obyvateľstva,**
- **komunikačných a informačných systémov,**
- **ochrany pred účinkami nebezpečných látok,**
- **konkrétneho formulovania úloh a opatrení v prevencii a používaní praktických nástrojov krízového riadenia,**
- **kolektívnej a individuálnej ochrany obyvateľstva.**
- **technického a organizačného zabezpečenia ochrany obyvateľstva.**

V podstate ide o to, aby sme len nekonštatovali to, čo už bolo zistené v analýze územia o konkrétnych zdrojoch ohrozenia a ich rizikách, ale aby bol v jednotlivých častiach plánu jasne zvýraznený **účel ochrany obyvateľstva a rozsah platnosti krízového riadenia**. Ako príklad uvádzame, že vo veľkom rozsahu prijatých úloh je často uvedené vykonávanie záchranných prác so stručnou charakteristikou Vyhlášky MV SR č. 532/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie záchranných prác a organizovanie jednotiek civilnej ochrany, ale chýba to rozhodujúce – hlavné metódy a spôsoby, personálne a technické pro-

striedky organizovania, krízového riadenia a zabezpečovania tejto činnosti. Účastníci odbornej prípravy často poukazovali na rozpor medzi účelom, poslaním plánu, jeho obsahom a praxou, a na chýbajúce základné dokumenty s obsahom úloh a opatrení, ktoré súvisia s ich realizáciou. Poukazovali tiež na povrchno spracované technické informácie a rôzne prehľady potrebné na zabezpečenie neodkladnej a rýchlej rozhodovacej činnosti, realizácie ochrany obyvateľstva pre prípad vzniku mimoriadnej udalosti, ktoré vyplývajú z Analýzy územia okresu (kraja) z hľadiska možných mimoriadnych udalostí.

V súčasnosti štáty EÚ venujú, okrem spomenutých úloh, pozornosť pri plánovaní a riadení týmto oblastiam:

- **riadenie rizík a tvorba plánov riadenia rizík,** budovanie ochrannej infraštruktúry,
- informačný systém, varovanie a vyrozumienie,
- zásady správania sa obyvateľstva pri ohrození,
- ochrana zdravia,
- sebaochrana a vzájomná pomoc,
- ochrana predmetov kultúrnej hodnoty pred ohrozením a zničením,
- organizácia vzájomnej medzinárodnej pomoci a integrovaného záchranného systému EÚ,
- budovanie nových systémov technologických a technických záchranných prostriedkov a monitorovacích prístrojov.

Proces plánovania je riadiaci proces uskutočňovaný v rámci určitej organizačnej štruktúry odboru krízového riadenia a ostatných odborov OÚ v sídle kraja a OÚ v rámci krajov, ktoré na tomto participujú. Môžeme ho chápať ako fungovanie činnosti odborov, útvarov, pracovníkov vykonávajúcich manažérske funkcie v súlade s cieľmi a zásadami plánovania. Sú tu využívané rôzne metódy a prostriedky.

Príklad:

Ohrozenie územia svahovými pohybmi a zosuvmi pôdy v konkrétnych lokalitych okresu je v analýze územia.

1. Podklady relevantne poskytli odborníci zo životného prostredia, geologického prieskumu a špecialisti na monitoring územia.
2. Krízový manažment formuluje úlohy a opatrenia z hľadiska prevencie, prípravy zásahu do konkrétnej oblasti technicky, technologicky, alebo uzatvorením územia pre výstavbu a

prípravy – informovania, varovania obyvateľstva o následkoch možného vzniku mimoriadnej udalosti.

3. Východiská a závery sú v pláne ochrany obyvateľstva územia konkrétne formulované v jednotlivých oblastiach činnosti civilnej ochrany a krízového riadenia.

Je to v podstate integrácia rôznych činností, ktoré riadiaci systém plní v prospech a v rámci jednotlivých častí plánu ochrany obyvateľstva. Týka sa to rozhodovania, informačného systému a komunikácie, preto pracovný kolektív tvorí plán ako proces kolektívneho posudzovania

a konkrétnej zodpovednosti. Z tohto plánu spracovaného podľa analýzy zdrojov ohrozenia na úrovni okresu vychádza množstvo objektov, organizácií, obcí, škôl, inštitúcií a hlavne je o ňom informované obyvateľstvo. Podľa plánu sa orientuje aj obsah odbornej prípravy, špecializovaných vzdelávacích aktivít a príprava obyvateľstva na sebaobranu a vzájomnú pomoc.

Ide o tieto hlavné činnosti, ktoré sa vzájomne ovplyvňujú:

a. odporúčania pre vypracovanie úloh a opatrení ochrany obyvateľstva na základe analýzy rizík,

- b. odporúčania na prijímanie preventívnych opatrení na ochranu a zníženie rizík ohrozenia mimoriadnymi udalosťami,
- c. konkrétne úlohy a opatrenia na ochranu životov, zdravia a majetku po vzniku mimoriadnej udalosti,
- d. obnova územia,
- e. využitie poznatkov a skúseností – rozborov mimoriadnych udalostí, ktoré sa vyskytli v jednotlivých regiónoch SR za posledných 15 – 20 rokov.

Plánovanie je proces definovania podstaty cieľov a ich určovania v oblasti civilnej ochrany obyvateľstva na konkrétnom území. Plán ochrany obyvateľstva tvorí súhrn dokumentov, ktoré obsahujú plán realizácie úloh a opatrení civilnej ochrany. Tie sú pre plánovanie rozhodujúce. Plán ochrany musí, ak chce byť funkčný, obsahovať tieto rozhodujúce súčasti:

I. Základná stručná informácia o okrese, kontakty (objekty, školy, inštitúcie, organizácie ap.)

a. Účel plánu ochrany obyvateľstva, rozsah jeho platnosti. Predmetom plánu ochrany obyvateľstva podľa zákona Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov je ustanovenie podmienok a postupu pri prevencii, zabezpečovaní úloh a opatrení ochrany obyvateľstva po vzniku mimoriadnych udalostí. Je to najmä pripravenosť na zdoľvanie a obmedzovanie následkov mimoriadnych udalostí na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok v prípade ich vzniku.

b. Závery analýzy územia z hľadiska jeho rizík, t. j. vzniku možných mimoriadnych udalostí, živelných pohrôm, havárií s únikom nebezpečných látok s uvedením následkov na postihnutom území, možných teroristických útokov, ohrozením verejného zdravia II. stupňa, katastrofy. Okresný úrad je povinný zabezpečiť hodnotenie zdrojov ohrozenia a ich rizika. Hodnotenie zahŕňa najmä identifikáciu nebezpečenstiev (zdrojov rizika) a predpoklad mimoriadnych udalostí, ktoré môžu vyvolať ohrozenie života, zdravia a majetku.

c. Zámer okresu, primátora mesta, starostu obce, hlavné úlohy riaditeľa objektu, školy, právnickej osoby, fyzickej osoby pri realizácii opatrení na zabezpečenie ochrany obyvateľstva, zamestnancov a osôb prevzatých do

Príklad
Vplyv faktorov na formulovanie obsahu plánu ochrany

Druh udalosti	Každodenná nehoda malého rozsahu	Mimoriadna udalosť, živelná pohroma, havária, katastrofa, teroristický útok, ohrozenie verejného zdravia II. stupňa	Ozbrojený konflikt
Oblasti činnosti	Zábrana škodám a poskytovanie pomoci v tiesni, zásah zložiek IZS, zábrana škodám, všetkého druhu	Prevenca ohrozenia životov, zdravia majetku, priame vykonávanie ochrany počas mimoriadnej udalosti vyslobodzovacie a záchranné práce poskytovanie neodkladnej zdravotníckej pomoci	Systém civilnej ochrany a krízového riadenia
Kompetencie	Nižšie zložky verejnej správy	Verejná správa – štát, mimoriadne udalosti a krízové situácie, orgány krízového riadenia	štát
Záchranné subjekty	zložky IZS – HaZZ, PZ, CO	Základné a ostatné zložky IZS, humanitárne organizácie a ich systém riadenia	Celoštátne sily a prostriedky Ozbrojené sily SR, základné a ostatné zložky IZS, humanitárne organizácie

ÚLOHY A OPATRENIA (PLÁN) OCHRANY OBYVATELSTVA

Plán ochrany obyvateľstva pre prípad mimoriadnej udalosti spojenej s vplyvom živelných pohrôm, havárií s únikom rádioaktívnych chemických, biologických nebezpečných látok a ohrozením verejného zdravia (ďalej len CBRN NL) sú základným dokumentom okresného úradu na zabezpečenie úloh a opatrení, zameraných na ochranu života, zdravia a majetku obyvateľov v období ohrozenia alebo v období pôsobenia následkov mimoriadnej udalosti.

Nové závažné riziká a ohrozenia

- prírodné katastrofy veľkého rozsahu z cezhraničným vplyvom,
- technogénne katastrofy,
- narušenie životného prostredia v dôsledku antropogénnej činnosti,
- poruchy v zásobovaní, nedostatok pitnej vody, liekov, nedostatok pohonných hmôt,
- epidémie,
- masová migrácia, bieda,
- organizovaná kriminalita,
- terorizmus a extrémizmus všetkého druhu,
- obchod s drogami,
- nekontrolovateľné rozširovanie prostriedkov a zbraní hromadného ničenia,
- medzištátne konflikty mimo Európu, ale aj v jej blízkosti (Stredný a blízky východ),
- nové druhy ochorení ľudí, zvierat a degradácia rastlinstva.

starostlivosti (obdobne vychádza zo špecifík územia a zdrojov ohrozenia).

- d. Organizácia súčinnosti pri zabezpečovaní ochrany obyvateľstva.
- e. Plán prípravy a praktických cvičení, nácvikov činnosti subjektu a jeho krízového štábu, štábu civilnej ochrany, havarijnej komisie ap.
- f. Úlohy pri realizácii opatrení na zabezpečenie ochrany obyvateľstva podľa predpokladaného rozsahu mimoriadnej udalosti hlavne:
  - organizovanie, riadenie a vykonávanie záchranných prác, ktoré spočívajú hlavne v záchrane osôb, poskytnutí predlekárskej pomoci a neodkladnej zdravotníckej starostlivosti, vyslobodzovaní osôb a v odsune ranených,
  - organizovanie a zabezpečovanie hlásnej a informačnej služby, varovania obyvateľstva a vyznamenania orgánov krízového riadenia a zložiek IZS,
  - zabezpečovanie a vykonávanie ukrytia, evakuácie, poskytovanie núdzového zásobovania a núdzového ubytovania,
  - vykonávanie protiradiačných, protichemických a protibiologických opatrení,
  - organizovanie, riadenie a vykonávanie prípravy na civilnú ochranu, jednotiek, štábov CO, obyvateľstva a krízových orgánov riadenia, orgánov riadenia zložiek IZS a ich členov, síl a prostriedkov,
  - organizovanie a plánovanie úloh ochrany obyvateľstva pred povodňami,
  - pri ochrane verejného zdravia a zabezpečovania veterinárnych opatrení.
  - plánovanie, organizovanie, materiálneho zabezpečenia a kontroly.

Zo zákona a úloh právnických osôb a fyzických osôb – podnikateľov, ktorí svojou činnosťou môžu ohroziť život, zdravie alebo majetok vyplýva, že sú povinní pripravovať a zabezpečovať ochranu svojich zamestnancov, osôb prevzatých do starostlivosti a osôb, ktoré môžu ohroziť.

Pre spracovanie konkrétnych úloh a opatrení tieto osoby poskytujú okresným úradom a obciam, na ktorých území pôsobia, informácie o možnom nebezpečenstve, jeho rozsahu, spôsobe ochrany a likvidácii následkov a tieto pravidelne aktualizujú. Z praxe je zrej-

mé, že spolupracujú s okresnými úradmi a obcami pri riešení ochrany obyvateľstva. To však predpokladá, že sú povinné oznámiť bezodkladne vznik mimoriadnej udalosti a navrhnúť opatrenia na ochranu života, zdravia a majetku obvodnému úradu a obci, na ktorej území pôsobia.

Takisto zabezpečujú vypracovanie plánu ochrany svojich zamestnancov a osôb prevzatých do starostlivosti a jeho aktualizáciu v rozsahu určenom okresným úradom, ak nevypracúvajú havarijné plány podľa osobitných predpisov. Ako aj iné subjekty, precvičujú tento plán podľa potrieb aspoň raz za tri roky. Zriaďujú si jednotky civilnej ochrany a zariadenia civilnej ochrany podľa vlastného rozhodnutia alebo podľa rozhodnutia okresného úradu, ako aj zabezpečujú akcieschopnosť jednotiek civilnej ochrany a prevádzkyschopnosť zariadení civilnej ochrany. Vyplýva to z § 14 zákona Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov.

Pôsobnosť okresného úradu

Okresný úrad:

- a. vypracúva analýzu možného vzniku mimoriadnej udalosti vo svojom územnom okrese,
- b. vypracúva plán ochrany obyvateľstva v súčinnosti s právnickými osobami a fyzickými osobami a v rozsahu ustanovenom týmto zákonom im ukladá úlohy. Aj podľa § 15 uvedeného zákona.

Pôsobnosť obce

Obec:

- a. vypracúva plán ochrany obyvateľstva, oboznamuje sa s havarijnými plánmi podnikov a prevádzok na svojom území a informuje obyvateľstvo a verejnosť podľa § 15a,
- b. koordinuje plnenie úloh v súčinnosti s právnickými osobami, fyzickými osobami – podnikateľmi a s ostatnými fyzickými osobami.
- c. niektoré obce si z vlastnej iniciatívy a pre vlastnú potrebu plánu ochrany obyvateľstva obce spracúvajú prehľad zdrojov ohrozenia rizík miestneho charakteru, ako doplnenie Analýzy územia. Spresňujú rozsah ohrozenia, veľkosť zasiahnutej oblasti obce, počet ohrozených obyvateľov, časové faktory ohrozenia.

Rozsah platnosti plánu ochrany obyvateľstva

Na rozsah platnosti Plánu ochrany

obyvateľstva existuje množstvo rôznych názorov. Pre potreby riadenia a rozhodovania, vzhľadom na jeho účel, je platný pre systém krízového riadenia:

- krízový štáb okresného úradu (okresného úradu v sídle kraja),
- riadiace orgány integrovaného záchranného systému okresu a kraja,
- zamestnancov okresného úradu (okresného úradu v sídle kraja),
- orgány štátnej správy a špecializovanej štátnej správy na území okresu, kraja (okresného úradu v sídle kraja),
- právnické osoby a fyzické osoby na území okresu v sídle kraja a dotknuté obce.

Aká bude štruktúra hlavného dokumentu úloh a opatrení ochrany obyvateľstva z hľadiska krízového riadenia?

Podľa významu sa plán ochrany, obsah úloh a opatrení ochrany obyvateľstva delí na textovú, tabuľkovú, grafickú časť a časť hlavných opatrení k hodnoteniu následkov v nadväznosti na dokumentáciu civilnej ochrany.

Z hľadiska nových prístupov v rokoch (predpoklad) 2015–2020 úlohy a opatrenia v dokumentácii a plánovaní **riadenia rizík**, napríklad okresu pri zabezpečovaní civilnej ochrany obyvateľstva, budú plány objektívne obsahovať nasledovné principiálne témy a priority:

- A. Plán** je súbor právnych, technických, organizačných, finančných, vzdelávacích, ochranných opatrení na minimalizáciu, resp. na prekonanie následkov mimoriadnych udalostí a krízových situácií. Plán ochrany obyvateľstva tvorí súhrn dokumentov, ktoré obsahujú plán realizácie úloh a opatrení civilnej ochrany, ktorý verejná správa v praxi realizuje.
- B. Analýza územia a hodnotenie rizika** je systematická aplikácia metód identifikácie a hodnotenie ohrozenia – podmienok či príčin mimoriadnej udalosti so zodpovedajúcim vyhodnotením možných následkov.
- C. Závery z analýzy územia** sú súborom **východísk a návrhom opatrení, riadenia rizík** z hľadiska možných mimoriadnych udalostí spojených s ohrozením životov, zdravia, majetku obyvateľstva, životného prostredia s uvedením **následkov a rozsahu** ohrozenia životov, zdravia a majetku na postihnutom území.
- D. Hlavné úlohy a zameranie:**
  - okresného úradu v sídle kraja, okresných úradov, primátora, sta-

rostu a štatutárneho zástupcu právnickej osoby a fyzickej osoby – podnikateľa pri realizácii opatrení na zabezpečenie ochrany obyvateľstva,

- úlohy pri realizácii opatrení na zabezpečenie ochrany obyvateľstva.

E. Systém odbornej prípravy:

- zamestnancov verejnej správy, právnických osôb, fyzických osôb, spolu s prípravou detí, mládeže a obyvateľstva na sebaobranu a vzájomnú pomoc, na základe odbornej spôsobilosti a modulárneho spôsobu vzdelávania. K uvedenému obsahu postupovať podľa programu výchovy a vzdelávania obyvateľstva k bezpečnosti a ochrane pri mimoriadnych udalostiach na cyklus troch rokov. Pri príprave detí a mládeže obsah učiva Ochrana života a zdravia, organizácia účelových cvičení, didaktických hier a súťaží.

Poznámka: v súčasných plánoch táto oblasť komplexne nie je zahrnutá.

- Systém odbornej prípravy a vzdelávania spolu s plánom prípravy a nácvikov činnosti orgánov krízového riadenia a precvičenia plánu, modelových situácií na základe metodiky postupu.

Základné personálne, organizačné a technické úlohy opatrenia ochrany obyvateľstva:

- a. zloženie a štruktúra riadiacich orgánov** ochrany obyvateľstva (krízový štáb a komisie, podľa reálnej situácie pomocné orgány), organizácia účinnosti pri plnení úloh, základné údaje s určením konkrétnej zodpovednosti za splnenie prijatých úloh a opatrení,

b. oblasti činnosti:

- oblasť varovania obyvateľstva a vyznania osôb,
- oblasť núdzového prežitia osôb, poskytovanie núdzového zásobovania a núdzového ubytovania,
- oblasť ochrany obyvateľstva pred kontamináciou nebezpečnými látkami, protiradiačné, protichemické a protibiologické opatrenia, režimové opatrenia,
- oblasť kolektívnej a individuálnej ochrany obyvateľstva,
- oblasť humanitárnej pomoci,
- oblasť monitorovania radiačnej chemickej a biologickej situácie,
- oblasť prípravy a informovania obyvateľstva,
- oblasť posudzovania umiestňovania

stavieb a využívania územia a dodržiavania záujmov civilnej ochrany na teritóriu pri územnom a stavebnom konaní a technických parametrov zariadení civilnej ochrany,

- oblasť úloh na materiálno-technické a finančné zabezpečenie realizácie prijatých opatrení.

Základné úlohy plánovania a riešenia opatrení na ochranu obyvateľstva v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu, za ktoré budú zodpovedať všetky odbory OÚ a špecializovaná štátna správa:

- oblasť plánovania, prípravy a prevencie, civilné núdzové plánovanie,
- oblasť krízového riadenia,
- ochrana kritickej infraštruktúry,
- ochrana zdravia osôb a verejného zdravia,
- veterinárna ochrana pred nebezpečnými nákazami zvierat a ich prenosom.

Základné úlohy plánovania a riešenia hospodárskych opatrení na ochranu obyvateľstva v krízových situáciách, za ktoré budú zodpovedať všetky odbory OÚ a špecializovaná štátna správa:

- oblasť úloh a opatrení v prípade stavu ohrozenia štátu a vojnového stavu.

Základné úlohy plánovania a riešenia hospodárskych opatrení na ochranu obyvateľstva pred povodňami, za ktoré budú zodpovedať všetky odbory OÚ a špecializovaná štátna správa:

- oblasť zabezpečovania povodňových plánov, včasných informácií o vývoji povodne a o možnosti ovplyvňovania povodňovej situácie,
- oblasť organizácie a výkon záchraných činností povodňových orgánov,
- oblasť prípravy a výkon režimových opatrení.

Základné úlohy plánovania a riešenia ochrany pred účinkami havárií na jadrových zariadeniach:

- oblasť zabezpečovania včasného varovania obyvateľstva pri vzniku radiačnej havárie,
- oblasť zabezpečovania celoštátnej radiačnej monitorovacej siete v podmienkach územia okresu,
- oblasť prípravy a výkon režimových opatrení,
- oblasť vybavenia obyvateľstva prostriedkami v zóne havarijného plánovania prostriedkami na zníženie ožiarenia a vnútornej kontaminácie rádioaktívnymi látkami.

Základné úlohy plánovania a riešenia ochrany obyvateľstva pred účinka-

mi závažných priemyselných havárií, havárií vo výrobných a nevýrobných objektoch a dopravných havárií:

- oblasť programu prevencie priemyselných havárií, iných havárií v objektoch na území a jeho uplatňovanie,
- oblasť informovania verejnosti a jej účasť na rozhodovacích procesoch,
- oblasť zabezpečovania potrebnej koordinácie havarijného plánu a plánu ochrany obyvateľstva, súčinnosť pri vypracovaní plánu ochrany obyvateľstva, pri oboznamovaní sa s ním, pri jeho precvičovaní a prehodnocovaní, ako aj pri jeho uplatnení.

Základné úlohy plánovania a riešenia ochrany obyvateľstva pred teroristickými útokmi a organizovaným zločinom.

Základné úlohy plánovania a riešenia ochrany predmetov kultúrnej hodnoty, hospodárskych zvierat a životného prostredia .

Základné úlohy plánovania a riešenia ochrany obyvateľstva v pláne do tabuľkovej časti a príloh plánu zapracovať:

- analýzu rizík s Katalógom ohrozenia (napríklad zoznam území svahových pohybov).
- plánovanie opatrení a Katalóg opatrení.
- metodické postupy (listy, check listy riadiacich orgánov, starostov obcí s činnosťou v mieste mimoriadnej udalosti, hlavné typy MU). Zoznam materiálov, listov ktoré budú na DVD.

Stanovenie cieľov v úlohách a opatreniach na základe Konceptie rozvoja systému civilnej ochrany a spracovanie plánov ochrany obyvateľstva patrí k základným funkciám krízového riadenia v systéme. V podstate ide o riadiaci a rozhodovací proces sekcie krízového riadenia Ministerstva vnútra SR, odborov krízového riadenia okresných úradov obidvoch stupňov, krízových štábov, ako aj krízových štábov v obciach a mestách. Schopnosť predvídať možný vznik mimoriadnych udalostí a hlavne vedieť prijať úlohy a opatrenia v prospech ochrany obyvateľstva počas ich vzniku, je rozhodujúci faktor aj nášho plánovania a riadenia rizík.

V nasledujúcom čísle ponúkame konkrétny príklad úloh a opatrení pri ochrane obyvateľstva v pláne na úrovni okresu.

PaedDr. Ľubomír Betuš, CSc.
vedúci SVP Spišská Nová Ves

Národný deň 112 po prvýkrát na Slovensku

Sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky sa rozhodla usporiadať 1. decembra po prvýkrát Národný deň čísla tiesňového volania 112. Jeho cieľom je prispieť k väčšej propagácii čísla tiesňového volania, ale hlavne naučiť deti správne privolať pomoc v tiesni alebo v prípade vzniku mimoriadnej udalosti. Dôležitou súčasťou je naučiť sa používať toto číslo správne, predísť neoprávneným volaniam a blokovaniam tejto dôležitej telefónnej linky, veď práve v tej chvíli ju môže potrebovať niekto na záchranu života.

V celoslovenskom kole získali dve prvé miesta

TRNAVA – V súvislosti s propagáciou integrovaného záchranného systému a európskeho čísla tiesňového volania 112 a po prvýkrát na Slovensku aj Národného dňa 112, bola vyhlásená výtvorná súťaž pre deti z materských a základných škôl s názvom Nakresli svojho Integráčka. Konkrétnym cieľom súťaže bolo prostredníctvom detskej fantázie zistiť, ako si predstavujú deti svojho Integráčka. Súťaž sa uskutočnila v dvoch kategóriách. Prvá kategória bola určená deťom predškolského veku a druhá kategória bola vyhlásená pre žiakov základných škôl. Súťaž prebiehala v troch kolách, prvé školské kolo sa uskutočnilo na materských a základných školách,

kde pani učiteľky vyhodnotili najkrajšie práce svojich zverencov a zaslali ich na okresné úrady do 31. 10. 2013.

Okresné kolá vyhodnotili komisie a poslali najlepšie práce na Okresný úrad Trnava, ktorý plní úlohy s krajskou pôsobnosťou. Komisia zložená zo zástupcov odboru krízového riadenia a školstva vybrala tri najkrajšie práce v každej kategórii, ktoré postúpili na celoslovenské kolo. Dosiahnuté výsledky nás potešili. Získali sme dve prvé miesta v rámci SR a špeciálnu cenu.

V piatok 13. 12. 2013 odovzdal prednosta Okresného úradu Trnava Ing. Vladimír Krátky ceny celoslovenským víťazom výtvornej súťaže Nakresli svojho

Integráčka na Okresnom úrade Trnava.

Prvé miesto získala žiačka 7. ročníka zo ZŠ G. Dusíka Galanta Lucia Farárová. Žiaci 3. ročníka Terézia Slobodová, Lea Zvolenská a Mário Nádaský zo ZŠ s MŠ Dolné Dubové zvíťazili v kategórii spoločná práca.

Špeciálnu cenu získala žiačka s telesným postihnutím Terézia Hornáčková zo ZŠ Pavlice. Pri odovzdávaní cien ju prišla podporiť celá škola. Všetkým zúčastneným deťom z Trnavského kraja ďakujeme za krásne výkresy a víťazom srdečne blahoželáme.

Ing. Andrea Malá
odbor KR OÚ Trnava
Foto: archív OÚ

Deťom priblížili činnosť koordinačného strediska

BRATISLAVA – Výtvarná súťaž, ktorú zorganizovali okresné úrady Bratislavského kraja pri príležitosti Národného dňa 112 prebiehala v mesiaci októbri a celkovo sa jej zúčastnilo 188 detí. Komisia zložená zo zástupcov jednotlivých okresných úradov, ktorá hodnotila detskú výtvarnú súťaž v územnom obvode Bratislava a Bratislavský kraj, kládla dôraz na dodržanie vyhlásenej témy maskota Integráčka, nakoľko fantázia malých autorov vo svojich dielkach obsiahla všetky záchranné zložky – políciu, hasičov, zdravotných záchranárov ap. Deti materských a základných škôl hravou formou vyjadrili, ako si predstavujú svojho Integráčka.

Vyhodnotenie súťaže za účasti malých autorov sa uskutočnilo na Okresnom úrade Bratislava počas Národného dňa 112, ktorý sme zorganizovali 2. decembra 2013. Úspešných detských výtvarníkov privítal prednosta Okresného úradu Bratislava, deťom sa prihovorila aj vedúca odboru školstva. Na Národnom dni 112 sa zúčastnila vedúca operátorka Krajského operačného strediska záchrannej zdravotnej služby Bratislava,

ako zástupca jednej zo záchranných zložiek pôsobiach na Koordinačnom stredisku integrovaného záchranného systému. Vedúci odbor krízového riadenia stručne deti oboznámil s prácou operátorov na linke tiesňového volania 112 pri poskytovaní pomoci v tiesni.

Návšteva Koordinačného strediska IZS v Bratislave mala u detí a taktiež ich pedagógov veľmi dobrý ohlas. Všetci ocenili možnosť nahliadnuť do priestorov, ktoré sú pre laickú verejnosť uzatvorené a zoznámiť sa s prácou operátorov. Deti získali reálny prehľad o tom, čo sa vlastne deje, keď človek zavolá na linku 112 v prípade, že sa dostal do ohrozenia života, zdravia, majetku svojho alebo niekoho z okolia.

Naším cieľom, v rámci Národného dňa 112, bolo priblížiť deťom činnosť na Koordinačnom stredisku integrovaného záchranného systému v Bratislave a zároveň im odovzdať ceny za umiestnenie, ako poďakovanie za ich aktívnu a úspešnú účasť na výtvarnej súťaži. Pri tejto príležitosti bola v priestoroch Okresného úradu Bratislava inštalovaná výstav-

ka prác všetkých detí, ktoré sa výtvarnej súťaže zúčastnili, čo sa stretlo taktiež s pozitívnym ohlasom.

Okresný úrad v rámci Národného dňa 112, okrem zorganizovania výtvarnej súťaže, poskytol propagačný materiál vo forme plagátov a informačných letákov o číslu tiesňového volania 112 širokej verejnosti a to distribúciou prostredníctvom Dopravného podniku Bratislava. Odbor školstva Okresného úradu Bratislava pomohol rozposlať informačné letáky na bratislavské školy a propagačný materiál bol rozdávaný aj počas prebiehajúcej inventarizácie materiálu civilnej ochrany zástupcom objektov pôsobiach na území Bratislavy. Takéto aktivity, ktorými oslovujeme dospelé obyvateľstvo aj deti, sa dostávajú do povedomia ľudí a prispievajú ku skvalitneniu informovanosti o tom, kedy, ako a prečo volať číslo tiesňového volania 112.

Bc. Eva Guldanová
KS IZS Bratislava
Foto: archív OÚ

Aktivity zamerali nielen na deti, ale aj na seniorov

TRENČÍN – Aj v Trenčianskom kraji sme sa pripravili na historicky prvý ročník Národného dňa tiesňovej linky 112 usporiadaním viacerých akcií. Všetky body programu smerovali k ďalšej propagácii európskej linky záchran. V priebehu dvoch týždňov zamestnanci koordinačného strediska integrovaného záchranného systému, pod vedením vedúceho Ing. Miloša Kočana, zorganizovali stretnutie so seniormi v Dome humanity (prezentácia LTV 112, poskytnutie prvej pomoci, diskusia) v spolupráci s Koordinačným strediskom záchrannej zdravotnej služby a SČK v Trenčíne, vernisáž výtvarných prác, workshop pre ocenených žiakov (MŠ, ZŠ, Špeciálne školy), ich rodičov a učiteľov spojený s odovzdaním vecných cien a diplomov a Umiestnenie plagátov s témou čísla tiesňového volania 112 v hromadných dopravných prostriedkoch Trenčianskeho kraja. Na propagáciu bolo využitých 200 autobusov SAD Trenčín.

Každá z uvedených akcií bola špeciická a aj výstupy z nich boli teda rôzne. Stretnutie so seniormi v Dome humanity v spolupráci s Koordinačným strediskom záchrannej zdravotnej služby (KOS ZZS) a s SČK v Trenčíne, ktoré sme v takomto zariadení zorganizovali vôbec po prvý krát, nám ukázalo veľký záujem našich seniorov aj o túto oblasť spoločenského života. Určite to bolo aj pre nich veľkým spiestrením života. Ukázalo nám to, že do budúcnosti môžeme plánovať užšiu spoluprácu s domovmi sociálnej starostlivosti, či s klubmi dôchodcov aj v tejto oblasti.

V priebehu roka sme vyhlásili na podnet sekcie krízového riadenia Ministerstva vnútra SR na školách súťaž o najlepšie výtvarné práce zamerané na záchranu životov pre rôzne kategórie

žiakov materských, základných a špeciálnych škôl. Zo všetkých zaslaných výtvarných prác sme vo vestibule budovy Okresného úradu Trenčín zorganizovali výstavu a výtvarné práce boli komisionálne vyhodnotené. Všetky deti, ktoré sa umiestnili do 3. miesta boli spoločne s ich rodičmi a pedagogickými vedúcimi pozvané na workshop s ukázkami poskytovania prvej pomoci, prezentáciou čísla tiesňového volania, praktickou ukázkou činnosti operátorov koordinačného strediska IZS pri poskytovaní pomoci obyvateľstvu, či s upozornením na to, ako správne volať na číslo tiesňového volania 112 a kde sa pri volaní robia najčastejšie chyby. Tiež sa mali možnosť oboznámiť s náročnosťou práce operátora záchranného systému – vysoká miera zodpovednosti, potreba okamžitých reakcií, správne zhodnotenie situácie, práca pod stresom a tlakom. Mali možnosť vidieť, akým spôsobom sa lokalizuje volajúci, aby nedošlo k omylom pri vysielaní záchranných zložiek na miesto udalosti, ako sa to zo začiatku stávalo. Všetko toto im podrobne vysvetlili zamestnanci KS IZS Ing. Peter Novák a Mgr. Miloš Gorelka, ale aj operátorka KS IZS Mgr. Andrea Koppiová. Pod ich vedením a za asistencie zamestnancov KOS ZZS si mohli deti vyskúšať, ako správne volať na tiesňovú linku 112 a tiež akým spôsobom poskytnúť prvú pomoc pri záchrane života – aj keď v tomto prípade iba na figuríne. Výsledkom celého nášho snaženia boli radostné tváre detí. Ukázalo sa tu, že je určite lepšie raz vidieť a zažiť, ako trikrát počuť.

Ceny autorom víťazných výtvarných prác odovzdal prednosta Okresného úradu Trenčín Mgr. Juraj Gerlici spoločne s vedúcim odborom krízového riade-

nia. Víťazkou v kategórii materských škôl sa stala Tamarka Ondrejčíková z MŠ G. Drozda Chrenovec-Brusno z okresu Prievidza, víťazkou v kategórii základných škôl sa stala Tamarka Illová zo ZŠ Brvnište okres Považská Bystrica a víťazom v kategórii špeciálnych škôl sa stal Lukáš Majtán zo Spojenej školy internátnej Považská Bystrica. Výber nebol jednoduchý, veď spolu bolo hodnotených 107 výtvarných prác (34 zo ZŠ, 49 z MŠ a 24 zo špeciálnych škôl). Celkom sa do súťaže z Trenčianskeho kraja zapojilo 10 materských škôl, 7 základných škôl a 5 špeciálnych škôl.

Pre zvýšenie bezpečnosti občanov v samotnom krajskom meste rokovali mimo spomínaných oficiálnych akcií zástupcovia odboru krízového riadenia OÚ Trenčín so zástupcom Centra urbárnej bezpečnosti Ing. Vladimírom Ondrejčíkom, PhD. o tom, ako uľahčiť volania na číslo 112 v prípade ohrozenia životov. Konkrétne prerokovali otázku využitia grantov na zabezpečenie označenia stĺpov verejného osvetlenia špecifickými číslami, ktoré by uľahčili orientáciu volajúcejmu, ako aj operátorom 112 za účelom urýchlenia a správnosti vysielania záchranných zložiek do miesta udalosti. V Trenčíne by mal byť po určitých prípravách spustený pilotný projekt bez akéhokoľvek zásahu do systému, ktorý využijú operátori tiesňovej linky. Veríme, že všetky organizované akcie prispievajú k zníženiu počtov neoprávnených hovorov, ale aj k tomu, že volajúci sa bude vedieť správne orientovať a správať pri záchrane ľudských životov.

Ing. František Mikuš
vedúci odboru KR OÚ Trenčín
Foto: **archív OÚ**

Hodnotenie litovského predsedníctva v Rade Európskej únie

Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že Litva sa svojho historicky prvého predsedníctva zhostila veľmi dobrým spôsobom a to aj v porovnaní s predchádzajúcimi krajinami predsedajúcimi Rade EÚ s omnoho väčšími skúsenosťami, ako napríklad Dánskom, či Írsko. Veľkou výzvou pre Litvu bolo organizovanie predsedníctva v období vrcholiacej ekonomickej krízy a tým potreby realizácie prijatých reštriktívnych ozdravných opatrení, ale aj zabezpečenia prijatia finančného rámca pre nasledujúce obdobie 2014–2020. Priority predsedníctva sa týkali predovšetkým otázok európskej ekonomiky, prehlbujúcej sa integrácie, rastu zamestnanosti a dosiahnutia dohody o voľnom obchode s USA.

Či sa mu to podarilo, je otázkou, na ktorú je možné odpovedať áno aj nie. Záleží to na uhle pohľadu. V každom prípade štatistika jeho výsledkov, aj v porovnaní s predošlými predsedníctvami, je pozitívna. Svedčí o tom napríklad aj skutočnosť, že ukončili rokovania o viac ako 60 právnych aktoch týkajúcich sa viacročného rozpočtu EÚ, ktorý zaisťujú hladký tok finančných prostriedkov v novom finančnom období 2014–2020 v celkovej výške 960 mld. €. Je potrebné zdôrazniť, že úroveň jej ambícií bola v porovnaní s predošlými predsedníctvami pomerne vysoká. Významným limitujúcim faktorom pre ich predsedníctvo boli aj tohtoročné voľby do Európskeho parlamentu. Toto malo za následok, že väčšina právnych predpisov v rámci tohto volebného obdobia parlamentu musela byť z dôvodu eurovolieb prijatá práve v druhej polovici roka 2013, keďže poslanci Európskeho Parlamentu nebu-

dú mať pred voľbami k dispozícii na prácu dostatok času. Ak by sa im to nepodarilo, tak by sme boli vystavení riziku, že všetky návrhy by prešli na nový parlament, čo by oddialilo celý legislatívny proces minimálne o pol roka aj viac a účinnosť nových noriem by bola až niekde od 1. 1. 2015.

Na naplnenie tohto cieľa museli litovskí diplomati prerokovať a modifikovať rekordných viac ako 560 dokumentov, ktoré boli v legislatívnom Procese, a teda riadené litovským predsedníctvom. Z tohto pohľadu je vysoko pravdepodobné, že Litva sa zapíše do histórie Európskej únie ako predsedníctvo, ktoré vykonalo najväčší počet rokovaní tzv. trialógu (Rada, Parlament, Komisia), ktoré predchádzajú završeniu legislatívneho procesu prijímania Rozhodnutí v spolurozhodovacím procese Rada/Parlament EÚ.

Jednou z priorit litovského predsedníctva bola aj organizácia novembro-

vého summitu EÚ a krajín Východného partnerstva, ktorý sa koná raz za dva roky. Jeho vrcholom malo byť podpísanie asociačnej dohody s Ukrajinou. To sa, najmä vďaka významnej snahe Ruska, nepodarilo a na jeho strane zostalo aj Arménsko. Jediným úspechom v tejto oblasti tak pre EÚ zostáva smerovanie Gruzínska a Moldavska.

Z pohľadu hodnotenia výsledku, ktorý litovské predsedníctvo dosiahlo v pôsobnosti PROCIV (civilná ochrana) môžeme konštatovať, že sa mu vytýčené priority podarilo splniť, snáď len s výnimkou veľmi pomalého postupu napredovania prác na implementácii EÚ programu ochrany európskej kritickéj infraštruktúry. Za najvýznamnejší a najdôležitejší výsledok je možné jednoznačne považovať dosiahnutie prijatia Návrhu EK na Rozhodnutie EP a Rady o Mechanizme civilnej ochrany (MCO). Tento do-

Litovské predsedníctvo v druhej polovici roku 2013 trvalo celkom 184 dní. Za toto obdobie zorganizovalo viac ako 1 500 zasadnutí, z toho 39 zasadnutí na úrovni ministrov a 1176 zasadnutí pracovných skupín Rady a výborov v Bruseli, ostatné vo Vilniuse, ale aj inde vo svete. Predsedníctvo zorganizovalo takmer 300 rôznych podujatí, počas ktorých krajinu navštívilo 45 000 zahraničných hostí. Okrem iných bolo počas ich predsedníctva prijatých 137 legislatívnych aktov, 239 nelegislatívnych aktov a 48 záverov Rady EÚ. Predsedníctvo zorganizovalo 81 rokovaní s Európskym parlamentom, ktoré trvali viac ako 110 hodín. Litva na aktivity predsedníctva 2012–2014 vyčlenila 60,98 mil. €, pričom do konca roku 2013 vyčerpala 50,39 mil. € a predpokladá minúť na uzatvorenie všetkých aktivít ešte 2,9 mil. €, čo bude predstavovať celkové náklady vo výške 53,29 mil. €. V priebehu PRES, počas jednotlivých zasadnutí a rokovaní, bolo k dispozícii 257 tlmočníkov, ktorí tlmočili z 24 do 7 jazykov.

siahnutý úspech je o to cennejší, že po predchádzajúcich predsedníctvach zdedili veľmi limitujúci časový priestor, kedy do konca septembra museli ukončiť rokovania tak, aby mohol prebehnúť štandardný legislatívny schvaľovací proces. Tu reálne hrozilo, že v prípade, ak sa im to nepodarí, nový mechanizmus CO nedobudne účinnosť od 1. januára tohto roka. To by znamenalo problémy predovšetkým v oblasti financovania aktivít CO, nakoľko stávajúci finančný rámec bol účinný len do 31. decembra minulého roka. Tu je však potrebné konštatovať, že predošlé írske predsedníctvo im na to vytvorilo potrebné predpoklady, kedy im zostalo doriešiť niekoľko najproblematickejších otázok, a to predovšetkým dosiahnuť kompromis s Európskym parlamentom pri rokovaní tzv. trialógu. Práve tieto rokovania boli najzložitejšie. Tu je potrebné jednoznačne oceniť entuziazmus a úsilie predsedajúcej PROCIV Tatiane Milkamanovič a jej tímu, ktorá má na tom najväčšiu zásluhu. Hans Das, predkladateľ nového mechanizmu CO za Európsku komisiu a jej vyjednávač počas všetkých rokovaní v deň schválenia MCO

Európskym Parlamentom pri poďakovaní PROCIV-u za vynaložené úsilie konštatoval, že: „Tak hlboké znalosti z legislatívy CO, aké preukázala Tatiana, nemá ani on sám.“ Z hľadiska histórie civilnej ochrany v EÚ to bude práve litovské predsedníctvo, ktorému bude pripisovaná zásluha na schválení nového Mechanizmu CO na roky 2014–2020.

Druhým významným bodom naplnenia programu predsedníctva bolo prijatie záverov Rady o hromadnej evakuácii v Európskej únii. K tejto problematike predsedníctvo zorganizovalo vo Vilniuse workshop, ktorého súčasťou bola aj štúdia o národných prístupoch k evakuácii, zahŕňajúca participáciu všetkých členských štátov.

Medzi ostatné (tzv. povinná jazda) priority patrilo:

- pokračovanie prác na dosiahnutie implementácie doložky solidarity, vrátane pokračovania prác na implementácii nástrojov a postupov krízového riadenia (CCA),
  - v oblasti CBRNE pokračovať v implementácii nového Akčného plánu.
- Týchto úloh sa zhostili štandardným

spôsobom a teda boli splnené. Nemejným významným bodom programu predsedníctva bolo aj zabezpečenie tradičného stretnutia generálnych riaditeľov CO EÚ vo Vilniuse zorganizovaného Európskou Komisiou pod záštitou litovského predsedníctva, ktoré bolo pripravené na excelentnej úrovni (nezaostalo za predošlými predsedníctvami a v mnohých aspektoch ich aj prekonalo). Tohto stretnutia sa prvýkrát zúčastnili aj kandidátske krajiny na zapojenie sa do MCO – Turecko a FYROM (Macedónsko).

Na záver je možné konštatovať, že litovské predsedníctvo sa v oblasti civilnej ochrany (pôsobnosti PROCIV) svojej úlohy zhostilo a to aj v porovnaní s predošlými (aj väčšími a skúsenejšími) krajinami veľmi dobre. Stanovené ciele a ambície dosiahlo, a čo je najdôležitejšie, zostane v povedomí všetkých partnerov v oblasti civilnej ochrany ako krajina, ktorá zabezpečila schválenie nového Mechanizmu civilnej ochrany na roky 2014–2020.

Jaroslav Valko

Stála delegácia SR pri NATO

Nový mechanizmus Únie v oblasti civilnej ochrany

Európsky parlament (EP) a Rada Európskej únie na svojich zasadnutiach v decembri minulého roka schválili v zmysle legislatívnych pravidiel spolurozhodovania Návrh Európskej komisie na Rozhodnutie EP a Rady o Mechanizme CO pre roky 2014–2020 (Decision No 1313/2013/EU). Legislatívny akt bol po podpísaní predsedom Európskeho parlamentu a predsedom Rady uverejnený v Úradnom vestníku Európskej únie dňa 20. decembra 2013 a nadobudol účinnosť dňom 1. januára. Nový Mechanizmus CO predstavuje kvalitatívny posun vpred v rozvoji opatrení civilnej ochrany Európskej únie v prevencii, príprave a reakcii na katastrofy (vrátane ich finančného zabezpečenia).

V Európskom parlamente podporilo nový Mechanizmus civilnej ochrany 608 zo 766 poslancov z 28 členských štátov EÚ a v Rade ho podporili všetky krajiny s výnimkou Nemecka a Rakúska.

Mechanizmus primárne rozvíja úlohu Európskej únie podporovať solidaritu, dopĺňať opatrenia členských štátov v oblasti civilnej ochrany a uľahčovať ich koordináciu s cieľom zlepšiť účin-

nosť systémov predchádzania prírodným katastrofám a katastrofám spôsobeným ľudskou činnosťou, prípravy a reakcie na ne.

Predošlý mechanizmus v oblasti civilnej ochrany bol zriadený rozhodnutím Rady 2001/792/ES, ktoré bolo prepracované rozhodnutím Rady 2007/779/ES. Financovanie mechanizmu bolo zabezpečené rozhodnutím Rady 2007/162/ES,

ktorým sa ustanovil finančný nástroj civilnej ochrany. Fungovanie Mechanizmu civilnej ochrany sa zakladá na zdrojoch, ktoré na celoštátnej alebo regionálnej úrovni riadia orgány 32 zúčastňujúcich sa štátov (28 krajín EÚ + Island, Lichtenštajnsko, Nórsko a bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko). Mechanizmus bol od svojho vytvorenia v roku 2011 použítý viac ako 160-krát na účely pomoci

krajinám EÚ i mimo nej, ktoré čelili veľmi rozmanitým typom katastrof. Od búrok, povodní a zemetrasení, až po lesné požiare a suchá. Mechanizmus tiež umožnil odbornú prípravu viac ako 2 500 expertov v oblasti civilnej ochrany a organizáciu veľkého počtu cvičení (cca 4 – 6 cvičení ročne, a to na rôznej úrovni).

Civilnú ochranu v únii upravovali doposiaľ dva právne nástroje. Prvý sa týkal mechanizmu Spoločenstva v oblasti civilnej ochrany a druhý, s ním súvisiaci, bol tzv. finančný nástroj na obdobie rokov 2007 až 2013. Nadobudnutie platnosti Lisabonskej zmluvy a príprava nového viacročného finančného rámca na roky 2014–2020 predstavovali ideálnu príležitosť na revíziu existujúceho právneho rámca v oblasti civilnej ochrany.

Okrem zmien v inštitucionálnom a rozpočtovom rámci, si súčasná situácia vyžiadala aj revíziu fungovania doterajšieho systému Spoločenstva v oblasti civilnej ochrany. Množstvo a závažnosť prírodných katastrof a katastrof spôsobených ľudskou činnosťou sa v posledných rokoch značne zvýšili a predpokladá sa, že zmena klímy spôsobí v budúcnosti ešte závažnejšie katastrofy.

Je potrebné upozorniť, že hoci Lisabonská zmluva stanovila nový právny základ pre civilnú ochranu v článku 196 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, pojem civilná ochrana nie je vymedzený ani v zmluve, ani v novom legislatívnom návrhu. Zmluva poskytuje len nepriamo vymedzenie, keď odkazuje na „predchádzanie prírodným katastrofám alebo katastrofám spôsobeným ľudskou činnosťou a na ochranu pred nimi“. Pojem civilná ochrana sa v jednotlivých členských štátoch vykladá odlišne, čo je spôsobené vývojom danej krajiny a jej histórie, pričom aj sféra uplatňovania civilnej ochrany sa v čase vyvíja.

Vzhľadom na vyššie uvedené, novoprijatý právny predpis (1313/2013/EU – MCO) sa zaoberá civilnou ochranou len na účely spolupráce v rámci navrhovaného rámca. Nezameriava sa (a ani nemôže) na ďalšiu harmonizáciu činností členských štátov v oblasti civilnej ochrany. Primárnym dôvodom toho je, že civilná ochrana je v prvom rade zodpovednosťou členských štátov a európsky právny predpis nemôže slúžiť na viac ako podporu a dopĺňanie činností členských štátov a presadzovanie spolupráce a súdržnosti.

Európska Komisia 20. decembra 2011 predložila návrh, ktorého ambíciou bolo

nahradiť rozhodnutie Rady o ustanovení mechanizmu v oblasti civilnej ochrany, ktoré uľahčuje posilnenú spoluprácu medzi členskými štátmi a úniou v oblasti civilnej ochrany. V návrhu novej legislatívy bol zahrnutý aj finančný nástroj civilnej ochrany, ktorý poskytuje financovanie pre akcie v rámci mechanizmu, s cieľom zabezpečiť ochranu pred prírodnými katastrofami a katastrofami spôsobenými ľudskou činnosťou.

Poznámka: Je symbolické, že rokovania od predloženia návrhu do jeho schválenia trvali presne dva roky, kedy bol publikovaný v úradnom vestníku Európskej únie 20. decembra 2013.

Cieľom návrhu, ktorý sa zakladá na novom článku zmluvy 196 Zmluvy o fungovaní EÚ (ZFEÚ) o politike civilnej ochrany je: **zlepšovať účinnosť systémov prevencie, prípravy a reakcie na všetky druhy prírodných katastrof a katastrof spôsobených ľudskou činnosťou v rámci únie aj mimo nej prostredníctvom zabezpečenia lepšieho hodnotenia rizík a plánovania, lepšej predvídateľnosti a kvality pomoci a zvýšenej nákladovej účinnosti.** Tento návrh smeroval aj k dosiahnutiu cieľov únie vymedzených v Štokholmskom programe a v Stratégii vnútornej bezpečnosti EÚ. Východiskami na predloženie takéhoto návrhu bolo oznámenie s názvom Smerovanie k účinnejšej európskej reakcii na katastrofy: úloha civilnej ochrany a humanitárnej pomoci, ktoré Komisia predložila 26. októbra 2010, ako aj príspevok Rady vo forme záverov o rámci Spoločenstva pre prevenciu katastrof v EÚ.

Hlavné zmeny v novom Mechanizme spoločenstva v oblasti CO pre roky 2014–2020

Nový Mechanizmus civilnej ochrany vychádza z existujúceho rozhodnutia Rady a je základom pre pokračovanie existujúcej spolupráce, ktorá v minulosti preukázala svoj význam a pozostáva zo súboru činností, ktoré všetky členské štáty skutočne akceptujú (napr. odborná príprava, cvičenia, výmeny expertov, rozvoj Modulov CO EÚ, nasadzovanie misií expertov ap.).

Na rozdiel od predošlého systému, nový Mechanizmus obsahuje už aj finančný nástroj na jeho realizáciu.

Nové prvky mechanizmu CO sú zamerané najmä na posilnenie celkového prístupu k zvládaniu katastrof na úrovni EÚ, t. j.:

- Väčší dôraz sa kladie na predchádzanie katastrofám (teraz má v právnom predpise osobitnú kapitolu), a to s konkrétnymi povinnosťami týkajúcimi sa plánovania riadenia rizík.
- Ustanovenia zamerané na posilnenie predvídateľnosti, nákladovej účinnosti, kvality pomoci členských štátov v oblasti civilnej ochrany a jej charakteru založeného predovšetkým na potrebách a to, okrem iného, prostredníctvom:
  - väčšieho dôrazu na plánovanie operácií reakcie na katastrofy,
  - vytvorenia dobrovoľnej rezervy (EERC) predbežne viazaných prostriedkov reakcie, v súvislosti s ktorými členské štáty vyhlásia, že sú v zásade k dispozícii na operácie EÚ, a to vrátane stanovenia kritérií kvality, procesu certifikácie a obmedzeného spolufinancovania na úrovni EÚ (*prostriedky na jej financovanie je možné využiť až do výšky 85 % oprávnených nákladov*),
  - zefektívnenia a posilnenia európskej podpory pre prepravu pomoci členských štátov v oblasti civilnej ochrany počas katastrof (*výška finančnej podpory Únie pre dopravné zdroje predstavuje max. 55 % celkových oprávnených nákladov*).
- Ustanovenia zamerané na posilnenie celkových európskych kapacít reakcie, okrem iného, vypracovaním postupu na určenie nedostatkových spôsobilostí v oblasti kapacít v Európe a v konkrétnych prípadoch podporou vytvorenia rezervných kapacít, ktoré budú k dispozícii všetkým členským štátom na riešenie takýchto nedostatkov nákladovo účinným spôsobom.
- Dôslednejšie presadzovanie existujúcich usmerení pre posudzovanie a mapovanie rizík, ako aj usmerení o podpore hostiteľskej krajiny, jasnejšie odkazovanie na budúce usmernenia zamerané na zlepšenie porovnateľnosti plánov riadenia rizík členských štátov a zosúladenie vymedzenia podpory hostiteľskej krajiny s vymedzením použitým v usmereniach EÚ.
- Podporu regionálnej spolupráce v oblasti spoločného využívania skúseností a osvedčených postupov a v rámci programov odbornej prípravy (štátom z rovnakých regiónov hrozia

rovnaké typy katastrof).

- Implementáciu Mechanizmu civilnej ochrany, ktorý bude Komisia realizovať vykonávacími aktmi (článok 32) t. j.: keď sú splnené podmienky uvedené v článku 290 Zmluvy o fungovaní EÚ v niekoľkých prípadoch (článok 19) delegovanými aktmi.

Poznámka: Komisia oznamuje delegovaný akt hneď po jeho prijatí súčasne Európskemu parlamentu a Rade. Tento nadobudne účinnosť, len ak Európsky parlament alebo Rada voči nemu nevzniesli námietku v lehote dvoch mesiacov, alebo ak pred uplynutím uvedenej lehoty Európsky parlament a Rada informovali Komisiu o svojom rozhodnutí nevzniesť námietku.

Na všetky aktivity civilnej ochrany (nový MCO) je vo viacročnom finančnom rámci na roky 2014–2020 plánovaných takmer 737 mil. €.

Schválením Rozhodnutia EP a Rady o Mechanizme CO pre roky 2014–2020 bol zavŕšený 24 mesačný proces rokovaní, vyjednávanií, konzultácií a kompromisov, ktoré dospeli do jeho finalizácie. Tým sa vytvoril predpoklad na plnohodnotné fungovanie všetkých nástrojov civilnej ochrany v Európskej únii v nasledujúcich siedmich rokoch (2014–2020). Tento proces predstavoval 26 rokovaní skupiny (prevažne 2 dňových) pre civilnú ochranu EÚ (PROCIV), tri rokovania na úrovni generálnych riaditeľov civilných ochrán EÚ, štyri rokovania na úrovni COREPER, tri kolá rokovaní trialógu (Rada, Parlament a Komisia EÚ) vrátane siedmich technických rokovaní, niekoľko intervencií komisárky EK pre medzinárodnú spoluprácu, humanitárnu pomoc a krízové opatrenia Kristaliny Georgievovej a nespočetné množstvo bilaterálnych rokovaní.

S prípravou a nadobudnutím účinnosti nového Mechanizmu Spoločenstva v oblasti civilnej ochrany je úzko spojené aj vytvorenie európskeho centra na odozvu a koordináciu aktivít CO a humanitárnej pomoci pri katastrofách – ERCC (nástupca MIC). Centrum bolo vytvorené 1. 5. 2013 a plnú operačnú spôsobilosť (FOC – 24/7) dosiahlo od 1. októbra 2013. Centrum umožňuje lepšie koordinovanú, rýchlejšiu a efektívnejšiu reakciu na prírodné a človekom spôsobené katastrofy v Európe, i mimo nej. ERCC sleduje a analyzuje humanitárnu situáciu po celom svete a umožňuje okamžitú reakciu civilnej ochrany na potreby postihnutých krajín. Komisia predpokla-

dá postupné využitie centra aj ako CoE (centrum excelentnosti) na poskytnutie technickej pomoci a informačnú základňu zameranú na vedeckú podporu pri vedení operácií (intervencií) CO.

Minulý mechanizmus a jeho finančný nástroj nám umožnil, okrem iného, vytvorenie (deklarovanie pre potreby EÚ) dvoch Modulov CBRN, ktoré sú postavené na platforme našich KCHL CO. Nový mechanizmus zavádza vytvorenie tzv. dobrovoľnej rezervy (EERC) predbežne viazaných prostriedkov reakcie členských štátov, ktoré budú k dispozícii pre nasadenie do 24 hodín v prípade katastrofy na území EÚ, i mimo nej. Z tohto pohľadu sa pre SR javí za najefektívnejšie ponúknuť do rezervy stávajúci Modul CBRN (EÚ bude pri prvom kreo- vaní rezervy vyberať najlepšie pripravené prostriedky – po prvom dvojročnom cykle ich vyčlenenia a dostanú možnosť ďalšie). Toto by predstavovalo, že náš Modul by musel prejsť certifikáciou, ktorá by znamenala najmä zvýšenie jeho schopnosti sebastačnosti a mobility, čo by si vyžadovalo určité investície, ktoré by nám však EÚ v prevažnej miere refundovala. Na druhej strane by sme získali kvalitnejší prostriedok na domáce použitie.

Poznámka: napríklad výcvik všetké- ho personálu by EÚ hradila v plnej výške.

Ďalšou oblasťou, ktorú sme aj doposiaľ využívali, bola úhrada dopravných nákladov (do 50 %) pri poskytnutí humanitárnej pomoci. Nový mechanizmus umožňuje poskytnutie finančnej podpory únie pre dopravné zdroje do výšky 55 % celkových oprávnených nákladov. Pričom na rozdiel od minulosti sa môžu do týchto nákladov zahrnúť „všetky náklady súvisiace s prepravou dopravných zdrojov vrátane nákladov na všetky služby, poplatkov, nákladov na logistiku, obsluhu a palivo a možných nákladov na ubytovanie, ako aj iné nepriame náklady, akými sú napríklad vo všeobecnosti dane, clá a náklady na tranzit“. Ďalšou perspektívou rozvoja, na ktorú EÚ vyčleňuje nemalé prostriedky, je oblasť prevencie a pripravenosti. Tu by sme sa mohli napríklad zapojiť do projektov zameraných na „prispievanie k rozvoju nadnárodných systémov európskeho záujmu zameraných na odhaľovanie, včasné varovanie a výstrahu, s cieľom umožniť rýchlu reakciu, ako aj podporovať vzájomné prepojenie medzi vnútroštátnymi systémami včasného varovania a výstrahy a ich prepojenie s ERCC a CE-

CIS“. Možnosť je viac, zostáva len si počítať na vykonávací akty, ktoré Komisia pripravuje (predpoklad ich vydania je do polovice roka), kde budú rozpracované jednotlivé paragrafy z nového mechanizmu do podoby ich praktickej realizácie.

Na záver, ako základnú charakteristiku novej legislatívy CO, pripájam slová generálneho riaditeľa ECHO Európskej Komisie Clausa Sorensena z ostatného zasadnutia GR CO EÚ krajín vo Vilniuse, ktoré ju veľmi presne vystihujú: „**Pripravili sme ambiciózný dokument, ktorý nás (EÚ) významne posúva vpred, najmä v oblasti prevencie, krízového plánovania a spoločného zdieľania prostriedkov reakcie na katastrofy. Toto si vyžadovalo veľa rokovanií a kompromisov.**“

K tomuto už len pridávam, že bude záležať na nás všetkých, ako sa s novou legislatívou dokážeme zžiť a využiť všetky jej možnosti, ktoré nám poskytuje pre ďalší rozvoj a budovanie schopností CO na ochranu obyvateľstva a majetku pred katastrofami.

Úplné znenie tohto legislatívneho aktu je k dispozícii v úradnom vestníku Európskej únie:

- <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:L:2013:347:SOM:SK:HTML ako L 347/924 v slovenskej mutácii>.

Jaroslav Valko

Stála delegácia SR pri NATO

The author of the article outlines the decision on the new Civil Protection Mechanism to the readers. It entered into force at the beginning of January 2014 and it means qualitative movement towards development of the European Union civil protection measures in prevention, preparedness and response to disasters. In the European Parliament, 608 MPs out of 766 from the EU 28 member states approved the new Civil Protection Mechanism and in the Council all countries supported it except for Germany and Austria. The new Civil Protection Mechanism is the basis for continuation of the existing cooperation that proved to have its significance. It consists of the set of actions that all the member states really accept (e.g. expert training, exercises, expert exchange, development of the EU CP Modules, expert mission deployment etc. In contrast to the previous system the new Mechanism includes the financial instrument for its implementation.

Mechanizmus poskytovania humanitárnej pomoci SR do zahraničia

Humanitárna pomoc sa podľa zákona č. 617/2007 Z. z. o oficiálnej rozvojovej pomoci SR definuje ako „prejav solidarity s ľuďmi v núdzi, ktorej podstatou je pomoc, podpora, záchrana životov, ľudskej dôstojnosti a zmierňovanie utrpenia ľudí v prípade prírodných katastrof, kríz spôsobených človekom, stavu hladu a podvýživy alebo v porovnateľných núdzových situáciách, ako aj preventívne a pohotovostné programy, najmä v obzvlášť rizikových oblastiach.“

Humanitárna pomoc sa odlišuje od dlhodobých nástrojov rozvojovej pomoci, pretože umožňuje, aby skutočne preukázala svoj záväzok podporovať tých, ktorí potrebujú pomoc v čase, keď sú najzraniteľnejší. Význam humanitárnej pomoci SR do zahraničia je potrebné vnímať ako náš príspevok tam, kde dôjde ku krízam, alebo prírodným katastrofám. Zmena klímy, meniace sa bezpečnostné hrozby, finančná kríza, ale aj mnohopočetnosť aktérov, ktorí sa objavujú pri realizácii humanitárnej pomoci zapríčiňujú, že realizácia humanitárnej pomoci je čoraz zložitejšia a ťažšia. Uvedené zmeny sú dôvodom na vypracovanie dokonalejších mechanizmov, ako zjednodušiť systém poskytovania humanitárnej pomoci.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky sa zapojilo do procesov poskytovania a prijímania humanitárnej pomoci prijatím uznesenia vlády SR č. 727/1996 k návrhu na pristúpenie SR k projektu OSN/DHA o využití vojenských prostriedkov a prostriedkov civilnej ochrany pri záchranných akciách. Vláda SR uložila ministrom vnútra zriadiť celoštátne riadiace a koordinačné centrum pre poskytovanie a prijímanie medzinárodnej humanitárnej pomoci plniace súčasne funkciu národného kontaktného miesta.

Túto funkciu v súčasnej dobe plní Centrálna monitorovacie a riadiace stredisko sekcie krízového riadenia Ministerstva vnútra SR.

V decembri 2000 sa SR stala členom Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD). Slovensko sa tým stalo súčasťou spoločenstva donorov, ktorí poskytujú pomoc rozvojovým krajinám. Členstvo v tejto organizácii výrazne prispelo k sformovaniu mechanizmu oficiálnej slovenskej rozvojovej pomoci, ktorej nedeliteľnou súčasťou je humanitárna pomoc.

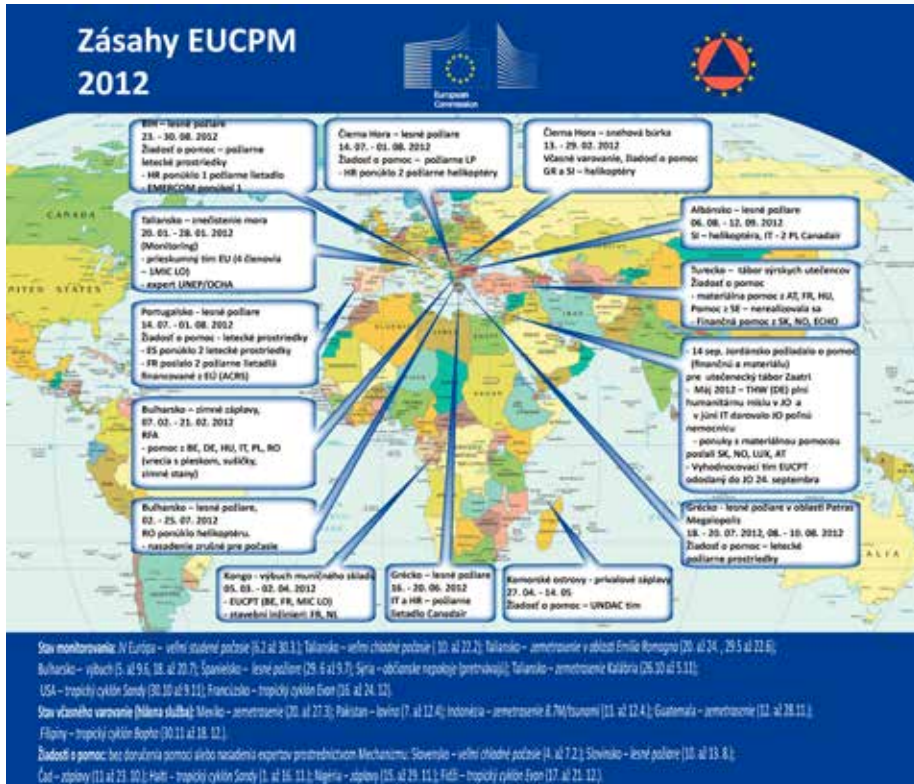
Vstup SR do Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj OECD v roku 2000 a záplavy v lete 2002 boli silným podnetom pre zdokonalenie systému poskytovania humanitárnej pomoci SR do zahraničia, preto v novembri 2002 vláda SR svojím uznesením č. 1223 schválila Koordinovaný postup pri poskytovaní humanitárnej pomoci SR s dôrazom na realizáciu priorít zahraničnej politiky vlády SR. Uvedené uznesenie vlády SR bolo prijímané pred vstupom SR do Európskej únie a pred spustením slovenského programu oficiálnej rozvojovej pomoci ODA.

Po vstupe SR do Európskej únie v máji 2004 sa výrazne zvýšili požiadavky

na objem, rýchlosť a flexibilitu fungovania mechanizmu slovenskej humanitárnej pomoci vo väzbe na to, že Európska únia bola a je najväčším poskytovateľom humanitárnej pomoci na svete. V Európskej únii bol zavedený Mechanizmus civilnej ochrany vytvorený rozhodnutím Rady 2001/792/ES, Euratom z októbra 2001 o ustanovení Mechanizmu spoločenstva na podporu posilnenia spolupráce v asistenčných zásahoch civilnej ochrany. Mechanizmus zabezpečoval zlepšenie účinnosti reakcie jednotlivých členských krajín Európskej únie na závažné mimoriadne udalosti, posilňoval preventívne opatrenia a pripravenosť na všetky druhy mimoriadnych udalostí.

V súvislosti so vstupom SR do európskych štruktúr Ministerstvo zahraničných vecí SR po konzultácii s ostatnými rezortmi, Platformou mimovládnych rozvojových organizácií a ďalšími partnermi vypracovalo aj v súčasnosti platný mechanizmus humanitárnej pomoci SR do zahraničia, ktorý vláda SR schválila na svojom rokovaní v apríli 2006. V bode C.1. uznesenia vlády SR č. 310/2006 k mechanizmu poskytovania humanitárnej pomoci Slovenskej republiky do zahraničia bol minister vnútra poverený zabezpečiť poskytnutie humanitárnej

- poskytnutie materiálu z logistických základní pre krízové situácie pre potreby humanitárnej pomoci SR do zahraničia,
- okamžitá pomoc poskytnutá formou záchranných prác, prepravy humanitárneho materiálu a humanitárnych pracovníkov,
- poskytnutie modulov, expertov, poradenstva a techniky, realizácia preventívnych a pohotovostných programov (technická pomoc),
- správa logistických základní pre krízové situácie, v ktorých je zhromažďovaný materiál pre účely poskytnutia humanitárnej pomoci do zahraničia.

Materiálna humanitárna pomoc SR do zahraničia je najčastejšie poskytovanou formou humanitárnej pomoci, ktorú poskytlo a naďalej bude poskytovať Ministerstvo vnútra SR zo zásob sekcie krízového riadenia.

Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o mechanizme Únie v oblasti civilnej ochrany z decembra 2013, okrem iného, stanovuje mechanizmus reakcie na katastrofy v rámci Únie a podporu konzistentnosti v reakcii na katastrofy mimo Únie. Ak v rámci Únie dôjde ku katastrofe alebo bezprostredne hrozí katastrofa, postihnutý členský štát môže požiadať o pomoc prostredníctvom Koordinačného centra pre reakcie na núdzové situácie (ERCC), ktoré postúpi žiadosť kontaktným bodom ostatných členských štátov. Každý členský štát, ktorému je žiadosť o pomoc prostredníctvom mechanizmu Únie určená, bezodkladne rozhodne, či je schopný požadovanú pomoc poskytnúť a informuje o tomto rozhodnutí žiadajúci členský štát prostredníctvom programového produktu CECIS, pričom uvedie rozsah, podmienky a prípadne náklady pomoci, ktorú by mohol poskytnúť. Koordinačné centrum pre reakcie na núdzové situácie priebežne informuje členské štáty. Tento mechanizmus je zachovaný aj v prípade, ak sa poskytuje pomoc krajine mimo Únie. Postihnutá krajina môže požiadať o pomoc prostredníctvom ERCC.

Mechanizmus reakcie na katastrofy, uvedený v Rozhodnutí Európskeho parlamentu a Rady o mechanizme Únie v oblasti civilnej ochrany umožňuje SR na dobrovoľnom základe pokračovať v poskytovaní humanitárnej pomoci SR do zahraničia v súlade s uznesením vlády SR č. 310/2006.

Ing. Zoltán Jasovský
sekcia KR MV SR

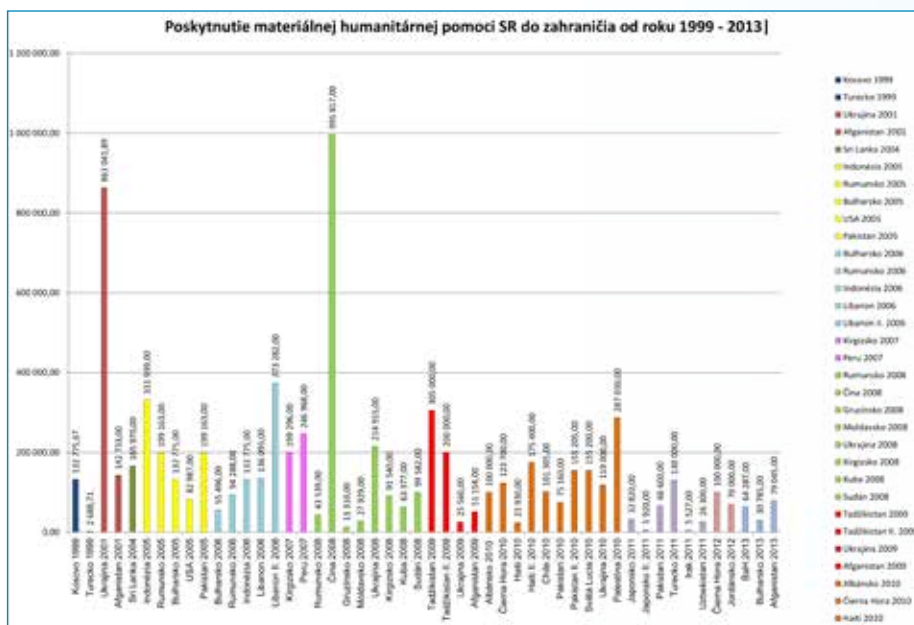
pomoci SR do zahraničia formou záchranných akcií, materiálnej a technickej pomoci so súhlasným stanoviskom ministra zahraničných vecí.

Mechanizmus humanitárnej pomoci SR do zahraničia nahradil dovtedy platný Koordinovaný postup pri poskytovaní humanitárnej pomoci SR s dôrazom na realizáciu priorít zahraničnej politiky vlády SR schválený uznesením vlády SR č. 1223/2002.

Hlavnými kritériami fungovania systému poskytovania humanitárnej pomoci SR do zahraničia, vyplývajúcimi z predmetného uznesenia vlády SR sú jasne vymedzené kompetencie a zodpo-

vednosť jednotlivých orgánov ústrednej štátnej správy pri jej zabezpečovaní, transparentnosť využívania prostriedkov, flexibilita a rýchlosť poskytovania pomoci a ústretovosť orgánov štátnej správy vo vzťahu k aktérom v tretieho sektoru, iným inštitúciám a organizáciám zaoberajúcim sa poskytovaním humanitárnej pomoci.

Ministerstvo vnútra SR zabezpečuje technickú stránku humanitárnej pomoci prostredníctvom sekcie krízového riadenia a ďalších svojich zložiek. Medzi základné úlohy a činnosti zložiek Ministerstva vnútra SR pri poskytovaní humanitárnej pomoci SR do zahraničia patrí:

Ked' Yolanda opustila Filipíny

Ako čierny deň je v histórii Filipín zapísaný ôsmy november 2013. Krajinou sa vtedy prehnal najničivejší tajfún dejín, ktorý dostal názov Haiyan. Filipínčania mu však dali svoj názov Yolanda. Zanechal za sebou obrovskú spúšť. Zasiahanuté boli 4 milióny obyvateľov v 36 provinciách, 800 tisíc ľudí muselo opustiť svoje domovy, straty na životoch sa rátajú na tisíce. Toto bol výsledok tajfúnu, ktorý následne, už s menšou silou, udrel na Vietnam a spôsobil ďalšie škody.

Celý svet pozorne sledoval ďalší vývoj udalostí a mnohé krajiny a organizácie stavali do pohotovosti svoje záchranné tímy. Rovnako tak i rakúski a slovenskí samaritáni, ktorí budujú viaceré spoločné medzinárodné záchranné tímy, sa rozhodli reagovať na volanie krajiny o pomoc. Po vyriešení nevyhnutných vecí, vrátane finančného krytia, 14. novembra 2013 odletel na Filipíny prieskumný tím, zložený z dvoch rakúskych samaritánov a Mgr. Renáty Penazzi, predsedníčky Asociácie samaritánov Slovenskej republiky, členka EUCPT (European Union Civil Protection Team). Tento mal za úlohu na mieste overiť aktuálnu situáciu v najpostihnutejších oblastiach, zistiť potreby pomoci a pripraviť pôdu na prípadný zásah zdravotníckeho tímu, alebo tímu na prípravu pitnej vody. Prieskumný tím pôsobil na ostrove Cebu a počas deviatich dní zhromažďoval informácie, zúčastňoval sa stretnutí organizovaných WHO, Ministerstvom zdravia Filipín, navštevoval postihnuté oblasti, kontaktoval sa s ďalšími záchrannými tímami, pôsobiacimi na mieste nešťastia a vytvoril tak základ ďalšieho pôsobenia medicínskeho tímu.

Na základe perfektnej práce tohto tímu mohol 21. novembra 2013 v popoludňajších hodinách z viedenského

Členovia tímu slovenských samaritánov:
Mgr. Renáta Penazzi – predseda ASSR a člen Prieskumného tímu
MUDr. Marcel Sedlačko – prezident ASSR a člen prvého a druhého medicínskeho tímu
Mgr. Dana Spišiaková – člen prvého medicínskeho tímu
Bc. Tomáš Dovjak – člen prvého a druhého medicínskeho tímu
Bc. Eva Rodáková – člen prvého a druhého medicínskeho tímu
Bc. Katarína Hricišáková – člen druhého medicínskeho tímu

letiska odletieť prvý medicínsky tím rakúskych a slovenských samaritánov, ktorý v Cebu na Filipínach pristál 22. novembra, krátko pred polnocou. Nasledoval 3 hodinový presun z Cebu do mesta Bogo City, na severe ostrova Cebu, ktoré sa stalo na nasledujúce dni domovom pre 9 členov tímu. Našou úlohou bolo prevziať do starostlivosti poľnú nemocnicu, postavenú izraelskou armádou. Izraelský tím predstavoval 160 príslušníkov izraelskej armády, z čoho bolo 50 zdravotníckych pracovníkov, z toho 26 lekárov. Počas 14 dní vysoko profesionálneho

pôsobenia posunuli štandard zdravotnej starostlivosti nesmierne vysoko a našou úlohou bolo pokračovať v práci na úrovni, ktorú dovoľovalo naše personálne a materiálne vybavenie. Výraznou pomocou pre náš tím bolo spojenie so zdravotníkmi z nemeckej dobrovoľnej organizácie Lands Aid, s členmi ktorej sa prieskumný tím stretol až na Filipínach a na mieste dohodol spojenie oboch tímov do jedného. To sa ukázalo ako veľmi rozumné riešenie. Spoločne sme tak vytvorili personálne i materiálne silný tím, ktorý poľnú nemocnicu postupne prevzal do svojich rúk a pokračoval v poskytovaní zdravotnej starostlivosti na slušnej úrovni. Druhý medicínsky tím, ktorý čiastočne vystriedal a čiastočne doplnil pôvodný tím odletel z Viedne 28. novembra a spoločne sme zotrvali v krajine až do 7. decembra, kedy sa celý tím vrátil späť.

Počnúc 26. novembrom napoludnie, po stiahnutí izraelskej vlajky a po oficiálnom odovzdaní poľnej nemocnice jej najvyšším predstaviteľom, po krátkej prestavbe nemocnice na naše podmienky, sme spoločne, ako rakúsko-slovensko-nemecký tím začali poskytovať zdravotnú starostlivosť v troch až štyroch ambulanciách všeobecného lekára pre

deti a dospelých, vrátane vykonávania drobných chirurgických zákrokov. Poľná nemocnica stála priamo na nádvorí miestnej nemocnice, ktorá však svojou kapacitou nemohla pokryť všetky potreby obyvateľstva a ktorú z finančných dôvodov (platby za výkony i lieky) mnoho ľudí ani nemohlo navštíviť.

Poľná nemocnica mala pravidelný režim, jej brány sa otvárali o 8:00 hod. a zatvárali o 16:00 hod. Zatvorenie brány však neznamenalo ukončenie práce, pretože za bránou už boli pacienti, ktorých sme museli ošetriť v ten deň a tak skutočný koniec práce bol až medzi 17:30 – 18:00 hod. Počas týchto hodín sme dokázali ošetriť 160 až 200 pacientov. Netreba však zabudnúť na podmienky, v ktorých sme všetci pracovali, a to teplota medzi 30 - 35 °C a vlhkosť okolo 80 %. Ambulancie boli umiestnené vo vojenských stanoch, s otvorenými bočnými stenami, pričom aké-také prúdenie vzduchu bolo zabezpečené aspoň ventilátormi, ktoré rozháňali horúci vzduch. V týchto podmienkach to predstavovalo nesmiernu fyzickú námahu pre všetkých členov tímu, nevyhnutnosť častých prestávok a dostatok tekutín. Únava všetkých po takomto dni bola značná a čas na dostatočnú regeneráciu krátky. Litre potu od skorého rána až do večera a vlhký odev na tele sa stali neoddeliteľnou súčasťou každého z nás. Teplota ani v noci výrazne neklesala a tak naše organizmy dostávali riadne zabráť. Po skončení práce nás vždy čakal presun do miesta ubytovania, vzdialenom cca 10 km, miestnym autobusom, čo predstavovalo nákladné auto s plastovými stoličkami na korbe, večera, napísanie denného reportu a každý sa už tešil na odpočinok v posteli a vďaka veľkým ventilátorom na strope aj na ukončenie celodenného potenia. A ráno znova rovnaký scenár.

Počas dvanástich dní sme ošetriť 1 870 pacientov. Viac ako polovicu pacientov tvorili deti, od najmenších, iba niekoľko týždňových. Najčastejšími diagnózami boli respiračné problémy, v zmysle infekcií horných a dolných dýchacích ciest, zápalov mandlí, bronchiálnej astmy, gastrointestinálne problémy, kožné ochorenia a veľkú skupinu tvorili poranenia, predovšetkým na dolných končatinách. Tie súviseli s najbežnejšou obuvou, ktorá je na Filipínach používaná – žabky, ktoré nohu nechránia od drobných, či väčších zranení. Ošetrili sme množstvo ťažko infikovaných rán, často krátko po prepichnutí hrdzavými klincami. Výhodou bola možnosť vidieť takýchto

pacientov podľa potreby i každý deň, až do úplného zahojenia. Nespornou výhodou pre obyvateľov bolo to, že sme mali vlastnú, výborne zásobenú lekáreň (spolu 13 ton liekov), ktoré sme bezodplatne dávali pacientom. Preto nás navštevovali aj pacienti so známymi, rokmi trvajúcimi ochoreniami, ktoré si však pre finančnú náročnosť neliečili a využili možnosť bezplatného získania liekov. Keďže oblasť, v ktorej sme pôsobili, patrila k veľmi chudobným, tento argument bol veľmi významný. Avšak aj naše možnosti boli v mnohých prípadoch limitované a nemohli sme pomôcť všetkým. Dochádzali za nami častokrát celé rodiny trpiace predovšetkým respiračnými ochoreniami, deti s vysokými teplotami, ktoré mnohokrát zostali u nás niekoľko hodín a až po zlepšení stavu a poklese teploty sme ich mohli poslať domov. Viacerí za nami cestovali mnoho hodín, aby získali lieky, ktoré si inak nemohli dovoliť. Mnohí prichádzali zo stanových mestečiek, ktoré nahrádzali ich zničené domovy.

Komunikácia s domorodcami bola veľmi jednoduchá, vďaka skupine tlmočníkov, ktorí s nami denno-denne spolupracovali. Na Filipínach sú síce dva štátne jazyky – filipínčina a angličtina, avšak väčšina chudobného obyvateľstva angličtinu neovládala, preto pomoc bola veľmi vítaná. S čím sme sa na Filipínach najviac stretávali bola úžasná srdečnosť, otvorenosť obyvateľstva, neustále prejavy vďačnosti za pomoc, aj od ľudí, ktorým pomôcť nebolo potrebné. Toto nás naplňovalo silou, optimizmom a chuťou do práce. Dobre si uvedomovali, čo pre nich táto pomoc znamená a dávali nám to najavo na každom kroku. Mávanie, pozdravy, úsmevy boli na dennom poriadku.

Čo nám to dalo? Obrovské množstvo skúseností, poznatkov z pôsobenia v krajine s inou klímou, kultúrou, systémom, s pobytom a pomocou v krajine postihnutej obrovskou katastrofou. S poskytovaním zdravotnej starostlivosti v bojových podmienkach, kde musíte improvizovať, prispôbovať sa možnostiam, prostrediu, domorodému obyvateľstvu, jeho možnostiam. Skúsenosti so spoluprácou v medzinárodnom tíme (časť tímu bola pre nás dovtedy neznáma), s komunikáciou v angličtine... Posilnilo to každého z nás, aj vďaka tomu budeme lepšie pripravení na každý ďalší zásah, kdekoľvek na svete by to bolo.

MUDr. Marcel Sedlačko
prezident ASSR

Foto: archív autora

Civilná ochrana je jedným z najúčinnějších nástrojov psychosociálnej podpory obyvateľstva

Na vtedajšom odbore civilnej ochrany a krízového riadenia Obvodného úradu v Kežmarku pár minút pred koncom nudnej zmeny zazvonil telefón. Službukonajúci pracovník zodvihol slúchadlo a skôr, ako sa stihol predstaviť, zasypala ho volajúca prívalom slov: „Zdravím vás, tu je úrad, teda výbor, národný výbor kedysi, jakože civilná obrana, teda vlastne ochrana, správne som sa dovolala? Pardon, mne sa to furt pletie, sa volám, som, ehm, predstavte si, pri Margecanoch bolo lokálne zemetrasenie, hlásili nám, že so silou 6.3. Praskla hrádza na vodnej nádrži, viete, tá vodná nádrž čo tam je, taká tá farebná, čo má stále málo vody, kvetinková nejaká, tak teraz jej má veľa, vlastne už nemá, lebo tá hrádza, už je v nej diera a voda ide dole ku nám do Ludiny, či jak sa to po novom vlastne volá, padlo už osem domov a ďalšie sú pod vodou, ešte stoja, tri padnú určite, ale ten Kuzmovej dom nepadne určite, lebo tá ho postavila z betónu, som jej hovorila, že je to hlúposť, ale nedala si povedať a dobre, teraz má dom pokope. Ešte nič nevieme, ale už vieme, že budeme potrebovať 230 prikrývk, tiež balenú vodu zo skladov, aspoň 1 500 fľaš, vlastne tie prikrývky ste si zapísali, že koľko ich treba? 230, teda aspoň myslím, že to bude stačiť, lebo domy nám odplavilo a už sú nezvestní. Nezvestný je aj Karol, čo má akože tú krízovú onú na starosti, my máme 236 obyvateľov, ale sa mu nevieme dovolať, tak neviem, čo máme robiť, lebo ja som na školení nebola. Ale malá Ludina len, Veľká nie je taká zničená, zasa sa nám budú smiať, lebo my vždy na všetko len doplatíme. A tých prikrývk viete, že 192, a že vlastne neviem, ale niekto od vás mi sľúbil, že tá minerálka bude, celá paleta, tých 1 200 litrov, ako som už hovorila nám máte dodať, lebo inak volám Fica, on je spolužiak mojej sestry, teda jej kamarátky, tak ja to potrebujem vyriešiť.“ Skôr, ako stihol prekvapený úradník zareagovať, položila.

Aj toto bola jedna z cvičných situácií, ktorých riešenie bolo predmetom trojdňových vzdelávacích aktivít pracovníkov odborov krízového riadenia, ktoré sa konali v Spišskej Novej Vsi, Slovenskej Ľupči a Nitre v priebehu minulého roka. Pod názvom Základy psychosociálnej podpory obyvateľstva pre pracovníkov odborov krízového riadenia sa ukrýva súbor 90 minútových vzdelávacích blokov, pričom každý z nich rieši odlišný aspekt psychosociálnej podpory poskytovanej obyvateľstvu zasiahnutému mimoriadnou udalosťou.

Špecifikom tohto druhu vzdelávania je dôraz na nácvik praktických zručností. Teória je prítomná len v miere nevyhnutnej na pochopenie zmyslu cvičení. Cvičením pritom opakovane prechádzali aj pracovníci, ktorých typickou úlohou nie je priama komunikácia so zasiahnutými civilnými osobami. Zvlášť v prípade udalostí, v ktorých sa vyžaduje spolupráca miestnej samosprávy a často sa v úlohe zasiahnutých ocitnú aj profesionáli a je prakticky nevyhnutné dokázať aj s nimi komunikovať tak, aby pod vplyvom stresu a záťaže nezlyhávali vo výkone povolania, alebo, aby následky týchto zlyhaní boli čo najmenšie. Starosta obce je zo zákona základným prvkom krízového riadenia, takže však možno očakávať, že bude svoju prácu zvládať na patričnej úrovni, keď sa aj jeho dom ocitol pod hladinou pri záplavách, alebo je niekto z jeho blízkych práve nezvestný. V kombinácii s nedostatkom skúseností a vedomostí odborného rázu, následkom neúčasti na vzdelávacích aktivitách, ťažko od neho očakávať, že sa stane účinným prvkom krízového riadenia. Onen zmätený text z úvodu článku je pritom doslovným prepisom hovorenej reči a podobný prejav je v prípade pôsobenia nadmerného stresu v podstate primeraný okolnostiam.

Psychosociálna starostlivosť je z definície súborom opatrení smerujúcich na zabezpečenie potrieb osôb nachádzajúcich sa v situácii ohrozenia života a zdravia, alebo života a zdravia im blízkych osôb, prípadne sociálneho statusu, alebo v situácii bezprostredne po traumatizujúcej udalosti, pokiaľ na jej zvládnutie nemajú objektívne dostatok vlastných zdrojov, alebo ju subjektívne vnímajú ako nadmerne zaťažujúcu. Inak povedané, civilná ochrana je jedným zo základných opatrení účinnej psychosociálnej starostlivosti. Napriek tomu sa dodnes stáva, že veľká časť profesionálov z odborov krízového riadenia obsahu tohto pojmu v začiatkoch nie celkom rozumie. Považujú ju za nejakú psychológiu, alebo nejakú formu odborného, či dokonca zdravotníckeho výkonu. Nie je to tak celkom ich chyba, ide skôr o všeobecný problém nedostatočnej osvetly o tejto téme. Jednou z prvých otázok položených lektorom je preto práve tá, ktorou skúma porozumenie tomuto pojmu frekventantami. Zjednodušene možno povedať, že na vzdelávanie prichádzajú ľudia len málo zorientovaní v téme, považujúci psychosociálnu starostlivosť za niečo, čo sa priamo netýka ich práce. Želaným výsledkom je, aby po ukončení vzdeláva-

nia odchádzali vedomí si svojej úlohy v starostlivosti o obyvateľstvo a tiež svojej zvýšenej kompetencie na jej správne poskytovanie.

Cieľom poskytovania psychosociálnej podpory je znovuzískanie týchto atribútov: normalita – nádej – dôstojnosť – sebaúcta – psychická a sociálna pohoda – ustálený a integrovaný život. V záujme toho subjekt poskytujúci psychosociálnu podporu aktivuje ľudí, posilňuje ich vlastné pokusy o zvládnutie situácie a predpokladá, že ľudia sú flexibilní. Posilňuje ich sebavedomie, pomáha návratu k štrukturovanému životu, podporuje svojpomoc a vlastné prirodzené sociálne siete klienta. Staví na pocite spolupatričnosti, informuje a normalizuje ich reakcie. Premenené na drobné, čo zásadne iné je cieľom civilnej ochrany? V prostredí odborov krízového riadenia pritom pracuje množstvo odborne pripravených špecialistov, schopných riešiť mimoriadne situácie z hľadiska technických potrieb. V okamihu, keď sú konfrontovaní s osobou nachádzajúcou sa v akútnom strese však často zlyhávajú a robia takzvané nevynútené chyby. Obrovskou výhodou úzko špecializovaného vzdelávania a tréningu takejto komunikácie je, že tieto chyby možno vcelku

jednoducho a v krátkom časovom horizonte zmierniť, či úplne eliminovať. Na rozdiel od odborných vedomostí, na ktorých získanie sú nevyhnutné roky štúdia a prípravy, osvojenie si účinných komunikačných stratégií môže byť vecou krátkeho času. Ako na to?

Úplne prvou témou tohto vzdelávania je teória stresu. Je to tak preto, lebo stres je v krízových situáciách rozhodujúcim akcelerátorom zlyhaní a výrazným spôsobom znižuje, resp. ovplyvňuje výkon osoby, ktorá je vystavená jeho vplyvu. A hoci laici často používajú slovo stres aj v každodennej komunikácii, len málokedy rozumejú skutočným mechanizmom jeho pôsobenia na psychofyziologickej úrovni. Toto neporozumenie potom výrazne znižuje ich schopnosť reagovať adekvátne v kontakte s ľuďmi, ktorí sa z nejakého dôvodu ocitli v kríze. Edukácia v dvoch po sebe nasledujúcich blokoch prináša základný pohľad do tejto problematiky, pričom sa využíva aj fotografická, či videodokumentácia zachytávajúca typické situácie. Frekventant sa síce za tri hodiny nestane naslovzatým odborníkom, získa však nevyhnutné penzum informácií a často s prekvapením reaguje na vyvrátenie mýtov, ktoré sa s pôsobením stresu zvyčajne spájajú. Už v prvých dvoch blokoch je pritom priestor na otázky a interakciu, tiež priestor na vzdelávanie je maximálne prispôbený potrebám menšej skupiny: namiesto klasického rozloženia, kde vyučujúci je za katedrou a žiaci každý za svojim stolom, sedia frekventanti najčastejšie v kruhu a medzi nimi a lektorom sa nenachádza žiadna bariéra.

Ďalšie dva bloky sú potom venované téme hraníc. Hranice v prostredí, telesné a psychické hranice, hranice roly, osoby a osobnosti sú predmetom skúmania, pričom sú účastníci vzdelávania do práce zapojení tak, že lektor je často len strážcom štruktúry a času. Poznanie vlastných hraníc a tiež hraníc zasiahnutých osôb, rozoznávanie mechanizmov, akými dochádza k posunu týchto hraníc pôsobením stresových faktorov a schopnosť s maximálnou presnosťou na základe rozoznávania signálov odhadnúť aktuálny stav osoby, s ktorou sú nútení komunikovať, je základom úspechu. Často už v tejto fáze dochádza k takzvanému aha efektu, teda momentu, keď si s prekvapením uvedomia, že mnohé zo správnych postupov už niekedy v minulosti nevedomky sami použili. Vtedy je priestor na vysvetlenie, že toto vzde-

lávania ich prakticky nenaučí nič, čo by už dávno predtým niekedy sami nezažili – vzdelávanie im však umožní si z podvedome a reflexne využívaných stratégií urobiť vedomé nástroje ovplyvňovania komunikácie so zasiahnutými. Zvlášť vo vzdelávaní dospelých je najúčinnjšie vsadiť na už predtým osvojené vedomosti a iba nájsť správne algoritmy ich budúceho používania.

Tretím prvkom vzdelávania je štruktúra. Štruktúra, ako základ pomáhajúcej interakcie so zasiahnutým, pričom sa v ďalších dvoch blokoch pracuje s osvojením si dvoch jej foriem: zjednodušená štruktúra a optimálna štruktúra. Zjednodušená štruktúra je využívaná v situácii, keď objektívne nie je dostatok času, alebo nie je situácia natoľko závažná, aby bolo nutné uvažovať o nasadení takzvanej optimálnej štruktúry. Skladá sa z troch po sebe nasledujúcich krokov: nadviazať spojenie – preskúmať – intervenovať. Optimálna štruktúra sa skladá z piatich krokov: nadviazania spojenia – odhadu schopností konať – poskytnutia štruktúry – informovania – zabezpečenia následnej starostlivosti. V prevažnej väčšine interakcií so zasiahnutými vystačí zasahujúci s oboma týmito modelmi a ak si ich skutočne osvojí, jeho kompetencia na riešenie krízových situácií a správnu komunikáciu s osobami nachádzajúcimi sa v akútnom strese prudko vzrastie.

V tejto fáze vzdelávania je frekventant zorientovaný v teórii stresu, pozná vlastné hranice a je pripravený rozoznať hranice iných a ovláda štruktúru optimálnej interakcie so zasiahnutými. A je teda pripravený na nácvik reálnych situácií a prakticky po celý zvyšok modulu sa v spolupráci s lektormi venuje ich riešeniu.

Pri nácviku sa kladie dôraz na autenticitu. Využívajú sa rôzne techniky, ktorými je frekventant ovplyvňovaný a ktoré majú za úlohu maximálne sťažiť priebeh situácie. Vstupuje do interakcie s osobou, ktorá je tréňovaná a skúsená v komunikácii so zasiahnutými osobami a dokáže reagovať na nerozoznanie od reálnej situácie. V priebehu cvičných situácií dochádza k agresívnym výpadom, urážkam, spochybňovaniu, zvädzaniu, navodzujú sa momenty, ktoré zdanlivo nemajú riešenie – úlohou frekventantov je korektne vyriešiť aj tie.

V priebehu cvičných situácií a aj pri ich vyhodnotení sa podľa potreby lektori znovu vracajú k teórii, upozorňujú na riziká, dôležité momenty a správne rie-

šenia. Cvičenia prebiehajú vo viacerých variantoch: v osobnom kontakte dvoch osôb, komunikácii so skupinou zasiahnutých formou telefonátov a krátko sa tiež zaoberáme aj inými formami komunikácie.

Prečo to všetko ale potrebujú vedieť ľudia z odborov krízového riadenia?

Odpoveď je jednoduchá. V rutine a množstve povinností sa skutočný cieľ ich práce postupne stával menej dôležitým. Neraz som sa dokonca stretol s podráždenou reakciou, keď som hovoril o potrebách zasiahnutých a o samotných zasiahnutých ako o klientoch. Vypisovanie papierov a hlásení, plnenie pracovných povinností a vykonávanie nevyhnutných opatrení však nie je cieľom ich práce, ale len prostriedkom naplnenia cieľa, ktorým je ochrana civilného obyvateľstva. Ochrana konkrétnych ľudí s konkrétnymi osudmi. Nevhodné spôsoby interakcie a komunikácie môžu zasiahnutým spôsobiť sekundárnu traumatizáciu. Neprimeraný kontakt, nerešpektovanie obrán, povýšenecký postoj, či nedostatok štruktúry klienta zvyčajne ešte viac zaťažujú a namiesto ochrany civilného obyvateľstva potom dochádza k jeho poškodzovaniu. Vzdelávanie tomu môže účinne predchádzať.

Radovan Bránik
tím krízovej intervencie

The basics of psychosocial support for population for the employees of crisis management departments is the title of the set of 90-minute training blocks that deal with various aspects of psychosocial support rendered to population affected with an emergency. Particularity of this type of training that the author outlines to the readers is the stress on practical skills exercise. Theory is present only to the extent necessary for the exercise meaning comprehension. The exercises also involved those employees who do not communicate directly with the affected civilian persons. In particular, in case of the events that require cooperation of a local government even professionals find themselves in a role of those affected, and it is necessary for them to be able to communicate in the way that they do not fail to execute their profession, or the consequences of such failure are as little as possible.

Horská záchranná služba zaznamenala nárast prijatých tiesňových volaní

Pohyb v horách bol od nepamäti vždy spájaný s nehodami či dokonca smrteľnými úrazmi. Bezpečnosť návštevníkov slovenských hôr v minulosti závisela skôr od dobrých rád, alebo prevažne od skúseností toho, kto ich sprevádzal. Dnes za horskú záchrannú službu zodpovedá, organizuje ju a vykonáva Horská záchranná služba, pričom pojem horská záchrana v sebe zahŕňa pozemnú záchrannú, leteckú záchrannú, jaskynnú záchrannú, kynologickú záchrannú, záchrannú v rámci Integrovaného záchranného systému podľa potreby a záchrannú v rámci zahraničných modulov.

Vďaka bohatej snehovej nádielke už od začiatku roka 2013 mali záchranári HZS plné ruky práce. Mnohé lyžiarske strediská sa rozrástli a s nekonečnými možnosťami aktivít, zábavy a kvalitných služieb prispeli k čoraz väčšiemu počtu zimných nadšencov. **So zvýšenou návštevnosťou však súvisel aj zvýšený počet prijatých tiesňových volaní.** Len v mesiacoch január a február zaznamenalo Operačné stredisko tiesňového volania (ďalej len operačné stredisko) nárast počtu prijatých tiesňových volaní o 29,78 % oproti roku 2012 a oproti roku 2011 až o 41,11%. Priame volania na tiesňovú linku 18 300 predstavovali za toto obdobie 81,06 %, zvyšné percentá boli hovory, ktoré na Operačné stredisko prepájajú operátori tiesňových liniek 112 a 155. Okrem mesiaca máj však v prvom polroku 2013 stúpajúci trend pokračoval. V mesiacoch január až jún 2013 prijalo OSTV 535 žiadostí o pomoc. Oproti minulému roku je to nárast o 34,2 % a oproti roku 2011 nárast až o 44,3 %! Prekvapivý nárast sme zaznamenali v mesiacoch apríl a jún, v ktorých počet úrazov celkovo stúpol o viac ako 64 % oproti obom predchádzajúcim rokom. Nasledovali letné mesiace, ktoré sú s príchodom letných prázdnin taktiež spojené so zvýšenou návštevnosťou. Leto 2013 bolo naozaj krásne. Nie všetkým však naplánovaný deň spojený s aktivitou v horách vyšiel podľa ich predstáv. Príjem tiesňových volaní v letnom období na Operačnom stredisku totiž vzrástol oproti minulému roku o 53,5 %. Celkovo tak za rok 2013 prijalo operačné stredisko 835 žiadostí o pomoc, čo je o 34,3 % viac oproti roku 2012 a o 45,14 % viac oproti roku 2011. Množstvo úrazov a žiadostí o pomoc však bolo oznámených aj záchranárom v teréne, či priamo na oblastných strediskách v jednotlivých horských oblastiach. Jedným z plánov HZS v budúcnosti je však docieľiť príjem všetkých tiesňových volaní iba na Operačnom stredisku tiesňového volania, kde je zabezpečený nepretržitý 24-hodinový dispečing s tiesňovou linkou 18300. Okrem toho plní operačné stredisko úlohy pre zrýchlenie a skvalitnenie rozhodovacieho procesu pri záchrane osôb v horských oblastiach na Slovensku a úlohy vy-

plývajúce zo zákona č. 129/2002 Z. z. o Integrovanom záchrannom systéme v znení neskorších predpisov.

Plnenie týchto úloh je zabezpečené výkonom nasledovných činností:

- monitorovanie pohotovostnej frekvencie príslušných základných záchranných zložiek IZS a frekvencií Horskej záchrannej služby v pásme VHF s následnou reakciou,
- spracovanie dát a ich implementácia prostredníctvom príslušných softvérov (stav počasia, výstrahy, podmienky, správy a fotografie na webovej stránke HZS),
- poskytovanie informácií pre verejnosť,
- nepretržitá aktualizácia a kontrola správnosti informácií internetovej stránky HZS,
- zabezpečenie komunikácie pre skvalitnenie spolupráce s krajskými úradmi, pre plnenie úloh v rámci integrovaného záchranného systému.

Bezpečný pohyb na horách je ovplyvňovaný množstvom nielen prírodných, ale aj ľudských faktorov. Preto návštevníkom hôr pomôže pri aktivitách v horskom teréne už samotná prevencia. Svedomitým plánovaním túry, jej prípravou a sledovaním počasia značne znížia riziko nehody. Ako zdroj informácií môžu využiť webové stránky Horskej záchrannej služby www.hzs.sk, prípadne www.shmu.sk. Vo všeobecnosti však netreba zabúdať na ohľaduplnosť, teplé a náhradné oblečenie, turistické paličky, mapu, tekutiny, zdroj svetla či mobilný telefón. V prípade núdze v horskom teréne treba volať číslo tiesňového volania **18 300**.

Prajeme veľa krásnych zážitkov z hôr – bez úrazov a so šťastným návratom. Na svete je totiž ľudské zdravie a život to najcennejšie, čo máme...

nrtm. Katarína Števčeková
operačné stredisko tiesňového volania HZS

Ľadové doliny si vyžiadali ďalšiu obeť

Dňa 9. novembra minulého roka vo večerných hodinách požiadal slovenský horolezec horských záchranárov o pomoc. Počas výstupu v hornej štvrtine Ľadovej doliny smerom na Malý Ľadový štít jeho kolega spadol a stratil s ním akýkoľvek kontakt. Skupina horských záchranárov okamžite odišla na pomoc obom horolezcom.

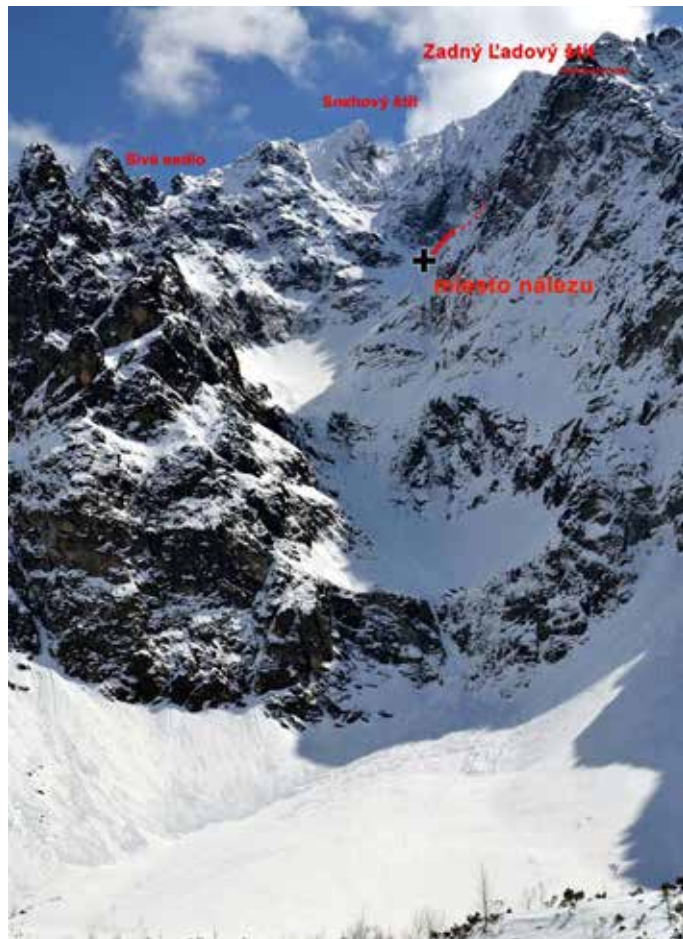
V Tatrách vládli veľmi nepriaznivé poveternostné podmienky, celú noc pršalo a vo vyšších polohách snežilo. Na veľmi premočený terén napadla vrstva mokrého snehu. Prvá skupina záchranárov bola v noci nútená vrátiť sa, lebo boli ohrozovaní splazmi a malými lavínami z mokrého snehu, ktorý nedržal na mokrom podklade. Tesne nad ránom bola nasadená druhá skupina záchranárov, ktorej sa podarilo dostať k žiadateľovi o pomoc. Zo severnej strany Tatier sa začala oblačnosť pretrhávať, preto záchranári požiadali o súčinnosť vrtuľník záchranárov z poľského TOPR-u. Počas prvého letu vrtuľník zoberal pomocou palubného navijaka horolezca, ktorého odviezol do nemocnice v Zakopanom s podozrením na podchladenie. Po ošetrení a prepustení z nemocnice horskí záchranári previezli horolezca naspäť na Slovensko. V doline sa striedala nízka oblačnosť pre ktorú počas prvého letu nebolo možné nájsť spadnutého horolezca. Po zlepšení sa podmienok a vyčistení oblohy boli horskí záchranári z TOPR-u požiadaní o druhý let. Dvakrát prehľadali a prepátrali celú oblasť zo vzduchu a záchranári HZS zo zeme, no spadnutého horolezca sa im nájsť nepodarilo. Záchrannej akcie sa zúčastnilo 20 záchranárov z oblastných stredísk Vysoké Tatry a Slovenský raj. V pátraní pokračovali hneď, ako to poveternostné podmienky dovoľovali.

Dňa 11. Novembra 2013 požiadali o súčinnosť aj Letku Ministerstva vnútra SR. Tá však pre naďalej pretrvávajúce nepriaznivé podmienky sprevádzané nízkou oblačnosťou v oblasti Ta-

tier nemohla vrtuľník nasadiť. Policajný zbor bol požiadaný o lokalizáciu telefónu nezvestného. Lokalizácia však bola v tomto prípade neúspešná a ani v tento deň sa záchranárom nepodarilo nezvestného nájsť. Od nasledujúceho rána bolo do akcie nasadených 10 záchranárov HZS spolu s dvoma lavínovými psami. Nakoľko sa podmienky o niečo málo zlepšili, do pátracej akcie bol zapojený aj vrtuľník Letky Ministerstva vnútra SR, ktorý v horolezeckom teréne vysadil záchranárov. V exponovanom teréne bola nespevnená nestabilná snehová pokrývka. Tá miestami vytvárala splazy a drobné lavíny, ktoré ohrozovali záchranárov. Napriek náročnému pohybu v teréne bol za pomoci služobného psa nájdený nezvestný horolezec bez známk života v Hornom kotle Ľadových doliniek, prisypaný súvislou vrstvou snehu. Práve tá bola najpravdepodobnejšou príčinou, prečo bolo pátranie po horolezcovi pri minimálnej viditeľnosti komplikované.

Riaditeľ Horskkej záchrannej služby touto cestou ďakuje všetkým zúčastneným zložkám. Zároveň ocenil súčinnosť záchranárov HZS a Letky Ministerstva vnútra SR, vďaka ktorej celá akcia, aj napriek náročnej pilotáži a komplikovanému vysadzovaniu záchranárov a psov, prebehla bez komplikácií. V rámci horskej záchrany išlo zároveň o zriedkavé nasadenie služobných psov v tak exponovanom teréne.

nprap. Bc. Peter Svätójánsky
operačné stredisko tiesňového volania HZS

Učivo povinných vyučovacích predmetov

Časť 7.

(dokončenie z predchádzajúceho čísla)

Vyučovacie predmety štátneho programu vzdelávania sú základným prostriedkom rozširovania poznatkov a vedomostí žiakov o ochrane človeka a jeho zdravia, ktoré získali predchádzajúcim štúdiom. Dôsledným plnením cieľov a obsahu všetkých predmetov sa naplňujú aj kompetencie a ciele programu ochrany života a zdravia.

Učivo a účelové cvičenia

Osobitnou formou vyučovania učiva Ochrana života a zdravia sú účelové cvičenia. Integrujú vedomosti a zručnosti žiakov získané v povinných vyučovacích predmetoch, rozširujú, upevňujú ich a sú aj prostriedkom na ich overovanie. Školu pripravujú aj k tomu, aby bola schopná vykonávať účelovú činnosť počas mimoriadnych udalostí a v čase vyhlásenia mimoriadnej situácie.

Učivo začlenené do vybraných vzdelávacích oblastí na stredných školách

Témy uvedené v nasledujúcej časti textu sú iba pomocným návodom na dopracovanie obsahu učiva Ochrana života a zdravia, ako potrebnej súčasti všeobecného vzdelania absolventa vyššieho sekundárneho vzdelávania.

Človek a jeho svet, umenie a kultúra

- Dejiny humanitárneho práva.
- Listina základných práv a slobôd, Charta OSN, dohody o ľudských právach, Deklarácie VZ OSN (Deklarácia práv dieťaťa, Deklarácia o práve národov na mier a ďalšie).
- Obrana Slovenskej republiky (zákon o obrane, branný zákon, zákon Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov, zákon o civilnej službe).
- Ženevské konvencie a dohody. Dodatočné protokoly.
- Medzinárodný terorizmus, príčiny, prostriedky prevencie a ochrany pred terorizmom.

1. Človek v priestore a čase – možné námety, príklady pre využitie predmetu

Dejepis

Starovek – rozvoj telesnej zdatnosti a kultúrnosti, olympijské hnutie (kalokagatia).

Stredovek – štátne útvary našich predkov a formovanie národného povedomia, Veľkomoravská ríša.

Novovek – priemyselné revolúcie, vznik právnych noriem o nevyhnutnosti ochrany človeka a jeho zdravia, počiatky starostlivosti štátu o ochranu pracovníkov, vznik štátneho dozoru nad bezpečnosťou práce, ochrana detí a detskej práce, emancipácia žien a ich ochrana.

Najnovšie dejiny – použitie zbraní hromadného ničenia, Konferencia o európskej bezpečnosti a spolupráci (Helsinki 1975), dohody veľmocí o odzbrojení.

Geografia

Zemský povrch – mierky máp.

Zhotovenie situačných a panoramatických náčrtov, ŠVP, ochrana života a zdravia – ISCED 3.

Využitie máp – obsah máp, čítanie z mapy.

Odhad vzdialenosti.

Orientácia v teréne podľa prírodných javov, podľa mapy, pochod podľa azimutu, zhotovenie profilu terénu, zhotovenie

topografického náčrtu, určovanie vlastného stanoviska, určovanie vzdialenosti podľa mierky mapy.

Vplyv geografických podmienok na človeka.

2. Človek a príroda – možné námety, príklady pre využitie predmetu

Fyzika

Mechanika – tlaková vlna, podtlak ako dôsledok tlakovej vlny kvapalín – použitie prúdnic pri hasení požiarov a plynov – meranie rýchlosti prúdenia.

Bezpečnosť leteckej dopravy (vzdušné víry).

Gravitačné lety umelých kozmických telies, kozmické projekty v prospech ľudstva.

Molekulová fyzika – účinok tepelného žiarenia na ľudský organizmus, prvá pomoc a premena tepla na mechanickú prácu (nábojnica, spaľovacia termodynamická komora reaktívnych motorov).

Vlnenie – zisťovanie zdroja zvuku, určovania polohy a odhad vzdialenosti zdroja zvuku.

Fyzikálna podstata hluku, šírenie hluku od zdrojov, nadmerný hluk na pracovisku, psychohygienické účinky hluku na človeka a ich vplyv na pracovnú úrazovosť. Elektrina a statická elektrina, zákaz plnenia ľahko zápalných kvapalín do nádob z plastov. Nebezpečenstvo požiaru v prašnom prostredí.

Zásady použitia hasiacich prístrojov pri hasení elektrických zariadení.

Ochrana pred nebezpečným dotykovým napätím.

Vplyv klimatických podmienok na kapacitu zdroja, pohotovosť techniky pre ochranu človeka a prírody.

Nebezpečenstvo požiaru vplyvom skratu.

Princíp dozimetrických prístrojov.

Princíp buzoly.

Princíp signalizačných zariadení.

Princíp radarov.

Princípy vyhlasovania nebezpečenstiev (signalizácia, varovné signály).

Vplyv magnetických polí na človeka.

Bezpečnosť pri práci s elektrickým zariadením.

Optika – princípy periskopov a ďalekohľadov.

Využitie svetlometov na ochranu človeka.

Samonavádzacie zariadenia.

Nebezpečenstvo zo svetelného žiarenia (svetelný impulz).

Využitie lasera, ochrana pri jeho využívaní.

Význam osvetlenia pracovísk, jeho vplyv na produktivitu a kvalitu práce a na pracovné úrazy.

Základy mikrosvetla – rádioaktívne žiarenie ako ničivý faktor jadrových zbraní, choroba z ožiarovania, jednotky ožiarovania SI.

Jadrová fyzika – ochranné vrstvy, polovrstva, ochranné stavby kryty a úkryty, ničivé účinky neutrónového žiarenia a ochrana pred ním, využitie rádioaktivity v prospech ľudstva, ochrana pracovníkov pred ionizujúcim žiarením, princípy jadrových zbraní, kolektívna a individuálna ochrana pred účinkami jadrových zbraní, medzinárodné organizácie na mierové a bezpečné

využívanie energie.

Astrofyzika – využitie kozmických technických prostriedkov v prospech ľudstva.

Chémia

Všeobecná chémia

Chemické zbrane, termochémia, výbušniny a trhaviny, protipožiarna ochrana, porovnať nebezpečné účinky oxidu uhoľnatého a uhlíčitého (CO a CO_2) na ľudský organizmus a prírodu, uviesť konkrétne príklady ohrozenia človeka týmito oxidmi, možnosti prevencie a opatrenia z hľadiska bezpečnosti a ochrany zdravia človeka, prvá pomoc pri otrave oxidom uhoľnatým, oxidy dusíka ako zložky exhalátov a ich škodlivé účinky na človeka a prírodu (jedovaté účinky na zdravie, kyslé dažde, skleníkový efekt, smog), nebezpečenstvo pri práci s dusičnanmi (prvky do výbušnín), jedovaté účinky chlóru ako dôsledok jeho reaktivity (chlór ako bojová chemická látka), využitie chlóru a jeho zlúčenín ako dezinfekčných prostriedkov, vplyv skleníkového efektu na život na Zemi.

Chemické využitie vody na špeciálnu očistu, dekontaminácia, dezaktivácia.

Pitná voda, ochrana vodných zdrojov všeobecne a pred účinkami prostriedkov hromadného ničenia.

Princíp ochrannej masky.

Princíp filtračno-ventilačného zariadenia úkrytov.

Nebezpečenstvo pri práci s bielym fosforom, zlúčeninami horčíka a hliníka.

Prvá pomoc pri popáleninách termitom, zápalnými prostriedkami.

Využitie olova na ochranu pred rádioaktívnym žiarením, škodlivosť olova pre životné prostredie.

Otravné látky zo zlúčenín ortuti.

Nebezpečenstvo štiepných reakcií.

Nebezpečenstvo pri práci s arzénom a jeho zlúčeninami.

Organická chémia

Škodlivosť únikov ropných produktov.

Protipožiarna ochrana pri práci s uhlíkovodíkmi.

Hasenie bojových zápalných látok (napalm, pyrogel).

Chemické slzotvorné látky.

Použitie halónových hasiacich prístrojov.

Chemické nervovoparalytické látky – sarin, soman, tabun.

Výbušniny – nebezpečenstvo pri manipulácii.

Prvá pomoc pri otravách alkoholom.

Dezinfekčné prostriedky, lieh a formaldehyd.

Využitie pracích prostriedkov na dekontamináciu po zásahu otravnými a rádioaktívnymi látkami.

Význam plastov pri ochrane pred účinkami zbraní hromadného ničenia (balenie potravín, prikrytie vodných zdrojov, improvizované prostriedky ochrany jednotlivca, ochrana krmovín).

Vplyv rádioaktívneho žiarenia na živý organizmus (rozpad bielkovín, zmeny štruktúry nukleových kyselín).

Nebezpečenstvo používania halucinogénnych látok, možnosti ich použitia ako bojových látok, prvá pomoc pri ich použití.

Protipožiarna ochrana pri využívaní reakčného tepla.

Bezpečnosť a hygiena práce.

Osobitosti práce s chemikáliami (žieraviny, otravné látky, horľavé látky...).

Prvá pomoc pri zasiahnutí žieravinami a toxickými látkami.

Protipožiarna opatrenia pri práci s chemikáliami.

Ošetrovanie popálení.

Bezpečnosť práce so zariadeniami pod elektrickým napätím.

Prvá pomoc pri úrazoch elektrickým prúdom, pri mechanických poraneniach.

Význam a funkcia osobných ochranných pracovných prostriedkov pri práci s chemickými látkami.

3. Človek, zdravie a pohyb

Telesná výchova

Všeobecné poznatky – význam hygieny a bezpečnosti pri praktických činnostiach.

Negatívny vplyv drog a liehových nápojov na fyzickú zdatnosť, pohybovú výkonnosť, psychickú odolnosť a vývoj organizmu, Rešpektovanie pravidiel správania sa pri cvičení a spoločnej činnosti, informácie o športových udalostiach v SR a vo svete.

Atletika – prekonávanie prírodných prekážok, beh v teréne, hody, skoky, šplh, odhad krátkych vzdialeností pre hod, skok, šplh, zoskok, zosun, pád, nosenie bremena a prenos zraneného, zásady poskytovania zdravotníckej prvej pomoci pri cvičeniach, povrchové poranenie, podvrtnutie, vyklbenie.

Športové hry – význam a rozvíjanie niektorých zručností hernými prostriedkami.

Úpoly – obrana proti chvatom, škrteniu, úderom, kopom.

Plávanie – poznatky o bezpečnosti, záchrana topiacich sa a prvej pomoci topiacim, otužovanie, plávanie pod vodou, prenášanie predmetov, pomoc unavenému plavcovi, lovenie predmetov z vody, skoky do neznámej vody, ochrana a očista vody a vodných tokov.

Lyžovanie – zásady pohybu v zimnom prostredí, prvá pomoc pri úrazoch (zlomeniny, omrzliny, protišokové opatrenia), bezpečnosť a ochrana zdravia pri zimnom pobyte v prírode, orientácia v zimnom prostredí, zimné orientačné preteky.

Turistika – stavba stanov a jednoduchých hygienických zariadení z hľadiska ochrany prírody, správne zhotovenie ohniska a príprava stravy.

Biológia

Otrava hubami, poskytnutie prvej pomoci.

Organizmy – prvky ako indikátory znečistenia vôd, kliešťovité prenášače infekčných ochorení.

Životné funkcie – využitie rádioaktivity ako stimulátora rastu rastlín, použitie herbicídov ako ničivých prostriedkov, zánik života znemožňovaním fotosyntézy.

Biológia človeka

Rozcvičovanie ako prevencia pred úrazmi.

Fyzické schopnosti človeka, dokonalosť (nedokonalosť) funkcií pohybového ústrojenstva, zmyslových orgánov, vlastnosti centrálného nervového systému ako faktory ľudského činiteľa v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

Prvá pomoc pri poruchách pohybovej sústavy (kĺbov, kostí, svalov, šliach).

Nebezpečenstvo prerušenia nervového vlákna pri zranení.

Nesprávne použitie škrtidla.

Prirodzená ochrana organizmu proti krvácaniu (krvný koláč), autotransfúzia, darcovstvo krvi.

Pulzová frekvencia, meranie pulzu na krčnej tepne, masáž srdca, prvá pomoc pri infarktách, prvá pomoc pri tepnovom krvácaní, prvá pomoc pri hypoglykemickej kóme.

Vplyv toxínov na organizmus

Príznaky a princípy dusenia, prvá pomoc pri zastavení dýchania, frekvencia dýchania, stabilizovaná poloha, polohy postihnutého pri dýchacích ťažkostiach.

Ochrana dýchacích ciest pred rádioaktívnymi a otravnými látkami.

Prvá pomoc pri popáleninách

Prejavy šoku a protišokové opatrenia.

Poskytnutie prvej pomoci pri použití žieravín a toxických látok.

Účinky bakteriologických prostriedkov na človeka

Ochrana, človeka pred infekciami, individuálna odolnosť, význam osobnej hygieny ako prevencia infekčných chorôb.

Genetika – deformácia genetického kódu pôsobením rádioaktivity, – vplyv otravných látok na dedičnosť (látky – orange).

Vznik života – nebezpečenstvo zániku života na Zemi.

Kurz na ochranu života a zdravia

Samostatnou povinnou organizačnou formou vyučovania je účelové cvičenie a kurz ochrany života a zdravia. Je vyvrcholením procesu výchovy žiakov v tejto oblasti, formuje ich vlastenecké povedomie, dotvára sústavu ich zručností a návykov o ochrane človeka a jeho zdravia, prispieva ku zvyšovaniu telesnej zdatnosti a psychickej odolnosti žiakov. Obsah nadväzuje na učivo vybraných predmetov učebného plánu.

Učivo vybraných predmetov učebného plánu škôl je národom na výber tém, ktoré obsahujú uvedenú problematiku alebo k nej majú určitú afinitu. Jeho aplikácia a dopracovanie je v kompetencii vyučujúcich. Pretože učebné plány stredných odborných škôl a stredných odborných učilíšť neobsahujú všetky predmety tohto dokumentu, riaditelia týchto škôl môžu zaradiť potrebné vybrané učivo aj do odborných predmetov a odborného výcviku.

ÚČELOVÉ CVIČENIE CO V ŠKOLE

Odporúčaný plán vykonania účelového cvičenia CO na škole – evakuácia a činnosť štábu CO školy v zmysle opatrení krízového štábu územného orgánu štátnej správy a samosprávy

Téma: Činnosť štábu civilnej ochrany školy počas mimoriadnej udalosti, po vyhlásení varovných signálov CO. Evakuácia zamestnancov a žiakov po anonymnom oznámení o uložení výbušniny, alebo po vyhlásení mimoriadnej situácie v obci, meste a okrese.

Cieľ: Precvičiť prakticky činnosť štábu CO školy pri vzniku mimoriadnej udalosti, po vyhlásení varovných signálov CO vykonať okamžitú evakuáciu zamestnancov a žiakov školy, vykonať záchranné práce po vzniku malého požiaru a pri poskytovaní predlekárskej zdravotníckej pomoci poraneným osobám.

Poznámka: v prípade, že na škole je *Výdajné stredisko okresného úradu PIO so sklado*m, precvičiť ich výdaj a použitie. Každý štáb CO školy vychádza pri spracovaní svojho plánu, z plánu evakuácie okresu a konkrétnych podmienok školy a okolia, najmä analýzy zdrojov ohrozenia.

1.

Situácia a úloha: Vyrozmene a zvolanie vedenia školy. Oboznámenie účastníkov cvičenia s témou, cieľom a plánom vykonania.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Nachádza sa vo svojej pracovni.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Po vyrozumení školskou službou sa dostavia na pracovisko, oboznámia sa so spresneným plánom vykonania účelového cvičenia predtým posúdeným na odbornej príprave zamestnancov.

Súčinnosť a dôležité dokumenty a informácie: Príručka pre obyvateľstvo, sekcia krízového riadenia MV SR *Čo má každý vedieť v prípade ohrozenia*, www.minv.sk.

Poznámka, odporúčaná literatúra a metodické materiály: Plán vyrozumenia a varovania zamestnancov a žiakov školy a osôb prevzatých do starostlivosti.

2.

Situácia a úloha: V škole prebieha vyučovací proces.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Činnosť v triedach. Zabezpečujú vyučovací proces.

Súčinnosť a dôležité dokumenty a informácie: Zoznam prítomných žiakov alebo Triedna kniha.

3.

Situácia a úloha: Činnosť po vyhlásení varovných signálov CO.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Vydá pokyny s vysvetlením pre postupné vyhlasovanie varovných signálov školským rozhlasom (v prípade, že rozhlas nefunguje vyhlasovanie prostredníctvom spojok pre jednotlivé triedy).

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Činnosť v triedach. Vysvetľujú a opakujú so žiakmi činnosť po vyhlásení jednotlivých varovných signálov CO (signál Všeobecné ohrozenie s informáciou a pokynmi pre konanie).

Súčinnosť a dôležité dokumenty a informácie: Príručka pre obyvateľstvo MV SR, *Čo má každý vedieť v prípade ohrozenia*.

Poznámka, odporúčaná literatúra a metodické materiály: revue Civilná ochrana č. 2/2002 (Pomôcka pre riaditeľov škôl) alebo Vyhláška MV SR č. 348/1998 Z. z.

4.

Situácia a úloha: Výdaj prostriedkov individuálnej ochrany a ukážka ich použitia. Ukážka použitia improvizovaných prostriedkov individuálnej ochrany.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Vydá pokyny na organizovanie výdaja prostriedkov individuálnej ochrany (ochranné rúška, masky pre zamestnancov a žiakov školy), alebo variant 2 – ukážka v spolupráci s odborom krízového riadenia OÚ.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Činnosť v triedach. Organizujú výdaj PIO a so žiakmi precvičujú ich použitie. Vysvetľujú ochranné vlastnosti a charakteristiku.

Vysvetľujú aj ako sa používajú improvizované ochranné prostriedky.

Súčinnosť a dôležité dokumenty a informácie: S odborom krízového riadenia OÚ alebo výdajným strediskom PIO obce.

Poznámka, odporúčaná literatúra a metodické materiály: Platí len pre školy, ktoré majú sklady PIO. Možnosť zapožičania PIO z okresného úradu.

5.

Situácia a úloha: Príjem anonymného telefonátu.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Služba prijíma výhražný telefonát od neznámej osoby.

6.

Situácia a úloha: Služba okamžite informuje riaditeľa o obsahu výhražného telefonátu o možnom výbuchu neznámej látky.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Riaditeľ preberá informáciu od služby (od toho, kto prijal telefonát).

7.

Situácia a úloha: Zvolanie štábu CO školy a vedenia školy.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Nariaďuje zástupcovi okamžite zvolať štáb CO školy a zároveň telefonuje operačnému dozornému príslušného policajného zboru – oznamuje, že škole hrozí výbuch neznámej nebezpečnej látky. Číslo tiesňového volania 112, okrem 150, 155, 158. 112 informuje o obsahu anonymnej správy OÚ, odbor krízového riadenia podľa zákona 129/2006 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Členovia štábu CO školy po vyznení prichádzajú do pracovne riaditeľa. Sú informovaní o obsahu anonymnej správy.

Poznámka: *Od tohto okamžiku je to hlavné miesto riadenia mimoriadnej udalosti (mimoriadnej situácie). Záložné miesto sa určí podľa času a konkrétnej situácie.*

Súčinnosť a dôležité dokumenty a informácie: Policajný zbor, odbor krízového riadenia OÚ a ďalšie zložky IZS v zmysle pokynov koordinačného strediska tiesňového volania a konkrétnej situácie.

Poznámka, odporúčaná literatúra a metodické materiály: Príručka pre obyvateľstvo *Čo má každý vedieť v prípade ohrozenia*, zákon č. 129/2006 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme. Vzor poskytnutia informácie – plagát MV SR 112 alebo www.minv.sk.

8.

Situácia a úloha: Vydanie príkazu na okamžitú evakuáciu (v prípade úniku NL mimo budovy školy, preverenie únikových trás z hľadiska meteosituácie, príkazov členom štábu školy na zabezpečenie organizačného a materiálno-technického vykonania evakuácie).

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Prikazuje uskutočniť okamžitú evakuáciu zamestnancov a žiakov školy. V zmysle dokumentácie CO školy upresňuje úlohy podľa konkrétnej situácie a prítomných. Prostredníctvom školského rozhlasu je prečítaný príkaz členom štábu CO školy na okamžitú evakuáciu spolu s pokynmi. Nariaďuje školníkovi a členom štábu príkazy na vykonanie evakuácie (otvorenie únikových východov a uvoľnenie evakuačných trás na jednotlivých poschodiach).

Poznámka: *V zime musia byť evakuačné trasy vždy očistené a priechodné!*

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Po vypočutí príkazu začínajú realizovať úlohy. Obdržia informáciu o meteorologickej situácii, smere a rýchlosti prízemného vetra v prípade úniku nebezpečnej látky). Uskutočňujú evakuáciu do určených priestorov mimo ohrozenia, podľa pokynov riaditeľa

školy spresnených veliteľom zásahu a plánu evakuácie, po určených evakuačných trasách a únikových východoch. **Školník** – zabezpečuje otvorenie všetkých únikových východov, uzatvorenie hlavných uzáverov plynu a vypnutie hlavného prívodu elektrickej energie. **Zástupca riaditeľa** – zabezpečuje dozor na trasách únikových ciest a kontrolu evakuovaných priestorov. **Hospodárka** – zabezpečí v súčinnosti s určenými pracovníkmi evakuáciu dôležitých dokumentov a písomností školy. **Ďalší členovia štábu** – uskutočňujú zdravotné a poriadkové zabezpečenie evakuácie. Zabezpečujú presun žiakov a zamestnancov školy.

Poznámka, odporúčaná literatúra a metodické materiály: Vyhlásenie evakuácie a postupu pri evakuácii – dokumentácia školy.

9.

Situácia a úloha: Príchod výjazdovej skupiny policajného zboru SR a výjazdovej skupiny odboru KR OÚ.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Riaditeľ pred budovou školy podáva informáciu veliteľovi zásahu výjazdovej skupiny OÚ o priebehu okamžitej evakuácie a vykonaných opatreniach.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Plnia úlohy evakuácie žiakov a zamestnancov školy cez únikové východy. Žiaci a zamestnanci školy opúšťajú budovu pod vedením triednych učiteľov a presúvajú sa na určené miesta podľa tried, určených ročníkov a poschodí.

10.

Situácia a úloha: Počas evakuácie dochádza k hromadnému úrazu žiakov pri páde na únikovom schodišti.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Riaditeľ prijíma informáciu o zranení 5 žiakov od pedagogického pracovníka vykonávajúceho dozor, s tým, že im je poskytovaná prvá predlekárska pomoc zdravotníkom školy. Riaditeľ žiada dôstojníka PZ o privolanie RZS prostredníctvom vysielacky.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Na prízemí je poskytovaná zraneným žiakom prvá pomoc a sú vynášaní pred budovu školy. PZ privoláva RZS a sanitné vozidlo

Súčinnosť a dôležité dokumenty a informácie: Rýchla zdravotnícka pomoc. Hasičský a záchranný zbor. Odvoz zranených do nemocnice.

Poznámka, odporúčaná literatúra a metodické materiály: Príručka MV SR pre obyvateľstvo *Čo má každý vedieť v prípade ohrozenia*.

11.

Situácia a úloha: Vznik malého požiaru v priestoroch školy.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Pri spozorovaní zadymenia riaditeľ žiada dôstojníka výjazdovej skupiny PZ, aby privolal Hasičský a záchranný zbor.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Zástupca školy potvrdzuje vznik malého požiaru (príčina vzniku – varič na kávu sa prevrátil pred vypnutím hlavného prívodu elektrickej energie).

12.

Situácia a úloha: Vykonávanie záchranných prác veliteľom zásahu HaZZ a výjazdovou jednotkou OÚ.

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Po vykonanej kontrole evaku-

ovaných priestorov riaditeľ školy preberá informáciu od členov štábu CO školy o splnení úloh krátkodobej okamžitej evakuácie žiakov a zamestnancov školy a informuje veliteľa zásahu o situácii na škole. Odovzdáva mu plán miestnosti školy.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Po kontrole stavu žiakov triedny učiteľ odovzdávajú informáciu o vykonaní evakuácie zástupcovi a ten informuje riaditeľa školy.

13.

Situácia a úloha: Príchod starostu miestnej samosprávy do záložného priestoru riadenia evakuácie.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Riaditeľ školy ho informuje o situácii a žiada pomoc pri odbornom zabezpečovaní evakuácie žiakov a zamestnancov školy.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Starosta okamžite vydáva príkaz na čiastočné núdzové zásobovanie a ubytovanie na základe požiadaviek riaditeľa školy.

Pozor! Táto úloha je plnená na základe konkrétnej situácie. Núdzové zásobovanie a ubytovanie sa poskytuje len po vyhlásení mimoriadnej situácie počas rozsiahlych mimoriadnych udalostí – živelných pohrôm a ich následkov ohrozujúcich životy a zdravie a pri dlhodobej evakuácii.

Súčinnosť a dôležité dokumenty a informácie: Riaditeľ obchodného domu TESCO poskytuje žiakom a zamestnancom školy pitnú vodu, čaj a sušienky v priestore evakuačného strediska.

Poznámka, odporúčaná literatúra a metodické materiály: Uskutočňuje sa likvidácia požiaru a kontrola budovy školy.

14.

Situácia a úloha: Ukončenie činnosti výjazdových skupín a záťahových jednotiek PZ a Hasičského záchranného zboru.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Riaditeľ preberá informáciu od veliteľa zásahu o ukončení činnosti v objekte školy s tým, že v priestoroch školy nie je žiadna výbušnina (resp. že bola odstránená) – žiaci a zamestnanci školy sa môžu nasledujúci deň vrátiť do školy (škola bude aj napriek negatívnym výsledkom pozorovaná 24 hod.) Riaditeľ preberá informáciu o výsledkoch ošetrovania žiakov školy a o informovaní rodičov.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Odborné zásahové jednotky HaZZ, PZ a civilnej ochrany, ktoré ukončili činnosť pri zabezpečovaní záchranných prác, odchádzajú na svoje miesta dislokácie.

Poznámka, odporúčaná literatúra a metodické materiály: Tlačový hovorca pre tlač rozhlas a televíziu podáva v poradí II. preverenú priebežnú odbornú informáciu o vykonávaných opatreniach s cieľom zamedziť panike medzi obyvateľstvom.

15.

Situácia a úloha: Vydanie príkazu na ukončenie krátkodobej evakuácie.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Riaditeľ zvoláva členov štábu CO školy, vydáva príkaz na ukončenie krátkodobej evakuácie žiakov a zamestnancov školy.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Členovia štábu CO školy prichádzajú k riaditeľovi a preberajú jednotlivé úlohy z Príkazu na ukončenie krátkodobej evakuácie. Podľa konkrétnych podmienok evakuácie sú žiaci privádzaní do školy (alebo až na druhý deň). **Školník** vykonáva úlohy súvisiace s otvorením

ním uzáverov prívodu vody, plynu a prívodu elektrickej energie. **Hospodárka** kontroluje a ukladá dokumentáciu. Členovia štábu informujú o splnení opatrení.

16.

Situácia a úloha: Informácia rodičom zranených žiakov.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Riaditeľ podáva komplexnú informáciu rodičom zranených žiakov a informáciu o príčinách úrazov a o ich súčasnom zdravotnom stave spolu s ošetroujúcim lekárom.

Súčinnosť a dôležité dokumenty a informácie: Združenie rodičov a priateľov školy.

17.

Situácia a úloha: Zhodnotenie vzniknutých škôd na majetku objektu školy po vykonaní záchranných prác.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Riaditeľ vymenuje komisiu na zistenie rozsahu škôd na majetku po vykonaní záchranných prác.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Hospodárka a členovia komisie zisťujú škody pre vypracovanie podkladov na ich verifikáciu.

Súčinnosť a dôležité dokumenty a informácie: Poistovňa a odbor školstva VÚC.

18.

Situácia a úloha: Ukončenie cvičenia, spracovanie fotodokumentácie na nástenu CO v škole.

Čas: (reálny čas, astronomický čas)

Činnosť riadiaceho cvičenia CO: Podľa konkrétneho námietu, plánu a zámeru cvičenia riaditeľ v školskom rozhlase vydá príkaz na uloženie prostriedkov individuálnej ochrany (ak sú na škole), a vykoná sa vyhodnotenie účelového cvičenia CO. Doplnenie dokumentácie CO školy o poznatky spolu s členmi štábu CO školy.

Pedagogickí pracovníci a zamestnanci školy: Triedni učitelia hodnotia svoj podiel na cvičení a odovzdávajú námety a pripomienky k celkovému zhodnoteniu plnenia úloh cvičenia.

Súčinnosť a dôležité dokumenty a informácie: Hasičský a záchranný zbor, policajný zbor, rýchlá zdravotnícka pomoc, odbor KR OÚ, starosta obce, primátor mesta a sponzori.

Poznámka, odporúčaná literatúra a metodické materiály: Vyhodnotenie účelového cvičenia so závermi.

Bezpečnostné opatrenia pri účelových cvičeniach školy a pri kurze na ochranu života a zdravia (KOŽŽ)

1. Za organizáciu ochrany a bezpečnosti pri uskutočňovaní účelového cvičenia a KOŽŽ zodpovedá vedúci účelového cvičenia (kurzu), ktorý je povinný:

- zabezpečiť označenie priestoru cvičenia a poriadkovú službu v nebezpečných miestach, označenie a ohraničenie nebezpečných prechodov a miest,
- označiť miesta imitácie činností a zaistiť bezpečnosť pri označení jednotlivých situácií,
- udržiavať poriadok pri činnosti cvičiacich značkárov,
- spracovať pokyny pre bezpečnostné opatrenia pri cvičení v závislosti od miestnych podmienok, aby sa nimi oboznámili všetci účastníci cvičenia,
- kontrolovať osobne a prostredníctvom poverených zástupcov a pomocníkov dodržiavanie bezpečnostných opatrení počas cvičenia.

2. Za dodržiavanie bezpečnostných opatrení počas účelového cvičenia a KOŽŽ sú zodpovední vedúci na jednotlivých pracoviskách, ktorí sú povinní:

- oboznámiť žiakov so stanovenými bezpečnostnými opatreniami,
- oboznámiť cvičiacich s nebezpečnými miestami a označiť ich,
- kontrolovať dodržiavanie bezpečnostných opatrení, najmä počas imitácie a praktickej činnosti.

3. Počas účelového cvičenia a kurzu

OŽŽ je zakázané:

- prevádzať imitácie prostriedky spoločne s osobami,
- používať nesprávnu alebo poškodenú techniku a dopravné prostriedky,
- pohybovať a zdržiavať sa v miestach presunov a činnosti techniky,
- používať rádiostanice bližšie ako 100 metrov od vedenia vysokého napätia, pracovať s nimi bez uzemnenia,
- používať nesprávne a poškodené imitácie prostriedky alebo ich improvizáciu,
- rozmiestňovať značkárov v miestach nebezpečnej imitácie,
- používať zápalné a dymové prostriedky bližšie ako 50 m od osôb a ľahko zápalných látok (materiálov), dymové prostriedky nepoužívať menej ako 200 metrov od obydľia a komunikácií,
- uskutočňovať cvičné výbuchy v obytných miestach a na vodných plochách,
- zbierať nepoužité – nevybuchnuté imitácie prostriedky a demontovať ich,
- vykonávať činnosť v zadymených priestoroch bez ochranných pomôcok a zaistenia inou osobou,
- dotýkať sa vodičov elektrickej energie a vodivých kovových predmetov bez preverenia ich odpojenia od elektrickej energie,
- pohybovať sa v nebezpečných miestach,
- vykonávať zemné práce bez súhlasu príslušných územných správnych orgánov,
- rozkladať oheň v lesných porastoch a na miestach s možnosťou vzniku požiaru,

- piť vodu z nepreverených vodných zdrojov.

4. Na zaistenie bezpečnosti sa musia dodržiavať tieto špecifické opatrenia:

- dodržiavať stanovené bezpečnostné opatrenia pre činnosť v príslušnom objekte (mieste),
- pri činnosti v rámci účelového cvičenia zabezpečiť jednotlivé miesta proti poškodeniu,
- zabrániť prípadnému narušeniu inžinierskych sietí a technologických zariadení výrobného procesu,
- uskutočniť prieskum predpokladaných miest cvičenia,
- priestory činnosti označiť stanovenými značkami (tabuľkami),
- nedovoliť prekročenie pobytu a práce v ochranných maskách a iných ochranných prostriedkoch.

5. Pri činnosti v lesných priestoroch:

- uskutočniť prieskum a označiť nebezpečné a nepriechodné miesta,
- zaistiť dodržiavanie všetkých protipožiarnych opatrení,
- zabezpečiť zdravotnícke opatrenia pri možnom úraze, proti uštipnutiu hadom.

Prierezové témy v obsahu učiva Ochrana života zdravia sa zameriavajú na zvládnutie situácií vzniknutých vplyvom priemyselných a ekologických havárií, dopravnými nehodami, živelnými pohromami a prírodnými katastrofami. U žiakov by sa mal formovať vzťah k problematike ochrany svojho zdravia a života, tiež zdravia a života iných ľudí. K tomu je potrebné poskytnúť žiakom teoretické vedomosti, praktické poznatky prostredníctvom účelových cvičení, kurzov na stredných školách a súťaží medzi triedami s disciplínami uvedenými v organizačnom poriadku a propozíciách súťaží Mladý záchranár civilnej ochrany. Pomôcť im osvojiť si vedomosti a zručnosti v sebaochrane. Vyškoliť ich v poskytovaní pomoci iným v prípade ohrozenia zdravia a života, rozvinúť morálne vlastnosti žiakov tvoriace základ vlasteneckého a národného citenia, formovať predpoklady na dosiahnutie vyššej telesnej zdatnosti a celkovej odolnosti organizmu na fyzickú a psychickú záťaž náročných životných situácií.

PaedDr. Ľubomír Betuš, CSc.
vedúci SVP Spišská Nová Ves
Ilustračné foto: **archív redakcie**

Ako ďalej so Súťažou mladých záchranárov civilnej ochrany?

Na našich súťažiach, ktoré sú pokračovaním didaktických hier, účelových cvičení a výučby Ochrany života a zdravia, prebúdame a cielene podporujeme u detí záujem o záchranárske aktivity, pohyb a pobyt v prírode, budujeme v nich pozitívny vzťah k príprave na sebaochranu a vzájomnú pomoc. Zameriavame sa na ich všeobecný rozvoj a komplexnú prípravu. Náročnosť súťaží sa prispôbuje veku a mentalite detí. Absolvovaním súťaží zameraných na ochranu pred mimoriadnymi udalosťami, na športovú, pohybovú a brannú prípravu dieťa získa sebavedomie, vedomosti, zdokonalí si celkovú zdatnosť a formuje zručnosti. Tieto zúročí v konkrétnom pôsobení v spoločenskom živote a profesii, pre ktorú sa rozhodne v neskoršom veku.

Napriek nesporným pozitívam tejto súťaže a získaným praktickým skúsenostiam, pokiaľ ide o organizačné dokumenty a štatúty, podľa nášho názoru prestupujeme z nohy na nohu. V minulosti sa podľa konkrétnych podmienok danej školy a zariadenia, materiálneho, odborného a personálneho zázemia, organizovali aj základné kolá súťaží. V podstate to boli účelové cvičenia, na ktorých súťažili medzi sebou jednotlivé triedy a kolektívy. Nekonal sa formou výletu do prírody, hoci aj táto forma má svoje pozitíva, ak je premyslená. Naším spoločným cieľom je do týchto aktivít, podľa možnosti zapojiť čo najviac detí a mládeže. Pri rozhovoroch s účastníkmi súťaží a medzi deťmi sme sa dozvedeli o veľkej odozve, ktorú má najmä záchranárska činnosť. Je totiž atraktívna. Vidieť s akým záujmom deti sledujú ukážky profesionálnych záchranárov, ako sa aktívne a iniciatívne snažia pri plnení úloh na jednotlivých stanovištiach súťaže je zadosťučinením. Aká má byť ďalšia cesta na ZŠ? **Základné kolá súťaže, alebo kvalitne organizované didaktické hry a účelové cvičenia s medzitriednym súťažným porovnaním dosiahnutých výsledkov?**

Je na školách zo strany učiteľov a detí záujem? Spôsobuje nezáujem učiteľov o túto činnosť ich vyťaženosť, alebo sú

v tom financie – odmeny za mimoškolskú činnosť? Ako bývalý organizátor krajských a celoštátnych branných hier detí a mládeže, súťaží v orientačnom behu, Pretekov brannej zdatnosti, rôznych masových športových behov, súťaží Mladých požiarnikov, Červeného kríža sa spolu s kolegami z odboru krízového riadenia OÚ často zamýšľam nad tým, čo je príčinou toho, že súťaž nemá masovejšiu základňu.

Sú premyslené ciele, podmienky, organizácia a obsah našich súťaží v súlade s požiadavkami doby a pripravenosti mládeže na mimoriadne udalosti s ich následkami?

Organizovanie, plánovanie a príprava súťaží mladých záchranárov nadväzuje na obsah učiva Ochrana života a zdravia, didaktické hry, účelové cvičenia, ktorými sa aj časopis Civilná ochrana od svojho vzniku pravidelne zaoberá. Obdobne strediská vzdelávania a prípravy (SVP) spolu s Metodickými a pedagogickými centrami (ďalej MPC) odborne na túto oblasť učiteľov pripravujú v rámci Kontinuálneho vzdelávania. Za rok 2012 a 2013 bolo v MPC Prešov v spolupráci s SVP Spišská Nová Ves pripravených 458 učiteľov základných škôl. Na našich kurzoch v SVP Spišská Nová Ves bolo za posledných 5 rokov 1 750 učiteľov ZŠ a SŠ,

250 organizátorov a rozhodcov súťaží.

Začneme od cieľov, ktoré sú garantom obsahu. Navrhujeme, aby sa ciele súťaže v nadväznosti na učivo Ochrana života a zdravia, ale aj voliteľného predmetu Mladý záchranár, ktorý sa na školách vyučuje, riešili nasledovne:

1. Pripravovať žiakov na možné ohrozenia života, zdravia a majetku, životného prostredia vyplývajúce najmä z pôsobenia následkov živelných pohrôm, havárií, katastrof, teroristických útokov a ohrozenia verejného zdravia. Overiť a precvičiť vedomosti žiakov získané učivom Ochrana života a zdravia s dôrazom na civilnú ochranu, pohyb v prírode, poskytovanie neodkladnej pomoci, hasenie malých požiarov, psychologickú prípravu a zdolávanie záťažových situácií. Psychologickú prípravu zabezpečovať tak, aby sa na súťažiach súhrn úloh a metód, vedomostí získaných počas vzdelávacieho procesu zdokonaľoval, aby sa urýchlil proces adaptácie na podmienky súťaže a dosahovanie vysokej záchranárskej výkonnosti. Program – Okienko detskej psychológie – psychologické špecifiká detského veku.
2. Formovať a upevňovať návyky a zručnosti pomoci iným v prípade ohroze-

nia života a zdravia pri mimoriadnych udalostiach. Pripravovať žiakov na zvládnutie pochopenia podstaty tvrdých a mäkkých drog, návykových látok tolerovaných spoločnosťou, ako sú alkohol a cigarety a ich negatívneho účinku na zdravie a celkový psychický stav osobnosti.

- Motivovať žiakov k športovej a záujmovej činnosti, pozitívnemu obsahu využitia voľného času, aktívnemu životnému postoj, mimoškolskému vzdelávaniu, rekreačnému športu a športovým hrám. V revue Civilná ochrana vydávať jedno až dvojstranovú rubriku Mladý záchranár CO s problematikou učiva Ochrana života a zdravia, účelových cvičení a súťaží.
- Obohatiť výchovno-vzdelávací proces o praktické atraktívne formy a metódy práce učiteľa so žiakmi v spolupráci so zložkami záchranného systému v mieste bydliska, v prospech propagácie úloh a poslania civilnej ochrany obyvateľstva medzi deťmi a mládežou, organizovať k týmto aktivitám výtvarnú a fotografickú prehliadku, súťaž prác žiakov a tým podnietiť aj túto tvorivosť a vzťah k hodnotám záchranného systému.

nosti. Najlepšie práce zverejňovať na internetových stránkach obcí, okresných úradov a sekcie krízového riadenia MV SR tak, ako tomu je v prípade Detského činu roka.

Hry a hravá podstata súťaží

Hra je jedným zo základných prejavov života detí a mládeže. Je prejavom vzťahu jednotlivcov a kolektívov k okolitej skutočnosti a k sebe samému. Sféra voľného času je tzv. oblasť pravej slobody, v ktorej sa človek môže venovať sám sebe, svojmu rozvoju. Praktizovanie súťaží formuje fyzické, psychologické vlastnosti najmä v detskom veku. Príbuznosť hry a záchranných aktivít uznávajú všetci špecialisti. Súťaže, účelové cvičenia, športy a športové záujmové súťaže s prvkami ochrany života, zdravia a životného prostredia sa považujú za špecializovaný druh športovo-brannej súťažnej hry. V súťažiach, hrách športovo-branneho charakteru ide vzhľadom na ich poslanie a zmysel o riešenie námetových situácií podobných životu. V našom prípade s prvkami, ktoré sú v neskoršom období využívané počas mimoriadnych udalostí s ohrozením života, zdravia a majetku.

Príkladom spájania princípov hry a

záchranného systému z hľadiska diferencovaného prístupu k psychológii a veku žiakov, môže byť, napríklad, stanovište hasenie malých požiarov, družstvo predstavuje pri plnení úloh tzv. požiarne družstvo. Navrhujeme túto časť rozšíriť o nasledovné prvky:

Variant 1.

- Dvaja členovia družstva pôvodným spôsobom zo súťaže – hasia džberovkou zdroj malého požiaru na cieľ, môžu sa striedať po splnení nižšie uvedených úloh.
- Tretí člen družstva odpovedá na otázku, ktorú si vyťahne – spôsob hasenia konkrétnej látky, voda, pena, prášok.
- Štvrtý člen družstva vyberie minimálne tri kartičky z 10-tich, aby určil, ktorá z týchto látok uvoľňuje pri horení toxické plyny. Kartička bude farebne označená, ak nepochopí názov látky so stupňom nebezpečenstva, bude pokračovať podľa druhého variantu, pomôže mu obrázok. Po splnení úlohy sa môžu striedať pri hasení malého požiaru na cieľ.

Variant 2.

Kapitán družstva pred týmto stanovišťom určí podľa fyzickej kondície a vedomostí, kto akú úlohu bude plniť.

Zo skúseností zo súťaží v Maďarskej republike, napríklad prechod kontaminovaným terénom. Vyznačené bludisko, maska zo začiernenými priezorníkmi, nadvádzanie vysielacťou, prípadne mobilným telefónom, hlasové pokyny. Disciplína Použitie ochrannej masky môže byť rozšírená o prechod kontaminovaným priestorom za použitia neškodnej cvičnej dymovnice. Znalosť základných označení kamiónov – Nebezpečná látka (Kemmlerov a UN kód).

Motivácia

Základom motivácie je uspokojovanie potrieb. Potreba pohybu, spoločenského kontaktu, potreba tvorivej emocionálnej záchranného systému je človeku vrodená. Napätie vznikajúce z týchto potrieb sa v súťažiach mladých záchranárov prejavuje túžbou po zážitku, tvorivou činnosťou detí a mládeže, vzájomným meraním síl. S motiváciou je v týchto súťažiach najčastejšie spojený i obsah týchto činností. To znamená, že počas súťaží, nadväzujúcich na účelové

Hasenie penou, práškom, vodou, iným prostriedkom, určenie typu hasiaceho prístroja		
Trieda a typ látky	Trieda a typ látky	Trieda a typ látky
<p>Trieda 1 – výbušné látky (11)</p>	<p>Trieda 2 – plyny (5)</p>	<p>Trieda 3 – horľavé kvapaliny (2)</p>
<p>Trieda 4 – tuhé horľavé látky a látky reagujúce s vodou (4)</p>	<p>Trieda 5 – látky podporujúce horenie a organické peroxidy (3)</p>	<p>Trieda 6 – Jedovaté a infekčné látky (2)</p>
<p>Trieda 7 – rádioaktívne látky (5)</p>	<p>Trieda 8 – žieravé látky (1)</p>	<p>Trieda 9 – iné nebezpečné látky (1)</p>

Iné bezpečnostné opatrenia

HLAVNÝ UZÁVER PLYNU!

ZÁKAZ FAJČIŤ A MANIPULOVAŤ S PLAMEŇOM V OKRUHU 1,5 m OD SKRINE!

ACETYLÉN

KYSLÍK

VODÍK

ARGÓN

ZÁKAZ FAJČIŤ A MANIPULOVAŤ S PLAMEŇOM V OKRUHU 1,5 m OD SKRINE!

DUSÍK

PROPÁN-BUTÁN

HLAVNÝ VYPÍNAČ ELEKTRICKEHO PRŮDU

HLAVNÝ VYPÍNAČ

POZOR, ELEKTRICKÉ ZARIADENIE!

NEHAS VODOU ANI PENOVÝMI PRÍSTROJMI!

Výbušný E	Oxidujúci O	Extrémne horľavý F+	Vysoko horľavý F	Vysoko toxický T+
Toxický T	Zdraviu škodlivý Xn	Žieravý C	Dráždivý Xi	Nebezpečný pre životné prostredie N

vo vzdelávacom a výchovnom procese vôbec, možno povedať aj vo svojom predmete. Vieme, že v účelových cvičeniach, didaktických hrách a súťažiach je dobrovoľnosť účasti podmienená záujmom. Vo všeobecnej rovine je dobrovoľnosť ovplyvňovaná situačným faktorom. Okrem vyššie uvedeného prejavu dobrovoľnosti a prirodzenej aktivity – iniciatívy na základe záujmu, sa každý účastník, ale aj učiteľ – organizátor dobrovoľne podrobuje pravidlám a organizačným smerniciam, poriadkom a štatútom danej súťaže. Podriaďuje sa aj zásadám správania sa kolektívu. Zvláštnym prípadom dobrovoľnosti, vyplývajúcim z výkonovej motivácie je skutočnosť, že vybraté družstvo zo základnej školy sa podrobuje systematickému tréningu a príprave. Motivuje ich k tomu učiteľ a predstava, že si porovnajú svoje schopnosti a výkon s inými.

Priestorové, materiálo-technické a časové vymedzenie

Súťaž Mladých záchranárov civilnej ochrany na úrovni okresu si vyžaduje pre svoje uskutočnenie určité podmienky v zmysle priestoru a času. Uskutočňovanie prípravy družstiev na školách, ako aj súťaží, si vyžaduje niekoľko špecializovaných zariadení. Najlacnejšie sú prírodné podmienky a ich využitie. Zložitejšie už bude mať kvalitné ihrisko, telocvičňu, bazén, športové haly a ďalšie priestory vybavené príslušným zariadením a náradím.

Napríklad:

- prostriedky na prekážkový beh, šplh, preskoky, preliezačky, zlaňovanie, outdoorové disciplíny niečo z horolezeckej záchranárskej tematiky, viazanie uzlov, prechod po lane, šplhanie, lezenie ap.

cvičenia a didaktické hry, nám v jednotlivých disciplínach ide obsahovo o symbolické riešenie určitých situácií. Situácií, ktoré vznikajú v dôsledku akútneho stavu, veľakrát pod vplyvom vonkajších podmienok, napríklad určenie miesta a orientácia v priestore, postup pri ochrane dýchacích ciest, reakcia na varovné signály CO, pomoc pri zranení a ohrození organizmu, prekonávanie prírodných prekážok a ohrozeného územia. Obdobné situácie môžu vzniknúť aj v dôsledku vnútorných podnetov jednotlivca. Pri súťaži ide však o symbolické riešenie situácie, ktorej obsah je daný vývojom a presne formulovaný príslušnými pravidlami a organizačným štatútom (poriadkom).

Napríklad, pri súťažnej disciplíne **orientácia na mape pomocou kompasu alebo buzoly, označenie azimutu, odmeranie vzdialenosti šírkovou metódou** môže byť modelová situácia nasledovná: Činnosť družstva pri predpokladanom mieste stratenej osoby je určené a ceruzkou zakreslené na mape rozhodcom stanovišťa. Po splnení predošlých pôvodných kritérií z roku 2012, nasleduje jej vynesenie (podľa typu zranenia) z priestoru improvizovanými alebo poľnými nosidlami na neďaleké (berieme do

úvahy fyzickú záťaž, váhu a vek) stanovište zdravotníckej prípravy a nasleduje ošetrovanie úrazu.

Dobrovoľnosť

Súťaže mladý záchranár CO, športovo záujmové a branné súťaže sú činnosti, ktoré sa uskutočňujú počas vyučovania, alebo vo voľnom čase, dobrovoľne, bez akéhokoľvek iného zámeru, ako je pôžitok z nich samých. K tomu, ako sme uviedli vyššie, musí byť správna motivácia žiakov a učiteľov. Je propagáciou myšlienok aj v iných predmetoch podľa prierezového učiva Ochrana života zdravia. V tomto procese je dôležité vzbudzovanie prirodzeného záujmu. Ak je princíp dobrovoľnosti a záujmu narušený a žiaci aj učitelia sú vedení k činnosti ako k povinnosti, že to niekto nariadil, je činnosť v tejto oblasti formálna. Práve vtedy je vedúca pohnútkou účelového cvičenia, či didaktickej hry, ktorou je záujem a potreba pozitívneho prínosu a prežívania, žiaľ, degradovaná. Vyvoláva pravý opak. Odpor a nezáujem. Prejavuje sa to najmä u určitej časti mladých, neskúsených, nepripravených učiteľov, bez životných skúseností. Takýto učiteľia sú záťažou nielen v tejto oblasti, ale

- príprava na poskytovanie neodkladnej pomoci so všetkým potrebným príslušenstvom,
- prístroje a prostriedky na orientáciu v teréne, na mape, hasenie požiarov podľa typu horiacej látky ap.

Nie všetky školy, žiaľ, disponujú takými možnosťami a podmienkami, aby sa mohli zodpovedne pripraviť na súťaž. Tu sa môže prejaviť flexibilita organizátorov vo vzťahu k spoluorganizátorom. Slabá vybavenosť záchranných zložiek v mieste bydliska, ktoré by mali aktívne participovať na týchto aktivitách sa, s výnimkou PZ a HaZZ, RZP a SČK, prejavuje v nezaujme, aktivita je skôr minimálna. Niekedy, žiaľ, za zapožičanie cvičebných materiálov s inštruktorom vyžadujú aj finančné prostriedky. Môžeme konštatovať, že bez centrálného organizačného štábu, ktorý by usmerňoval tieto súťaže a aktivizoval pomoc školám najmä od zložiek IZS, sa špecializované materiálne prostriedky a podmienky stávajú nedostupnými a nákladnými. Týka sa to aj školení a prípravy našich organizátorov ich lektormi.

Časové vymedzenie prípravy na súťaž, napríklad, na okresné kolo je dané predovšetkým výkonnosťou úrovňou kolektívu družstva, ktoré škola vyberá väčšinou bez organizovania celoškolskej súťaže alebo základných kôl. Tieto by z hľadiska súčasnej situácie v žiadnom prípade nemali byť najbližšie 2 roky povinné, skôr voliteľné. Závisí to od konkrétnych podmienok a zväzenia školy, či na to má. Tak, ako sme to spomenuli vyššie, cestou a východiskom by malo byť postupné budovanie materiálnych pod-

mienok a personálneho zázemia na školách, zapojenie jednotlivých zložiek a dobrovoľníkov do prípravy systému.

Organizovanie súťaží za účasti verejnosti

Otvorenosť výsledkov a organizovanie súťaží za účasti verejnosti a mládeže – propagácia civilnej ochrany – nová filozofia prítlačnosti.

Veľmi milo ma prekvapilo organizovanie podobných súťaží v zahraničí. Tam súťažou, jej prípravou a priebehom žilo celé mesto, celá obec, celá mestská štvrť. Je to u nich malá slávnosť, prehliadka, tradícia hrdosti na profesiu. Súťaž mladých záchranárov je vždy otvorená. Vieme, že jej výsledok je neistý a nemôže byť určený dopredu. Otvorenosť je zdrojom napätia, prameniaceho z rozdielov možností súperiacich. Sú okresy, kde organizácia súťaže prebieha v spolupráci so všetkými školami a riaditelia škôl si v rámci školského programu nájdu taký deň, aby to mohli všetci sledovať. Sprievodné akcie s ukážkami činností záchranárov z jednotlivých zložiek IZS počas vyhodnocovania, kde je na to časový priestor, sú len ďalšími pozitívami takéhoto podujatia.

Boli sme svedkami, keď základné školy na sídlisku Ťahanovce a sídlisku Nad jazerom v Košiciach s 1 500 divákmi v roku 2010, alebo na sídlisku III v Prešove s 350 divákmi v roku 2011, mali možnosť vidieť v akcii techniku hasičov, policajtov s jednotlivými aktivitami, ozbrojených síl SR, KCHL CO a dobrovoľných záchranárov. Podobne to bolo v roku 2011 počas RESCUE 112 v Žiline a v roku 2010 pri sú-

ťaži mladých záchranárov v Kežmarku, ktorá prebiehala v Horskom parku a na futbalovom ihrisku v centre a bola spojená s praktickými ukážkami. Ak súťaž prebieha s divákmi, je vytváraná zvláštna atmosféra, ktorá je jedným zo špecifických dôležitých prvkov zážitkov. Na tieto okolnosti, na význam propagácie a poslania pri príprave súťaží akosi zabúdame.

Súťaž za účasti divákov je zaujímavá tým, že:

- ich zapájame do činností v priestoroch súťaží, ktoré sú doplnkové, ako napríklad ukladanie vriec s pieskom – metodika protipovodňovej ochrany, z Ukrajiny stavanie zábranových sieťových kociek s drobným štrkom, zlaňovanie za pomoci záchranárov, viazanie uzlov, výstavba jednoduchého úkrytu svojpomocne, ukážky z činnosti dobrovoľných záchranárov, profesionálnych hasičov, policajtov, Horskej záchranej služby, Slovenského Červeného kríža,
- až do konca súťaže nevieme, či budú dané úlohy na stanovištiach splnené, alebo nie. Na súťažiach v zahraničí využívajú veľkoplošné obrazovky s priamym prenosom z jednotlivých stanovišť s detailnými opakovanými zábermi a komentárom, v čom by nám mohli na celoštátnom a krajských kolách pomôcť napr. OS SR, alebo sponzorské firmy s touto technikou, ako tomu bolo na odbornej príprave riaditeľov škôl Košického kraja v roku 2011 na Poráči s využitím interaktívnych tabúl.
- Na druhej strane sa diváci nesústreďujú len na plnenie úloh na stanovištiach, ale aj na to, aký je vlastný

priebeh súťaže. Od slávnostného nástupu, predstavovania družstiev (namiesto zdĺhavého predstavovania nespočetného množstva hostí na úvod), t. j. od otvorenia s úvodným krátkym zaujímavým kultúrnospoločenským, športovým programom, ukázkou, až po vyhlásenie výsledkov.

V súťažiach ako je súťaž Mladý záchranár civilnej ochrany, ale aj súťažiach, ktoré organizujú jednotlivé zložky IZS je otvorenosť a propagácia za účasti médií jedným z najpriťažlivejších faktorov, ako pre účastníkov, tak aj pre divákov. U účastníkov a učiteľov škôl je súčasťou motivácie.

Poznámka autora: Je to jeden z prvkov budúcej motivácie učiteľov na školách, okrem skloňovaných financií a materiálneho ocenenia.

Pre divákov a organizátorov, rozhodcov z iných škôl, ktorí sa na okresné a krajské kolo nedostali, je otvorenosť súťaže a výsledkov zdrojom aktívneho prežívania, ktoré obohacujú ich život a súčasne môžu spolupôsobiť aj formovanie ich osobnosti a zvyšovania záujmu o tieto aktivity.

Pravidlá a organizačné poriadky, voliteľné disciplíny, financovanie

Súťaž mladých záchranárov má svoje pravidlá tak, ako majú svoje obsahové zamerania organizačné postupy, účelové cvičenia a didaktické hry na základe učiva Ochrana života a zdravia. Podstatou súťaže je aktivita v jednotlivých oblastiach na stanovištiach zameraná na

riešenie úloh ochrany života a zdravia, presne stanovených pravidlami. Výrazným rysom tejto činnosti počas súťaže je snaha o dosiahnutie maximálnej výkonnosti, preukázanie vedomostí a záchranárskej zdatnosti. Výkonom v tejto súťaži rozumieme aktuálny prejav špecializovanej činnosti účastníkov podľa družstiev, ktorých obsahom je základná záchranárska činnosť a vedomosti zamerané na riešenie konkrétnych úloh, ktoré sú vymedzené organizačným poriadkom a pravidlami – štatútom súťaže, rozpracovaným do propozícií.

Zmeny určite čakajú aj štatút Súťaže mladých záchranárov civilnej ochrany, ktorý upravuje základné podmienky organizovania, zabezpečenia a vykonania tejto súťaže odborom krízového riadenia okresného úradu v sídle kraja a okresných úradov. Úloha organizovať, zabezpečiť a vykonať okresné kolá, je stanovená v Hlavných úlohách sekcie krízového riadenia MV SR na rok 2014.

Návrh cieľa súťaže, ktorý sme uviedli na začiatku, je potrebné veľmi dôsledne posúdiť a navrhnuť určité zmeny. Zatiaľ pre tento rok zostáva pôvodná formulácia. Cieľom okresného kola je v rámci preventívno-výchovnej a propagačnej činnosti v civilnej ochrane oboznámiť súťažnou formou žiakov základných škôl s úlohami súvisiacimi s ochranou života, zdravia a majetku. Obdobne by sme mohli súhlasiť aj s obsahom organizácie súťaže kde:

1. Vyhlasovateľom je sekcia krízového riadenia MV SR a okresného kola v školskom roku 2014/2015 je príslušný okresný úrad. Organizáciou

okresného kola je poverený príslušný okresný úrad – odbor krízového riadenia. V budúcom období premyslieť a doplniť v súčinnosti s HaZZ, MZ SR, MO SR. Existujú dokumenty, smernice, dohody o spolupráci medzi MV SR a v rámci rezortu s HaZZ, Ministerstvom školstva vedy, výskumu a športu SR, SČK, Ministerstvom obrany SR, Ministerstvom zdravotníctva SR, Ministerstvom kultúry SR v oblasti práce s mládežou.

Poznámka: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, ak je vyhlasovateľom súťaží detí a žiakov škôl a školských zariadení, ktoré sa konajú v súlade so zaregistrovanými organizačnými poriadkami tieto financujú v zmysle jeho smerníc. Mohla by sa dohodnúť spolupráca s konkrétnym podielom obidvoch rezortov.

2. Spoluorganizátorom a koordinátorom spolupráce so základnými školami je odbor školstva OÚ.
3. Okresné kolo v školskom roku 2013/2014 sa riadi Propozíciami súťaže a Metodickou pomôckou mladých záchranárov civilnej ochrany vydanou sekciou krízového manažmentu a civilnej ochrany MV SR v roku 2009.
4. Finančné zabezpečenie súťaže. Súťaž je finančne zabezpečovaná z prostriedkov okresného úradu. Poháre a medaily pre prvé tri umiestnené družstvá zabezpečuje sekcia krízového riadenia MV SR, diplomy pre víťazné a ostatné družstvá zabezpečuje okresný úrad. Školy sa spolupodieľajú na zabezpečení dopravy súťažných družstiev na miesto konania súťaže.

V budúcnosti by mali byť zdrojmi financovania súťaží najmä:

- prostriedky štátneho rozpočtu ustanovené osobitným predpisom MV SR o podpore súťaží Mladý záchranár civilnej ochrany štátom,
- prostriedky občianskych združení, ktoré pôsobia v oblasti prípravy detí a mládeže pri organizovaní účelových cvičení a súťaží Ochrana života a zdravia,
- prostriedky spoluorganizátorov,
- prostriedky právnických osôb,
- prostriedky zo združeného fondu najväčších ohrozovateľov územia,
- prostriedky samosprávnych krajov a obcí a iných subjektov.

Koordinácia a spolupráca

Pri posudzovaní ďalšieho rozvoja súťaže by bolo vhodné, po dohode s rezortmi, vytvoriť (pracovný názov) Ústredný organizačný štáb súťaží mladých záchranárov civilnej ochrany v SR pod gesciou Ministerstva vnútra SR.

Perspektívne je možné uvažovať o jeho vytvorení sekciou krízového riadenia Ministerstva vnútra SR. Na jeho čele by stál predseda a členovia by boli nominovaní z jednotlivých rezortov: Prezídium Hasičského a záchranného zboru, Prezídium PZ SR, Ministerstvo obrany SR, Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo školstva vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo hospodárstva SR. Obdobné by bolo zloženie okresných štábov v sídle kraja zo zahrnutím jednotlivých VÚC do okresných štábov, kvôli koordinácii a materiálno-technickej pomoci.

Súvislosti: Vytvorením ústredného štábu, okresných štábov v sídle kraja a okresných štábov, kde budú nominovaní zástupcovia jednotlivých rezortov a zložiek integrovaného záchranného systému, by sa znásobilo úsilie pri zabezpečovaní finančných prostriedkov, organizátorov súťaží v okresoch, materiálno-technického zabezpečenia. V spolupráci s nimi perspektívne spracovať Štatút a organizačný poriadok súťaže, kde sa následne na okresoch spracujú propozície súťaže, včítane a podľa podmienok s voliteľnými disciplínami (tie sú mimosúťažné). Doriešiť financovanie a materiálno-technické zabezpečenie prostredníctvom združených finančných prostriedkov organizátorov a spoluorganizátorov.

K otázke niektorých voliteľných mimosúťažných disciplín na úrovni okresov a škôl

Pre experimentálne posudzovanie budúcich disciplín využiť námety zo škôl a okresov, organizovať aj mimosúťažné a neskôr, po overení, inovované súťažné disciplíny.

Záchranné práce – praktická činnosť pri vyslobodzovaní a prenášaní ohrozených a zranených do bezpečia, na zdravotné stanovište s využitím materiálnych prostriedkov. Napr. spojiť disciplínu pohyb a pobyt v prírode s krátkym orientačným behom do priestoru lesa (objektu), pomocou buzoly a mapy, schémy objektu, vyhľadanie zranených osôb v neznámom priestore mimoriadnej udalosti, vyslobodenie ranených z priestoru ohrozenia – mimoriadnej udalosti, poskytnutie neodkladnej pomoci.

Psychologická podpora – základy, obsah, formy a metódy jej poskytovania, linka detskej istoty, linka dôvery, základné problémy a ich riešenie medzi mládežou, agresivita, skutočné kamarátstvo, ochota pomáhať, utešovanie, načúvanie, vyčkávanie, udržiavanie kontaktu.

Po streľbe zo vzduchovky hod loptou na cieľ (3 pokusy), stanovište vedľa uvedené. Ako aj vyššie v článku už uvedené nových mimosúťažných možností.

Počas súťaže využitie ankety medzi účastníkmi na Konkurz Miss záchranárku a záchranára a konkurz nástieniek (tablo), kresieb jednotlivých družstiev s problematikou civilnej ochrany obyvateľstva, s foto materiálmi z činnosti družstva na škole a školy pri organizovaní účelových súťaží.

Cieľom súťaže je získavanie kompetencií žiakmi riešiť problémy počas možného ohrozenia. V praxi a neskôršie v živote žiak, ktorý absolvoval tieto súťaže výrazne:

- uplatňuje pri riešení problémov vhodné metódy založené na analyticko-kritickom a tvorivom myslení,
- je otvorený (pri riešení problémov) získavaniu a využívaniu rôznych, aj inovatívnych postupov, formuluje argumenty a dôkazy na obhájenie svojich výsledkov a konania počas mimoriadnej udalosti,
- poznáva pri jednotlivých riešení ich klady i zápory a uvedomuje si aj potrebu zvažovať úroveň ich rizika,
- dokáže konštruktívne a kooperatívne riešiť konflikty,

- vie pomôcť v núdzi a počas ohrozenia a poskytnúť rady a odporúčania.

PaedDr. Ľubomír Betuš, CSc
vedúci SVP V Spišskej Novej Vsi

Použité zdroje:

- [1] Štatút súťaže mladý záchranár CO 5 KR MV SR 2008
- [2] Ochrana života a zdravia štátny vzdelávací program, učebné osnovy ISCED 1, ISCED 2 – pre nižšie sekundárne vzdelávanie MŠ SR 2008
- [3] Michal Modrák, Ľubomír Betuš: Organizovanie účelových cvičení na školách, MPC Prešov 2011.
- [4] Metodický list pre vedúcich metodických združení a predmetových komisií, (ISCED 1, 2, 3) zodpovedajúcich za edukáciu prierezového učiva Ochrany života a zdravia a civilnej ochrany v kmeňovej škole a realizáciu účelových cvičení v základných a v stredných školách
- [5] Katarína Guziová: Charakteristika prierezových tém OŽ a Z pre MŠ
- [6] Eva Čerňanská: Príprava detí na zvládanie krízových situácií. FŠI Žilina, ŽU 2007.
- [7] Propozície Krajského kola súťaže Košický kraj, 15. 5. 2013
- [8] Metodická pomôcka záchranárov CO, Zväz CO SR Dolný Kubín 2001

The author of the article named "How Will We Go on with the Civil Protection Young Rescuers Competition?" thinks about the further routing of the competition. As he says despite its assets and acquired practical experience as far as organization documents and statutes are concerned, we are treading water. In this connection he raises several questions e.g.: Why is there no interest in the competition at some schools? Does it cause lack of interest of teachers in this activity, their busyness or is it finance – benefits for out-of-school activities? What is the reason of the fact that the competition does not have a more massive basis? In the article some possible changes are outlined. They should contribute to adaptation of the competition to the new conditions, its improvement and attractiveness. The author presents positive experience from similar competitions organized in abroad that we could apply in our country. In addition, he deals with possible financial provision of the competition in the future.

Biologické ohrozenie

Coxsackie vírus – choroba rúk, nôh a úst

Týmto príspevkom sa dočasne prerušuje tematika novo sa vynárajúcich ochorení na našom území, ktorých výskyt je podporovaný aktuálne pôsobiacimi globálnymi klimatickými zmenami. Prinútil nás k tomu hromadný jesenný výskyt pre bežných obyvateľov záhadného a príznakmi strašidelne pôsobiaceho vírusového ochorenia, v anglicky hovoriacich krajinách známeho pod skratkou HFMD (= Hand, Foot and Mouth Disease), čiže Choroba rúk, nôh a úst. Ochorenie nie je zaradené medzi zoonózy, to znamená, že nie je prenášané zo zvierat na ľudí, ale šíri sa vzduchom v prízemných vrstvách atmosféry tzv. kvapôčkovou nákazou, aj telesnými tekutinami infikovaných ľudí.

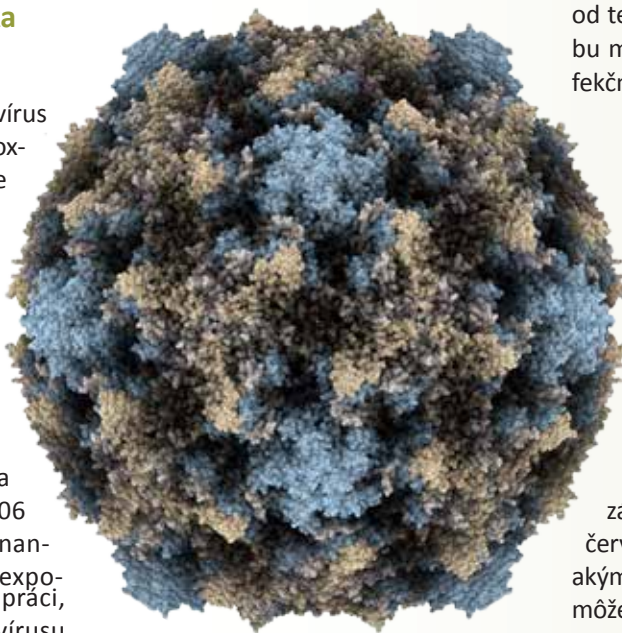
Všeobecná charakteristika ochorenia

Názov pôvodcu – Coxsackie vírus bol pomenovaný podľa mesta Coxsackie v štáte New York (USA), kde bol po prvý raz objavený (1948–1949) Dr. Gilbertom Dalldorfom, vedcom pracujúcim v oddelení pre zdravie štátu New York so sídlom v meste Albany.

Názov ochorenia je odvodený od častí organizmu najviac postihnutých ochorením.

Pôvodca ochorenia – podľa Nariadenia vlády SR č. 338/2006 Z. z. o ochrane zdravia zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou biologickým faktorom pri práci, pôvodca ochorenia, 16. subtyp vírusu Coxsackie, patrí medzi biologické faktory 3. skupiny, ktoré môžu spôsobiť závažné ochorenie ľudí a vážne nebezpečenstvo pre zamestnancov. Môžu predstavovať riziko rozšírenia v populácii, pričom je obvykle k dispozícii účinná profylaxia alebo liečba.

Vírus Coxsackie je RNA vírus patriaci do čeľade Picornaviridae, do významného rodu **Enterovirus**. Celkom je známych 24 sérotypov, ktoré sa delia do skupín A a B podľa účinku na juvenilné myši. Kým Coxsackie A spôsobujú nekrozu kostrového svalstva, paralýzu až úhyn myši, skupina B spôsobuje poškodenie orgánov s nižšou intenzitou. Vírusy spôsobujú množstvo chorôb človeka. **Nebezpečný vírus Coxsackie A, sérotyp 16, je pôvodcom choroby rúk, nôh a úst (anglicky HFMD)** u detí s typickými aftami. Coxsackie A môžu spôsobovať tiež konjunktivitídy. Obe skupiny môžu vyvolávať meningitídy, myokarditídy alebo perikarditídy. Niektorí vedci sa zaoberajú myšlienkou, či vírusy Coxsackie A nemôžu mať súvislosť so vznikom cukrovky 1. typu. Tieto teórie sú stále predmetom výskumu.

Dr. Dalldorf v spolupráci s výskumníčkou Graciou Sickles hľadal v rokoch 1948–49 liek na detskú obrnu. Skoršie práce Dalldorfa na opiciach dokazujú, že tekutiny odobraté z prípravy vzoriek vírusu nespôsobujúceho obrnu (nonpolio), mohli chrániť pred ochromujúcimi účinkami obrny. Za použitia novonarodených mláďat myši ako prenášačov sa Dalldorf pokúsil izolovať takéto ochranné vírusy z exkrementov u pacientov s obrnou. Pri vykonávaní týchto experimentov zistil vírusy, ktoré často napodobňujú miernu alebo neparalyzujúcu obrnu. Objavená čeľaď vírusov nakoniec dostala meno Coxsackie, od malého mestečka Coxsackie na rieke Hudson v štáte New York, kde Dalldorf získal prvé vzorky stolice.

Výskumy Coxsackie vírusu priniesli ďalší dôkaz, že vírusy niekedy môžu ovplyvňovať rast a replikáciu v rámci hostiteľského zvierťa. Iní bádatelia zistili, že toto rušenie môže byť sprostredkované látkou produkovanou hostiteľským organizmom zvierťa, proteínom známym ako interferón. Interferón sa

od tej doby prednostne používa na liečbu mnohých nádorových ochorení a infekčných ochorení.

Medzinárodná klasifikácia ochorenia

Podľa Medzinárodnej klasifikácie chorôb MKCH-10 (ICD-10) je HFMD klasifikovaná nasledovne: B 09.4.

Súvisiace vybrané základné pojmy

Vyrážka znamená prepuknutie zápalu kože vo forme ohniskového červeného výsypu na pokožke. Spôsob, akým bežní ľudia používajú tento termín, môže odkazovať na rôzne kožné ochorenia s obdobnými príznakmi.

Bolesti brucha môžu mať mnoho príčin. Niektoré z príčin – nadúvanie, plynatosť, zápal hrubého čreva, endometrióza, otrava jedlom, GERD (ochorenie pažeráka s chronickým zápalom, vredom alebo až zúžením pažeráka, IBS (syndróm podráždeného čreva), zápal vaječníkov.

Ružové oko (Pink Eye) – konjunktivitída alebo zápal spojiviek, je začervenanie alebo podráždenie spojivky, membrány na vnútornej strane viečka a membrán pokrývajúcich bielka očí. Tieto membrány reagujú na širokú škálu baktérií, vírusov, alergénov, dráždivých látok a toxických látok, ako aj na základné ochorenie v tele. Vírusové a bakteriálne formy konjunktivitídy sú bežné v detstve, ale sa vyskytujú aj u dospelých. Ružové oko môže vzniknúť u ľudí všetkých vekových kategórií. Existuje mnoho príčin vzniku ružového oka – buď ako infekčné alebo neinfekčné. Ružové oko nespôsobuje žiadne zmeny videnia.

Horúčka, aj keď je to technicky telesná teplota nad normálnu (+37 °C), z lekárskeho hľadiska u osoby nie je považovaná za významnú horúčku teplota

nižšia ako +38 °C. Horúčka je výsledkom imunitnej reakcie tela na cudzích votrelcov, ako sú vírusy, baktérie, huby, drogy alebo iné toxíny. Väčšinou je horúčka prospešná, nespôsobuje žiadne problémy, pomáha telu bojovať s infekciou. Hlavným dôvodom pre liečenie horúčky je zvýšenie komfortu pacienta.

Bolesti hlavy sú definované ako bolesti vychádzajúce z hlavy alebo hornej časti krku. Môžu byť rozdelené do dvoch kategórií: primárne bolesti hlavy a sekundárne bolesti hlavy. Bolesť môže byť tupá, ostrá, pulzujúca, konštantná alebo záchvatovitá, mierna alebo intenzívna.

Bolesti v krku (faryngitída) – väčšina bolestí v krku je spôsobená vírusmi alebo mechanickými vplyvmi (ako je dýchanie ústami) a môže byť úspešne liečená doma. Ak však osoba má ťažkosti s prehĺtaním (nielen bolesť pri prehĺtaní) alebo dýchaním, nie je schopná prijať lieky, má búšenie srdca, alebo závraty, prípadne opuchy jazyka alebo pier, musí vyhľadať lekársku starostlivosť.

Zápal mozgu (encefalitída) a zápal mozgových blán (meningitída) sú infekcie centrálnej nervovej sústavy spôsobené baktériami alebo vírusmi a zriedka plesňami. Najčastejšie príznaky sú – náhla horúčka, vracanie, bolesti hlavy, citlivosť na svetlo, stuhnutý krk a chrbát, ospalosť a podráždenosť, letargia.

Perikarditída – je to zápal perikardiálneho vaku, ktorý obklopuje srdce. Príčiny perikarditídy sú zranenia z infarktu, po operáciách srdca, vírusová infekcia. Perikarditída môže byť spojená ako komplikácia s mnohými ochoreniami.

Zdroj (prameň) ochorenia

Je ním človek a jeho telesné tekutiny.

Nahlasovacia povinnosť

Podľa prílohy č. 5 Zoznam povinne hlásených prenosných ochorení, podozrení na ochorenia a nosičstiev choroboplodných mikroorganizmov zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, sa ochorenie povinne hlási v skupine D – Ochorenia hlásené pozitívnym laboratórnym výsledkom.

Oblasti výskytu

Ochorenie sa endemicky vyskytuje vo viacerých krajinách sveta, najviac v trópoch.

Prenos pôvodcu ochorenia

Infekcia sa neprenáša bežným kontaktom, ale typicky fekálno-orálne. Významným zdrojom sú telesné tekutiny pacienta – nosiča pôvodcu.

Brány vstupu

Je to tráviace ústrojenstvo.

Vnímavosť ochorenia

Vyznačuje sa všeobecne veľmi dobrou vnímavosťou. Najrizikovejšou skupinou sú malé deti a oslabení dospelí.

Nákazlivosť (infekčnosť)

Ochorenie je vysoko infekčné vzduchom, často kýchaním infikovanej osoby v kolektíve (skupine).

Komplikácie ochorenia

Môžu nastať pri neliečení alebo zanedbaní liečenia sprievodných ochorení.

Historický výskyt ochorenia

Sprevádza ľudstvo od nepamäti. Pôvodca bol prvýkrát izolovaný až v rokoch 1948–49. Vzhľadom na vysokú koncentráciu osídlenia je ochorenie oproti minulosti oveľa nebezpečnejšie rizikami vzniku predpokladaných aj skutočných následkov.

Inkubačná doba

Je krátka – trvá priemerne 2 dni. Pacient je nosičom vírusu schopným infikovať ďalšie osoby počas jedného týždňa.

Príznaky (symptómy) ochorenia

Podobajú sa ťažkej angíne, kombinovanej s kožným ochorením (červenými, bolestivými fľakmi) na dlaniach rúk, chodidlách nôh a okolo úst. Môže následne vzniknúť aj hemoragická konjunktivitída, meningitída a encefalitída, myokarditída a perikarditída.

Diagnóza

Je veľmi obtiažna pre podobnosť príznakov s viacerými inými ochoreniami.

Diferenciálna diagnóza

Ochorenie treba odlišiť od viacerých ochorení, ako od angín vyvolaných baktériami a od ochorení s kožnými prejavmi (vyrážkami a výsypom).

Liečba (terapia)

Na toto vírusové ochorenie (ako na všetky vírusové ochorenia) lieky ani vakcíny nie sú k dispozícii. Liečba je len symptomatická (podľa príznakov), liečia sa len sprievodné bakteriálne ochorenia. Tlmia sa najmä intenzívne bolesti pokožky dlaní a chodidiel.

Úmrtnosť na ochorenie (mortalita)

Je veľmi nízka, nastávajú však komplikácie pri neliečení alebo nesprávnom liečení. Ochorenie významne vplýva na najrizikovejšiu skupinu obyvateľstva – malé deti do 10 rokov veku. Je prenosné aj na dospelých!

Profylaxia

Priama prevencia očkovaním proti tomuto vírusovému ochoreniu neexistuje. Mimoriadne dôležitá je úzkostlivá hygiena rúk po kontakte so zdrojmi vírusu.

Prevencia komplikácií

Vykonáva sa pomocou antibiotík a chemoterapeutík.

Prognóza

Závisí na cieľovej rizikovej skupine obyvateľstva.

Teroristické použitie pôvodcu

Nie je známe možné teroristické použitie pôvodcu, ani výskumné práce pre overenie vhodnosti pôvodcu na tento účel.

Predpokladaný výskyt ochorenia v budúcnosti

Riziká nárastu výskytu ochorenia na území strednej Európy sa budú neustále zvyšovať vzhľadom na predpokladané génové mutácie pôvodcu, čo je vlastnosť pre typická pre všetky vírusy.

Spracoval: Ing. Kamil Schön
Pezinok

Použitá a odporúčaná zahraničná a domáce informačné pramene:

- www.who.int, www.ecdc.eu,
- www.oie.int, www.cdc.gov,
- www.osha.eu, www.health.gov.sk,
- www.primar.sk, jaspi.web.sk,
- wikipedia.org

Nebezpečné látky

Kadmium

Všeobecný popis

Názov látky: Kadmium, chemická skratka Cd

Registračné číslo CAS: 7440-43-9

Prepravné označenie – UN kód: 2570

Identifikačné číslo nebezpečenstva látky: 60 (Kemlerov kód)

Základné informácie: Kadmium je lesklý biely kov. Zlúčeniny kadmia sa bežne vyskytujú v prírode v zemskej kôre, mineráloch spolu s inými zložkami ako napr. kyslík (oxid kadmiový), chlór (chlorid kadmiový) alebo síra (sírany kadmiové, sulfid kadmiový). Toxické sú všetky zlúčeniny kadmia – oxidy, sírniki, hydroxidy aj soli. Pri nízkej teplote prechádza do plynnej fázy v ovzduší, takže jeho dymy a prach predstavujú značné riziko. Dym z horiaceho kadmiového prášku oxid kademnatý (CdO) je žltohnedej farby. Tuhé kadmium je nehorľavé, v práškovej forme je však horľavé. Kadmium sa vo forme minerálneho hnojiva nachádza bežne v pôde a rudách vo forme sírnika kademnatého (CdS). Veľké množstvo kadmia sa získava počas výroby kovov (napr. zinku, olova a medi).

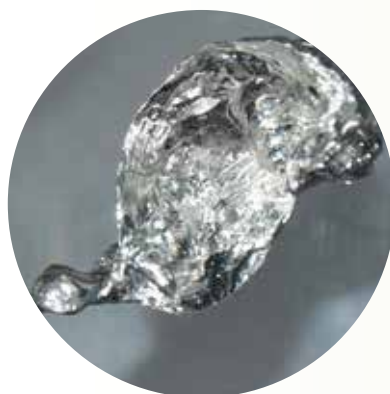
Identifikácia rizík: Látku a prípravky obsahujúce kadmium môžeme charakterizovať ako vysoko toxické pri vdychovaní jemných častíc, plynov a pár do pľúc, požití v pitnej vode a potravinách. Nebezpečenstvo po prijímaní do organizmu hrozí aj poškodením reprodukčných schopností, poškodením krvotvorby a látka má aj dokázané rakovinotvorné (karcinogénne) účinky. Z hľadiska toxicity ťažkých kovov ju zaraďujeme na druhé miesto za ortuťou. Látku tiež klasifikujeme ako nebezpečnú pre životné prostredie. Hlavným zdrojom vstupu kadmia do zložiek životného prostredia je banícky priemysel, spaľovanie fosílnych palív a komunálneho odpadu. Zlúčeniny kadmia sú prenášané v atmosfére na veľké vzdialenosti v závislosti od poveternostných podmienok a spadom dažďa sa dostávajú na zem, kde vstupujú do vodnej zložky. Do vodnej a pôdnej zložky sa kadmium dostáva pri nevhodnej manipulácii

s nebezpečným odpadom s obsahom kadmia a tiež neúmyselným únikom a priesakom najmä z oblastí skladovania nebezpečného odpadu. Kadmium sa dobre viaže na pôdne častice a je rozpustné vo vodnej zložke. V zložkách životného prostredia nepodlieha rozkladu, ale transformuje sa do iných foriem. Kadmium sa akumuluje v telách rýb a iných vodných organizmov a rastlín. Do organizmu sa kadmium dostáva konzumáciou kontaminovanej potravy (napr. ryby a iné), pitnej vody a inhaláciou kontaminovaného vzduchu v pracovnom prostredí pri výrobe a v blízkosti oblastí spaľovania fosílnych palív alebo komunálneho odpadu, exhaláty z fajčenia.

Možnosti použitia látky: Kadmium má v súčasnosti široké použitie pre antikorózne účinky a slúži ako podklad pri galvanickom postriebrovaní a poniklovaní. Značné využitie má aj v klenotníctve pri výrobe bižutérie. Kadmiové farby sa pridávajú do náterov, gumy, textilu, skla a keramiky. Používa sa aj pri výrobe elektród a alkalických akumulátorov, vymeniteľných kadmiových batérií, polovodičov a fotobuniek. Stearan kadmia sa používa pri výrobe plastických hmôt (najmä PVC) ako stabilizátor, oxid kadmia alebo urýchľovač v gumárenskom priemysle. Pre nekontrolované horenie PVC na komunálnych skládkach, okrem vzniku chlórovaných uhľovodíkov, vedie aj k možnosti vzniku kontaminovaného ovzdušia atómami kadmia!

Chemické označenie

Chemický vzorec: Cd

Základné fyzikálne a chemické vlastnosti

Relatívna molekulová hmotnosť:

112,4 g.mol⁻¹

Fyzikálny stav (skupenstvo): pevná látka

Farba: šedá

Vôňa – zápach: bez zápachu

Teplota topenia - tavenia: 321 °C

Teplota varu: 767 °C (pri 1 013 hPa)

Hustota (20 °C): 8,64 g.cm⁻³

Opatrenia prvej pomoci

Po vdýchnutí: čo najrýchlejšie dopraviť zasiahnutého na čerstvý vzduch. V uzavretých priestoroch zabezpečiť prívod čerstvého vzduchu. Ihneď privolať lekára!

Po kontakte s pokožkou: zasiahnuté miesto umyť väčším množstvom vody a odstrániť z povrchu tela kontaminovaný odev a iné zasiahnuté časti (rukavice, čizmy, čiapku ap.) Pre zvýšenie účinnosti očisty je vhodné zasiahnuté miesto umyť čistou vodou!

Po kontakte s očami: oči vypláchnuť väčším množstvom čistej vody po dobu minimálne 10 až 15 minút pri široko otvorených viečkach. Vždy privolať lekára!

Po požití: nechať vypíť väčšie množstvo vody a vyvolať zvracanie (je veľmi malá pravdepodobnosť vzhľadom na charakter látky). Ako protijed sa používa EDTA (sodno-vápenatá soľ kyseliny octovej). Ihneď privolať lekára!

Protipožiarne opatrenia

Vhodným prostriedkom na hasenie zlúčenín kadmia (vo všeobecnosti ťažkých kovov) sú práškové prípravky.

Opatrenia pri náhodnom uvoľnení látky

Pri náhodnom uvoľnení látky z obalu treba zabrániť ďalšiemu unikaniu látky a vdychovaniu jemných častíc. V prípade, že sa jedná o práškovitú látku, prípadne pár, v prípade silného požiaru, zabezpečiť vetranie a odsun ohrozených do bezpečia. Tiež je potrebné za-

brániť akejkoľvek manipulácii s látkou, či sa už nachádza v pevnom alebo kvapalnom skupenstve. Manipulácia sa musí vykonávať za prísnych bezpečnostných pravidiel s dodržaním zásad celotelovej ochrany osoby.

Osobná ochrana

Ochrana očí, dýchacích ciest a orgánov: respirátor s filtrom proti prachovým časticiam, alebo maska – prípadne u záchranných tímov použiť dýchací autonómny prístroj!

Ochrana rúk: gumové nepriepustné rukavice podľa direktívy EC 89/686/EEC a následnej normy EN 374.

Ochrana kože: antistatický protichemický ochranný odev, alebo primeraný odev proti chemickým látkam a prachovým časticiam.

Osobná hygiena: kontaminované ochranné pomôcky a odev okamžite vyzliecť, bezpečne odložiť a vykonať hygienickú očistu. Podľa miery kontaminácie vykonať čiastočnú alebo úplnú hygienickú očistu väčším množstvom čistej vody.

Stabilita a reaktivita

Materiály, ktorým je potrebné sa pri spoločnej manipulácii vyvarovať sú amoniak, nitrilované halogény a priamy ohrev. Hrozí tiež nebezpečenstvo výbuchu so zinkom v práškovitej podobe a dusičnanmi. Nutné je tiež obmedziť kontakt s halogénmi, kyselinami a silnými oxidačnými činidlami.

Toxikologické informácie – symptómy (prejav)

Kadmium sa do organizmu dostáva predovšetkým inhaláciou, ale aj príjmom v potrave, pričom sa predpokladá denný príjem až do 50 mikrogramov. Po vstupe do krvi sa viaže na vysokomolekulové bielkoviny krvnej plazmy. Najviac kadmia sa viaže na hemoglobín v erytrocytoch, čím môže zabrániť vstupu železa do krvi. Kadmium sa viaže na pečeň, čím prispieva k dlhodobej stálosti v obličkách, ktoré sú hlavným orgánom zadržujúcim kadmium v tele. Kadmium sa vylučuje močom s dlhým polčasom vylučovania. Cieľovým orgánom sú aj pľúca najmä pri inhalačnej expozícii. Kadmium preniká do plodu z tela matky len minimálne. U zvierat sa pozorovali teratogénne účinky. Karcinogénny účinok kadmia je daný jeho reakciou na génový aparát buniek. Uvedené faktory predsta-

vujú zvýšený výskyt zhubných nádorov obličiek, prostaty.

Otravy spôsobené kadmiumom možno rozdeliť na:

Akútnu otravu – vzniká pri masívnej inhalácii aerosólu s obsahom oxidu kademnatého a prejavuje sa horúčkou z kovov sprevádzanou triaškou. Môže vzniknúť aj edém pľúc, poškodenie pečene a zlyhanie obličiek.

Chronickú otravu – prejavuje sa zožltnutím zubov. Pri inhalačnej expozícii vznikajú v horných dýchacích cestách atrofické zmeny, anosmia. Neskoré účinky sa prejavujú vo forme pľúcnej fibrózy a toxickým poškodením obličiek.

Konsumácia kontaminovanej potravy alebo pitnej vody s vysokou koncentráciou kadmia vedie k podráždeniu žalúdka a dáveniu. Požitie vysokých koncentrácií kadmia spôsobuje u zvierat zvýšenie krvného tlaku, poškodenie pečene a CNS. Negatívne účinky pri priamom kontakte kadmia s kožou nie sú známe, ani v prípade zvierat, ani u človeka. Testy na mláďatách experimentálnych zvierat preukázali zvýšenú absorpciu väčšieho množstva kadmia u mladších jedincov, než v prípade dospelých jedincov.

Najvyšší prípustný expozičný limit v zmysle Nariadenia vlády č.356/2006 Z. z. o ochrane zdravia pri práci s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi je pre zlúčeniny kadmia stanovený TSH (t. j. technická smerná hodnota plynov, pár a aerosólov s karcinogénnymi a mutagénnymi účinkami v pracovnom ovzduší) a má povolenú hodnotu 0,03 mg/m³.

Pre pitnú vodu je v zmysle Nariadenia vlády SR č.496/2010 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na vodu určenú na ľudskú spotrebu a kontrolu kvality vody určenej na ľudskú spotrebu – stanovená NMH (najvyššia medzná hodnota) 0,005 mg/l.

Z hľadiska celkovej dávky kadmia prijateľného organizmom významnú hodnotu má dávka okolo 10 mg, ktorá už spôsobuje zreteľné symptómy zasiahnutia a dávka o 30 až 50 mg kadmia môže spôsobiť akútnu otravu. Pre názornosť uvádzam, že 1 cigareta v dyme môže obsahovať 0,1 až 0,2 mg kadmia. Priemerná denná dávka v potravinách sa pohybuje v rozpätí 0,03 až 0,06 mg. Maximálny prípustný denný limit je približne 0,05 mg. Obsah kadmia v pôde sa pohybuje v rozpätí 0,15 až 0,20 mg/kg, pričom pri prihnojovaní umelými hnojivami môže byť aj vyšší.

Ekologické informácie

Látka je veľmi nebezpečná pre životné prostredie vzhľadom na svoje toxikologické účinky a schopnosť sa dlhodobo viazať a pôsobiť v organizme. V životnom prostredí má dlhodobé nepriaznivé účinky na zvieratá a vodné organizmy, v ktorých sa kumuluje a predstavuje vysoké riziko pre potravinový reťazec – samozrejme, v konečnom dôsledku v podobe kontaminovaných potravín a vody.

Ďalšie podrobné informácie v prípade tiesňového volania získate na adrese: Toxikologické informačné centrum, Bratislava, tel.: 02 / 54 774 166.

Informácie o zneškodňovaní látky a obalov

Nájdete na internetovej adrese: www.retrologistik.de. Platí, že chemikálie a obaly musia byť zneškodňované v súlade s príslušnými národnými predpismi.

Informácie o preprave

Látka sa musí prepravovať pod označením UN (kód) 2570 a tieto zásady platia pre pozemnú, riečnu, námornú a leteckú prepravu.

Regulačné informácie

R veta (riziká ohrozenia): R – 45-26-48/23/25-62-63-68-50/53

S veta (bezpečnostné opatrenia): S – 45-53-60-61

Symboly nebezpečenstva: T+ – veľmi jedovatá látka.

N – látka nebezpečná pre životné prostredie.

Detekcia látky

Podrobnejšia analýza sa vykonáva v Kontrolných chemických laboratóriách civilnej ochrany s použitím inštrumentálno-analytických metód. V každom prípade je potrebné látku v primeranom množstve a čistote (min. 50 až 100 gramov alebo roztoku) odobrať odberovými súpravami (popísať) a zabezpečiť jej odovzdanie prostredníctvom zložiek HaZZ alebo policajného zboru do príslušného KCHL CO (Nitra, Slovenská Ľupča, Jasov). Okrem tejto látky do kategórie tzv. ťažkých kovov, s ktorými sa často stretávame, patrí aj ortuť, olovo, meď, nikel a chróm.

Ing. Miloš Kosír
vedúci KCHL CO Nitra

Analýza elektronických informácií na regionálnych weboch

Na základe úloh definovaných v strategických dokumentoch Slovenskej republiky – Stratégia informatizácie spoločnosti, Stratégia informatizácie verejnej správy SR a Stratégia informatizácie spoločnosti na roky 2009–2013 a relevantných právnych noriem pripravujeme pre čitateľov revue Civilná ochrana sériu článkov zameranú na problematiku analýzy elektronických informácií na regionálnych weboch, analýzy elektronických informácií na web stránkach obcí a miest, analýzy potrieb CIWIN na podmienky Slovenskej republiky, efektívnej bezpečnosti informačných zdrojov vo verejnej správe, konkrétnych zahraničných príkladov využitia informačno-komunikačných technológií v krízovom riadení, zahraničných skúseností ako inšpiráciu pre zlepšenie informačnej podpory. Uvedená séria článkov bude postupne publikovaná a autori veria, že bude zdrojom poznatkov v oblasti informačnej podpory krízového riadenia.

Analýza právneho prostredia Slovenskej republiky

O informatizácii spoločnosti sa s rámci verejného života na Slovensku hovorí a píše od roku 2004, keď bola dňa 21. 1. 2004 schválená vládou SR prvá Stratégia informatizácie spoločnosti v podmienkach SR. Jej dôležitou časťou boli akčné plány, ktoré stanovili záväzky týkajúce sa plnenia úloh a zoznam inštitúcií zodpovedných za ich plnenie. Základné princípy tejto stratégie boli smerované na koncového používateľa (fyzické a právnické osoby, orgány verejnej správy a samosprávy), na otvorenosť dokumentov a na koncepcnosť a postupnosť pri realizácii. Obsah bol zameraný na informačno-komunikačnú infraštruktúru, na informatizáciu verejnej správy, na vzdelávanie a na bezpečnosť a ochranu digitálneho prostredia. K hlavným cieľom tejto stratégie patrilo koordinované, koncepčné a efektívne vynakladanie verejných financií, ďalej zefektívnenie výkonu verejnej správy, zvyšovanie administratívnych kapacít, zabezpečenie transparentnosti a zníženie korupcie vo verejnej správe.

Ako druhý v poradí bol dňa 27. 2. 2008 vládou SR schválený dokument Stratégia informatizácie verejnej správy. Táto stratégia predpokladala, že občan dostane viac, štát to bude stáť menej a Slovensko sa stane podnikateľsky preferovanou krajinou. Významným nástrojom na pomoc sa mal stať Operačný program informatizácia spoločnosti, v ktorom bolo alokovaných na oblasť informatizácie celkom 993 miliónov eur.

Tretím dokumentom v poradí bola Stratégia informatizácie spoločnosti na roky 2009 – 2013 schválená vládou SR 21. 10.

2009. V čase schválenia v členských krajinách Európskej únie bol definovaný spoločný Európsky informačný priestor, s prioritami zameranými na interoperabilitu, bezpečnosť, inovácie a investície do informačno-komunikačných technológií. Jedným z hlavných cieľov bola inkluzívna informačná spoločnosť zameraná na vytváranie nových pracovných miest, lepšie služby verejnej správy a zvyšovanie kvality života. Hlavné priority boli smerované na budovanie širokopásmového pripojenia, informačnú bezpečnosť, štandardy a elektronizáciu verejnej správy (eGovernment). V tejto prioritě boli stanovené hlavné ciele – zvýšenie spokojnosti občanov a podnikateľov s verejnou správou, elektronizácia procesov verejnej správy, efektívnejšia verejná správa a zvýšenie kompetentnosti verejnej správy.

Právnym normám, ktoré sa týkajú civilnej ochrany a krízového riadenia je priebežne na stránkach časopisu Civilná ochrana venovaná veľká pozornosť, napríklad č. 6/2012, článok Poznanky a skúsenosti z praxe konečne v právnej úprave (s. 4–5), č. 5/2012 článok Informačný systém civilnej ochrany (s. 29–30), Odborná príprava starostov obcí (s. 36–38), č. 4/2012 článok Ochrana pred povodňami z pohľadu obce tak, ako to ukladá zákon o ochrane pred povodňami (s. 29–31), č. 4/2012 článok Odborná príprava predsedov krízových štábov miest a obcí v obvode Humenné (s. 6), článok Prečo štáby civilnej ochrany? (s. 12–14). Z uvedeného dôvodu na tomto mieste uvádzam iba upozornenie na zákon č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností.

Ako veľmi vhodný spôsob informovania odbornej verejnosti (úradov na regionálnej úrovni) a obyvateľstva je možné publikovať vzorové dokumenty na relevantnom mieste web stránky Ministerstva vnútra SR, pozri obr. 1.

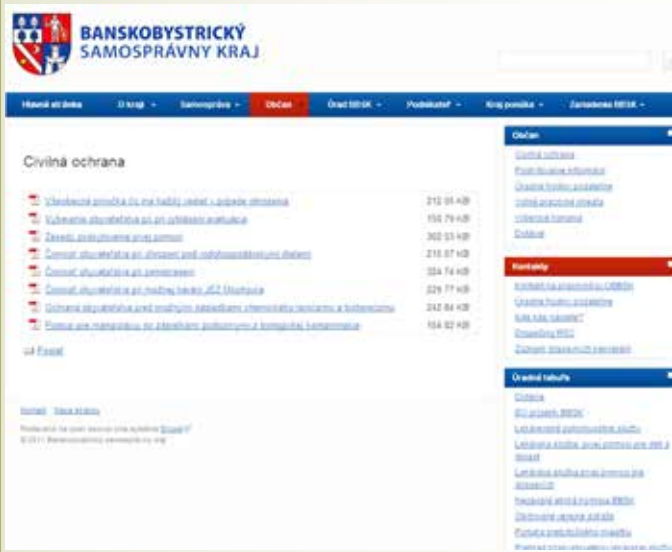
Obr. 1 Dokumenty na stiahnutie na webe MV SR, http://www.minv.sk/?Dokumenty_na_stiahnutie_CO, 5. 1. 2014

Analýza informačnej podpory na krajských webových stránkach

Koniec 20. storočia znamenal zásadnú zmenu v možnosti informovania obyvateľstva. Búrlivý vývin informačno-komunikačných technológií nasmeroval verejnú správu na využitie internetu. V počiatočnom štádiu okolo roku 2000 išlo o to, aby sa na internet dostali aspoň nejaké informácie. Okolo roku 2010 došlo k významnému nárastu zverejňovaných informácií a bežný občan sa v nich začína strácať. Začiatkom roku 2014 dozrel čas, aby verejná správa poskytovala informácie na internete sofistikovanejším spôsobom. Ideálne by bolo zdefinovať konkrétne okruhy informácií, ktoré v oblasti civilnej ochrany a krízového riadenia musia regionálne úrady (okresné a krajské) povinne zverejňovať. Z uvedeného dôvodu bola vykonaná analýza existujúcich informačných zdrojov na web stránkach

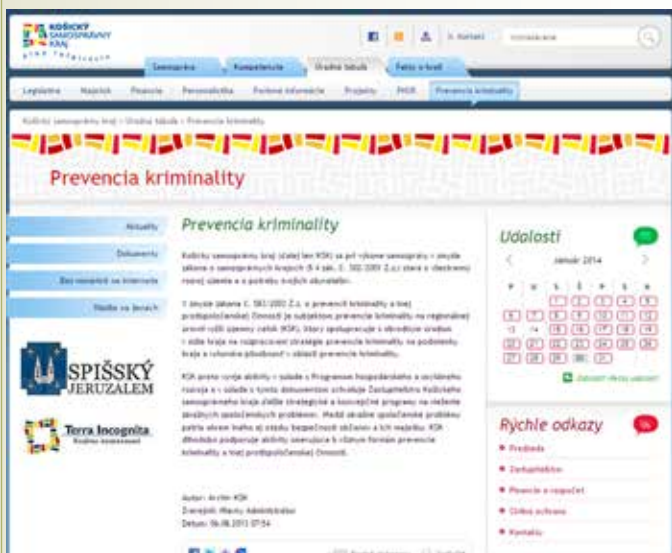
Obr. 2 Dokumenty civilnej ochrany na webe Banskobystrického kraja, <http://www.vucbb.sk/portal/obcan/civilna-ochrana>, 6. 1. 2014

Obr. 3 Web stránka Bratislavského kraja, <http://www.vucba.sk/obcan.aspx>, 8. 1. 2014

Obr. 4 Web stránka Košického kraja, <http://web.vucke.sk/sk/uradna-tabuľa/prevenicia-kriminality/>, 9. 1. 2014

úradov samosprávnych krajov (VÚC) a okresných úradov (niekde sa uvádza obvodných, prípadne obvodných v sídle kraja). Podľa zákona Národnej rady SR č. 42/1994 Z. Z. o civilnej ochrane obyvateľstva, samosprávny kraj v rámci svojej pôsobnosti poskytuje podklady potrebné na vypracovanie analýzy územia kraja a podklady na vypracovanie plánov ochrany obyvateľstva, spolupracuje s orgánmi štátnej správy a obcami pri plánovaní a zabezpečovaní evakuácie, spolupracuje s orgánmi štátnej správy a obcami pri plánovaní a riešení ukrytia obyvateľstva, metodicky riadi a vykonáva prípravu obyvateľstva na sebaobranu a vzájomnú pomoc, ako aj prípravu na poskytovanie prvej pomoci v spolupráci s verejnoprávnymi inštitúciami s humanitárnym poslaním, podieľa sa na preventívno-výchovnej a propagačnej činnosti v civilnej ochrane.

Slovenská republika je aktuálne rozčlenená na 8 krajov, 72 okresov a 2927 obcí (pozri zdroj: http://www.sodbtn.sk/obce/index_kraje.php).

Vlastná analýza dostupných informácií je prezentovaná v abecednom poradí od Banskobystrického kraja po Žilinský kraj. Na web stránke Banskobystrického kraja je problematika civilnej ochrany dostupná v základnom menu v časti občan, pozri obr. 2.

Problematicke civilnej ochrany je venovaných celkom 8 dokumentov v pdf formáte, tieto dokumenty sú zamerané na všetky zákonom stanovené úlohy.

Na web stránkach Bratislavského kraja nie je problematika civilnej ochrany a krízového riadenia venovaná žiadna pozornosť, pozri obr. 3.

Na webe Košického kraja je v časti úradná tabuľa venovaná pozornosť prevencii kriminality, problematike civilnej ochrany nie je venovaná žiadna pozornosť, pozri obr. 4.

Na stránkach Nitrianskeho kraja je hodnotená problematika uvedená v oblasti civilnej ochrany. Je tu uvedených 10 pdf súborov, ktoré obsahovo naplňujú úlohy zákona, pozri obr. 5.

Na web stránkach Prešovského kraja nie je problematika civilnej ochrany a krízového riadenia venovaná pozornosť, pozri obr. 6.

Z hľadiska obsahuovo metodického je najlepšie riešená web stránka Trenčianskeho kraja. Už na úvodnej obrazovke je položka civilná ochrana.

Ďalej je veľmi prehľadne a v súlade so zákonom podrobne uvedená problematika ochrany obyvateľstva, pozri obr. 7.

Problematicke civilnej ochrany a krízového riadenia nie je na stránke Trnavského kraja venovaná pozornosť, pozri obr. 8.

Na web stránke Žilinského kraja nie je problematika civilnej ochrany a krízového riadenia venovaná pozornosť, pozri obr. 9.

Veľmi zaujímavou časťou, ktorá do budúcnosti môže byť využitá aj pre hodnotenú oblasť, je geografický informačný systém Žilinského samosprávneho kraja, ktorý predstavuje vhodný nástroj na podporu rozhodovania. Jeho zavedenie by malo prispieť ku skvalitneniu komunikácie a rozhodovania

Obr. 5 Web stránka Nitrianskeho kraja <http://www.unsk.sk/showdoc.do?docid=2081>, 12. 1. 2014

Obr. 6 Web stránka Prešovského kraja, <http://www.po-kraj.sk/samosprava/kompetencie-psk/>, 12. 1. 2014

smerom k miestnej samospráve, súkromnému sektoru a verejnosti, pozri obr. 10.

Analýza informačnej podpory na okresných webových stránkach

Vzhľadom na počet okresných úradov, v súlade s reformou štátnej správy (ESO), bolo vytvorených 49 okresných úradov I a 23 okresných úradov II, celkom 72 okresných úradov (platnosť od 1.10.2013). Prebiehajúca reforma prináša celý rad systémových zmien. V rámci tohto procesu by sa mal nájsť priestor aj na systémové zlepšenie poskytovania informácií v oblasti civilnej ochrany a krízového riadenia. Ako vhodný príklad môže slúžiť web stránka odboru krízového riadenia Okresného úradu v Komárne, pozri obr. 11.

Jedným z výsledkov analýzy regionálnych informačných zdrojov je odporúčanie na vydanie metodického usmernenia (vyhlášky), ktoré v predpísanej štruktúre bude ukladať krajom a okresom zverejňovať relevantné informácie v konkrétne sta-

novenej štruktúre.

V rámci rozsiahlej analýzy informačnej podpory civilnej ochrany a krízového riadenia by bolo možné uviesť celý rad ďalších pozitívnych príkladov. Jedným z nich je aj web stránka odboru krízového riadenia Okresného úradu v Senici, pozri obr. 12.

Záver a odporúčania

Prvý zo série článkov zameraných na informačnú podporu civilnej ochrany a krízového riadenia v podmienkach Slovenskej republiky mal za cieľ analyzovať aktuálny stav elektronickej zverejňovanej informácií na weboch krajských a okresných úradov. Zámerom nebola kritika aktuálneho stavu, skôr ním bolo nastavenie zrkadla ako sú dnes relevantné informácie zverejňované. Verím, že táto analýza naštartuje odbornú diskusiu, ktorá povedie ku zlepšeniu stavu. Jedným z možných odporúčaní je zameranie sa na štandardy zverejnené vo Výnose č. 312/2010 o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy, sú nimi – technické štandardy, štandardy prístupnosti

Obr. 7 Ochrana obyvateľstva na web stránka Trenčianskeho kraja, http://www.tsk.sk/civilna-ochrana/ochrana-obyvateľstva.html?page_id=8903, 12. 1. 2014

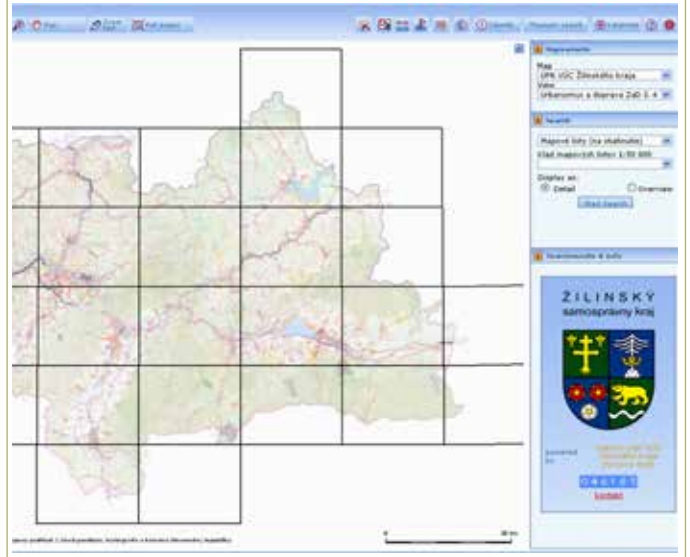
Obr. 8 Web stránka Trnavského kraja, <http://www.trnava-vuc.sk/sk>, 14. 1. 2014

Obr. 9 Web stránka Žilinského kraja, <http://www.regionzilina.sk/>, 14. 1. 2014

Obr. 10 Geografický informačný systém na stránke Žilinského kraja, <http://gis.zask.sk/FrontController?project=upn..>

webových stránok, štandardy pre používanie súborov (pôvodne pre jednorazovú elektronickú výmenu dát), štandardy pre názvoslovie elektronických služieb, bezpečnostné štandardy, dátové štandardy, štandardy elektronických služieb verejnej správy (vrátane elektronických formulárov) a ďalšie. Ďalšie odporúčanie smeruje k odbornej diskusii na vytvorenie štandardov pre uvádzanie informácií. Web stránky úradov samosprávnych krajov a okresných úradov sú spravidla orientované na regionálne problémy. Nie je potrebné tu zverejňovať všeobecné (celoslovenské) informácie. Dôležitejšia je regionálna agenda, regionálne analýzy a odporúčania pre mestá, obce, právnické osoby a fyzické osoby. V rámci odbornej diskusie by mali byť stanovené základné (záväzné) informácie, ktoré by úrady zverejňovali povinne. Ostatné informácie by mali byť zverejňované v súlade s regionálnymi potrebami a špecifikami.

prof. Ing. Zdeněk Dvořák, PhD.
 Fakulta špeciálneho inžinierstva
 Žilinská univerzita v Žiline
 Ilustračné foto: **Internet**

Použité zdroje:

- [1] Informačný systém CO, Civilná ochrana č.5/2012, s. 29 – 30.
- [2] Odborná príprava predsedov krízových štábov miest a obcí v obvode Humenné, Civilná ochrana č. 3/2012, s. 6.
- [3] Odborná príprava starostov obcí, Civilná ochrana č. 5/2012, s. 36 – 38.
- [4] Ochrana pred povodňami z pohľadu obce tak, ako to ukladá zákon o ochrane pred povodňami, revue CO č. 4/2012, s. 29 – 31.
- [5] Poznatky a skúsenosti z praxe konečne v právnej úprave, Civilná ochrana č.6/2012, s. 4 – 5.
- [6] Prečo štáby civilnej ochrany? Civilná ochrana č. 3/2012, s.12 – 14.
- [7] Stratégia informatizácie spoločnosti v podmienkach SR.
- [8] Stratégia informatizácie spoločnosti na roky 2009 – 2013.
- [9] Stratégia informatizácie verejnej správy.
- [10] Výnos č. 312/2010 o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy.
- [11] Zákon č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov.
- [12] Zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností.
- [13] Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu.

Obr. 11 Web stránka odboru krízového riadenia Okresného úradu v Komárne, <http://www.okrobukn.wbl.sk/>, 26.1. 2014

Obr. 12 Web stránka Odboru krízového riadenia OÚ v Senici, <http://ocokrse.webnode.sk/informacie-co/>, 25. 1. 2014

Záťažové situácie a ich zvládanie počas mimoriadnych udalostí

Pri riešení úloh a opatrení civilnej ochrany obyvateľstva počas mimoriadnych udalostí a krízových situácií musíme rátať so vznikom rôznych prejavov psychickej záťaže. Záujem odborníkov – špecialistov v krízovom riadení o riešenie problematiky záťažových situácií sa v súčasnom období zvyšuje. Pozornosť tejto problematike sa venuje najmä z hľadiska ich vplyvu na praktický výkon činností záchranných zložiek pri ochrane života zdravia a majetku.

Definícia termínu záťaž sa chápe v širšom význame. Podľa psychológov je to v podstate nadradený termín pre rôzne psychické stavy, ktoré vyvolávajú záťažové situácie. Termín záťažová situácia v porovnaní s termínom stres je rozdielny a poníma sa s určitými špecifikami. Termín stres vyjadruje krajné formy záťažových stavov, v ktorých ohrozenie života konkrétneho človeka, jeho integrity, si vyžaduje mimoriadnu aktiváciu jeho autoregulačného systému. Preto sa aj v našom článku prikláňame k názorom autorov, ktorí považujú za východiskový termín záťaž – presnejšie povedané psychická záťaž.

Psychická záťaž vo vzťahu k stresu predstavuje súhrnné pomenovanie rôznych psychických stavov a následných psychických a fyziologických reakcií, ktoré záťaž vyvolali.

Ako je to v obsahu vzdelávania a odbornej prípravy

V praxi záchranných zložiek sa často vykonáva odborná príprava zameraná na riešenie náročných životných situácií tak, aby ju záchranári vo svojej praktickej činnosti aplikovali a zvládli. Ak si pozrieme tematické plány a rozvrhy odbornej prípravy, napríklad Hasičského záchran-

ného zboru alebo Rýchlej zdravotníckej pomoci pri zabezpečovaní kurzov odbornej spôsobilosti v CO, sú tam zahrnuté oblasti:

- stresových situácií, keď rušivé okolnosti pôsobia na organizmus zachraňovaných, ale aj zachraňujúcich, ktorí plnia úlohy počas mimoriadnych udalostí a poskytujú pomoc v tiesni,
- frustrujúcich situácií (situácie s oddialením uspokojenia potreby, alebo zmarením jej naplnenia), obsahom je aj deprivácia a konfliktné situácie, ktoré zamedzujú uspokojovanie životne dôležitých potrieb zachraňovaných,
- situácií, ktoré vyvoláva nesprávna krízová komunikácia, jej psychologický účinok na obyvateľstvo,
- motivácia, ktorá spočíva v tom, že prevažná väčšina ľudskej činnosti je založená na aktívnej činnosti a zameraná na určitý cieľ, pričom ľudia svoje chovanie inteligentne menia tak, aby ciele dosiahli. Reagujú tak na podnety, pohnútky, okolnosti, príležitosti, ale aj prekážky.

Dôsledky situácií psychickej záťaže a stresu:

- mobilizačná fáza psychických síl – zvýšenie psychickej napätia, vzrast všeobecnej hladiny aktivácie psychiky a jej premietnutie do emočných

prejavov,

- fáza aktívneho riešenia vyžaduje vzbudiť potrebu poznať a riešiť záťažovú situáciu, prítomnosť motivačných pohnútok, ktoré vyvolávajú aktivitu organizmu a určujú jej zameranie,
- optimalizovanie vzťahu medzi aktiváciou emočnej sféry a aktiváciou kognitívnej sféry tak, aby človek mohol v daných podmienkach účelne premýšľať,
- zameranie činnosti, ktorá vedie k psychickej upokojeniu, k spresneniu myšlienkových operácií, k utváraní vnútornej rovnováhy a k celkovému usmerneniu riešenia stresovej situácie,
- fáza vyrovnania alebo zlyhania pri riešení záťažovej situácie a podľaňutie jej účinkom.

Poznatky z praxe

Získané skúsenosti a poznatky z dlhodobej evakuácie počas záplav v Českej republike v roku 2002 potvrdzujú, že sa medzi obyvateľstvom prejavila najmä psychická deprivácia. U ľudí vznikala psychický stav, ako dôsledok tejto životnej situácie, kedy subjektu (objektívne) nebola daná príležitosť uspokojiť niektorú z jeho základných psychických potrieb v dostatočnej miere a počas dost dlhšej doby. Je zrejme, že rôzne skupiny

ľudí vystavené jednej a tej istej situácii sa správali rozdielne a odniesli si aj špecifické následky.

Pri hodnotení správania sa postihnutého obyvateľstva pri mimoriadnych udalostiach prichádzame k záveru, že je veľmi dôležité poznať hierarchiu úrovne potrieb obyvateľstva počas napr. kolektívnej ochrany, záchranných prác, evakuácie, ukrytia, pri ohrození života, zdravia a majetku. Potrebné je poznať aj špecifické podmienky prejavu v konkrétnych podmienkach obcí, miest, objektov, okresov a krajov.

Potreby obyvateľstva pri ohrození a ich jednotlivé úrovne

Dôležité je, aby v činnosti krízových štábov, záchranných zložiek IZS a jednotiek civilnej ochrany sa brali na zreteľ jednotlivé úrovne potrieb obyvateľstva pri ohrození s cieľom prevencie možných príčin vzniku stresových situácií a paniky nasledovne:

Fyziologické potreby – sú základné a najnaliehavejšie zo všetkých ľudských potrieb, pretože zabezpečujú biologické prežitie človeka. Z pohľadu civilnej ochrany obyvateľstva sem patrí najmä núdzové zásobovanie, núdzové ubytovanie a psychosociálna pomoc. Konkrétnejšie je to napr. potreba kyslíka, potravy, pohybu, spánku, zmyslovej stimulácie, odstraňovania bolesti, vylučovanie. Ak je niektorá z týchto potrieb podcenená a nie je uspokojená, stáva sa dominantnou a všetky ostatné sú druhotné.

Potreby bezpečia a istoty – ako zdôraznil A. H. Maslow, zakladateľ holisticko-dynamickej teórie osobnosti: „...ide o potreby dlhodobého prežitia a stability, ako napríklad vyhýbanie sa neznámemu, nezvyčajnému, hrozivému a vyhľadávanie istoty, stability a spoľahlivosti“. Potreba oslobodiť sa od úzkosti a účinku takých ohrozujúcich podnetov, ako je bezprostredné ohrozenie života, zdravia, choroba, neistota, chaos. Z nášho hľadiska sú to potreby štruktúry systému pomoci, poriadku, stability, platnosti zákonov, ekonomickej a pracovnej bezpečnosti, spoľahlivého systému ochrany života a zdravia obyvateľstva.

Potreby spolupatričnosti, porozumenia a lásky – predstavujú uspokojenie potreby človeka byť vítaný a prijatý v kolektíve, či skupine ľudí. Súčasnosť sa, žiaľ, dnes často spája so strádaním a depriváciou v tejto oblasti. Potvrdzujú to

ľudia osamelí, odmietaní, ale aj tí, ktorým počas mimoriadnej situácie nie je venovaná reálna pozornosť so strany záchranného systému. Pozitívne vzťahy založené na vzájomnom rešpekte, uznaní a dôvere aj v rámci zachraňovaných a zachraňujúcich, slúžia na utvorenie zdravej sebaúcty a stimulovanie rozvoja osobnosti.

Potreby ocenenia, uznania, úcty a sebadôvery – možno medzi ne zaradiť potrebu úspechu, napríklad pri záchranných prácach, prípravu obyvateľstva na vzájomnú pomoc, poskytnutie prvej predlekárskej neodkladnej pomoci. Je to aj potreba byť ocenený a vážený, napríklad na základe využitia skúseností a poznatkov v kolektíve záchrannej zložky, pri pomoci obyvateľstvu, pri ohrození života, zdravia a majetku. Základom zdravej sebaúcty v činnosti krízového štábu obce sú skutočné zásluhy pri záchranných prácach, nie vonkajší efekt, funkcia alebo postavenie. Uspokojovanie uvedených potrieb vedie k prežívaniu uznania vlastnej hodnoty. Ako ukazujú príklady z mimoriadnych udalostí, tieto ľudia spájajú pri záchrane životov, zdravia a majetku obce. Tak tomu bolo počas zimnej kalamity v okresoch Trebišov a Michalovce, počas povodní v okresoch Čadca, Poprad, Spišská Nová Ves a Košice-okolie. Človek poverený konkrétnou úlohou sa cíti byť užitočný a potrebný.

Potreby seberealizácie, realizácie vlastných možností – môžeme zaradiť medzi vyššiu úroveň v porovnaní s predchádzajúcimi. Zvedavosť, sebestačnosť, hľadanie pravdy, porozumenia, úsilie zabezpečovať rovnosť a spravodlivosť, to sú len niektoré potreby. Tieto, ako sme už niekoľkokrát v článkoch revue Civilná ochrana spomenuli, sa prejavujú aj pri činnosti krízových štábov, počas riešenia náročných úloh záchranných prác a eliminácii ohrozenia obyvateľstva.

Náročné životné situácie a ich prejavy v našej činnosti

Z hľadiska pochopenia potrieb pripravenosti, napríklad operátorov tiesňovej linky 112 je žiaduce, aby sa v obsahu teoretickej, ale najmä praktickej odbornej prípravy a vzdelávania v rámci Národného programu vzdelávania IZS dbalo na zvládnutie pochopenia podstaty záťažových situácií, stresu, deprivácie a frustrácie. Podľa informácií operátorov a lekárov pracujúcich v záchrannej služ-

be, väčšina neodôvodnených výjazdov je k pacientom, ktorí sú pod vplyvom alkoholu a návykových látok. Tieto fakty ich deprimujú v činnosti, ktorú chcú a vykonávajú zodpovedne.

Ak máme riešiť praktickú činnosť kvalifikovane a zodpovedne, musíme pristupovať k plneniu úloh na základe odbornej spôsobilosti, teoretických a praktických poznatkov.

Podľa viacerých odborníkov a špecialistov sa názory rôznia. My sa prikláňame k nasledovnému, ktorý tiež úplne nepostihuje celý komplex problémov, ale upozorňuje na podstatu: „Náročné životné situácie, sú také okolnosti, podmienky, úlohy, ktoré od jednotlivcov v určitých fázach ich vývinu vyžadujú mobilizáciu a vypätie psychických síl, osvojenie si určitých poznatkov, skúseností, zručností a tvorivosti na ich prekonanie, zvládnutie, či riešenie. Majú veľký vplyv na konanie človeka v našom ponímaní systému civilnej ochrany obyvateľstva. Závisí od psychického a nervového usporiadania človeka, ako aj od toho, ako sa v nich správa. Ako reaguje a ako sa na ne pripravil psychicky, odborne a prakticky. Z praxe vieme, že náročné životné situácie môžu vyvolať stres, konflikt, krízu, aj zlyhanie.“

Psychologická kríza

Okrem stresu, frustrácie a konfliktu nesmieme zabudnúť, že tieto situácie spôsobujú aj **psychologickú krízu**. Tento termín sa v praxi označuje ako náhly obrat v priebehu života. Napríklad mimoriadne udalosti, živelné pohromy, havárie a katastrofy, ktoré spôsobujú straty na životoch, alebo ťažký prechodný stav, zvrät, úpadok, nedostatok a iné. Mimoriadne udalosti sa teoreticky kvalifikujú ako vedúce k psychologickému kríze vtedy, ak potenciálne alebo aktuálne ohrozujú uspokojovanie základných potrieb a pritom stavajú jednotlivca pred neriešiteľný problém, alebo taký, ktorému nemôže uniknúť. Inak povedané, nemôže ho vyriešiť napríklad v krátkom čase a spôsobom, ktorému sa naučil, alebo privykol. Túto krízu môžeme našou činnosťou eliminovať, zmierňovať, ale aj odstrániť, ako sme už spomenuli, kvalifikovanými záchrannými prácami v mieste mimoriadnej udalosti alebo opatreniami počas vyhlásenej mimoriadnej situácie, napríklad prostredníctvom krízovej komunikácie, včasným varovaním obyvateľstva pred ohrozením.

Príklady a poučenia z praxe

Pozrime sa bližšie na priebeh **narastania krízy z psychologického hľadiska** na príklade mimoriadnej udalosti – náhle povodne v obci, ktorý by si mohli osvojiť všetci tí, ktorí pracujú v systéme krízového riadenia, integrovaného záchranného systému a zabezpečovaní plánovania úloh CO.

Situácia a súvislosti – vznik mimoriadnej udalosti, podcenenie varovania obyvateľstva bez odovzdania informácie a pokynov o konaní, požiadaviek zo strany starostu obce a krízového štábu zapríčinilo, že:

- spočiatku medzi obyvateľstvom bolo badať začiatkový rast napätia stimulujujúci zvyčajné spôsoby, ako riešiť problém vyplývajúci z mimoriadnej udalosti ohrozenia povodňou,
- ďalší rast napätia medzi obyvateľstvom, chýbajúce informácie o spôsobe a vykonávaní záchranných prác, teda v podmienkach, kedy sú tieto spôsoby (ak nie sú pripravené) už bezvýsledné, zlyhanie činnosti starostu obce a krízového štábu. Bezmocnosť a očakávanie starostu na výlučnú pomoc z vonku,
- stále väčšie napätie, hlavne medzi najviac ohrozeným obyvateľstvom, obec je povodňou odrezaná od okolitého sveta a pomoc z vonku mešká, neprichádza. Toto napätie si vyžaduje okamžitú mobilizáciu vonkajších aj vnútorných zdrojov. Nečinnosť krízového štábu má za následok, že obyvateľstvo rieši samozáchranu živelne a chaoticky, bez koordinácie a riadenia,
- keď všetko zlyhá, nastupuje štádium, pre ktoré je charakteristické stupňovanie úzkosti, depresie, pocitov bezmocnosti a beznádeje, dezorganizácia osobnosti.

Z toho vyplýva poučenie, že kríza riadiacich orgánov obce z praktického a psychologického hľadiska môže realizáciu zámeru a plánu záchranných prác pri mimoriadnej udalosti vážne sťažiť a skomplikovať. Vznikajú predpoklady strát na životoch, je ohrozené zdravie, poškodený a zničený majetok. Aktuálne to potvrdzujú skúsenosti zo zosuvov pôdy v okrese Košice-okolie, napríklad Nižná Myšľa, z povodní v okresoch Spišská Nová Ves, Poprad, Trebišov, Banská Bystrica a Prešov.

Positívne príklady z riešenia ochrany obyvateľstva po vzniku mimoriad-

nej udalosti na strane druhej ukazujú, ako možno psychologickú krízu prekonať. Kvalifikovaným prístupom po ukončení záchranných prác môžeme obnoviť beh života narušený živelnou pohromou. Obyvateľstvo si po obnove územia následne uchová svoj životný cieľ. Psychologickú krízu, ako jednu z následkov mimoriadnej udalosti, možno reálne postupne odstraňovať.

Na príkladoch, ktoré sme uviedli, si psychologická kríza vezme svoju daň. Na jednej strane znemožní uskutočniť pôvodný životný zámer a pretrhne celý proces dosiahnutia cieľa. Ak nie sú straty na životoch a ťažká ujma na zdraví, je tu tiež možnosť, aby obyvateľstvo a jednotlivci, i napriek trpkým poznatkom, prijali pomaly a postupne nový životný cieľ a nové hodnoty. Tie sú však poznačené, či chceme, alebo nie, negatívnymi individuálnymi skúsenosťami. Závisí od každého jednotlivca, ako sa s nimi vysporiada. Sám, alebo s pomocou iných. Ak je praktizovaný zodpovedný a premyslený prístup, neskôršie, po odznení následkov mimoriadnej udalosti, je východiskom pre obec a obyvateľstvo nová životná stratégia.

Vplyv neprimeraných úloh a požiadaviek na konanie a psychická záťaž

Medzi základné typy náročných životných podmienok a situácií, ktoré vedú k psychickej integrácii alebo dezintegrácii osobnosti, včítane zasahujúcich kolektívov, ale aj obyvateľstva, patria neprimerané úlohy a požiadavky. V súčasnom období spoločenskej a ekonomickej krízy sa to, žiaľ, často prejavuje v činnosti človeka. Najmä u osôb poverených po vzniku mimoriadnych udalostí zabezpečovať ochranu zamestnancov a osôb prevzatých do starostlivosti, záchranných zložiek IZS. Pri rozhovoroch a diskusiách na kurzoch a odbornej príprave účastníci poukazujú na také fakty, že dochádza k preťažovaniu množstvom požiadaviek, ktoré sú nad ich telesné a duševné sily. Neprimeranosť sa môže prejavovať napríklad:

- **Požiadavkami, ktoré prekračujú sily jednotlivca** nerešpektovaním zákonitostí činnosti organizmu. Príčinou vzniku môže byť chýbajúca odborná spôsobilosť, nedostatočné zručnosti, nepripravenosť riešiť náročné úlohy, schopnosti a sily človeka realizovať konkrétnu činnosť za určitých pod-

mienok a okolností požadovanej výkonnosti.

- **Neuspokojovaním potrieb, ambícií a tendencií človeka.** Sprievodným javom je vznik chronickej únavy či vyčerpania. Konkrétna situácia, napríklad nároky, ktoré idú až za aktuálnu prítomnosť jednotlivca z hľadiska kvality a množstva, podmienok, termínov a jeho síl.
- **Problémové situácie** si vyžadujú vedieť orientovať sa v nezvyčajných podmienkach a osvojiť si nové prístupy správania. Existenčné podmienky obyvateľstva, ich zachovanie, udržanie, požadujú pretvoriť zvyčajný spôsob života a správania.
- **V situáciách vyrovnávania sa s prekážkami.** Ak záchranár nie je schopný riešiť tento typ záťaže a charakterizuje ho ako neprimeraný, výsledkom je, že nemôže dosiahnuť cieľ v danej činnosti. Chyba sa stala v odbornej príprave, nebol vedený hľadieť východiská počas teoretického a praktického procesu vzdelávania.

Základným prejavom schopnosti riešiť tento typ záťaže je cieľavedomá regulácia správania sa, tendencia vyberať si alternatívne varianty. Ak chýbajú skúsenosti a predpoklady prekonať prekážky a ťažkosti, chyba sa stala znova vo výbere a príprave, alebo nekvalifikovaným poverením, (schválením do funkcie vykonávania činností v systéme ochrany obyvateľstva) zodpovednosti za, napríklad, záchrannú činnosť.

Pre termín stresovej situácie je podstatný pomer medzi mierou stresogénnej situácie (stresoru, alebo stresorov) a silou (schopnosťami, možnosťami ap.) danú situáciu zvládnuť.

O stresovej situácii, napríklad, hovoríme len v tom prípade, ak miera intenzity stresogénnej situácie je vyššia, ako schopnosť, či možnosť túto situáciu zvládnuť. Všeobecne ide o tzv. nadlimitnú, teda nadhraničnú záťaž, ako vo svojej práci zdôrazňuje aj Patrícia Dobríková. Vedie to k vnútornému napätiu a ku kritickému narušeniu rovnováhy organizmu. Potvrdilo sa to u niektorých jednotlivcov zasahujúcich jednotiek HaZZ pri požiari národnej kultúrnej pamiatky Krásna Hôrka v roku 2012. V snahe zachrániť čo najviac predmetov kultúrnej hodnoty, sa prejavovala čiastočne, ale aj objektívne stresogénna situácia, našťastie, len jej čiastočné prejavy, prvky spomínané vyššie.

Pre pochopenie obsahu termínu

stresovej situácie si môžeme určiť, kedy a kde vznikajú. Ako nám potvrdili operátori linky tiesňového volania 112, operátorky RZP, vznikajú vtedy, ak:

- Nejaká rušivá okolnosť pôsobí v čase realizácie cieľovej činnosti tak, že svojím tlakom (vyvolávajúcim špecifický psychický stav a komplex deštruktívnych zážitkov) narúša nielen jej optimálny, ale aj úspešný priebeh. Jednotlivec obvyklé aktivity realizuje v takých podmienkach, ktoré rušivo zasahujú prostredníctvom deštrukcie vyšších psychických funkcií. Patrí tam napríklad nepriaznivé prostredie v mieste mimoriadnej udalosti.
- Nastanú konfliktné situácie. Prejavujú sa pri rozhodovaní a riadení v činnosti krízového štábu. Ak starosta obce alebo primátor mesta rozhoduje v prostredí, kde psychicky pôsobia rovnako silné tendencie protikladného smeru. Rozhoduje v konfliktných situáciách, kde sú príznačné zážitky a prejavy váhania a kolísania. Alebo keď dochádza k zamietnutiu konkrétnej alternatívy alebo rozhodnutia. Riešenie týchto typov záťažových situácií závisí od osobnostných črt, ktoré spájame s tzv. rizikovým správaním – s tendenciou prijať určitú mieru rizika, voľby jedného a odstúpenia od druhého riešenia a konania.
- Je to aj časový faktor resp. deficit, dezintegrujúci konanie tlakom na rýchlosť realizovať inak dobre osvojenú profesiu, odbornú činnosť a koncepciu. V tomto je práve napríklad veli-

teľ zásahu vystavovaný tlakom, musí nevyhnutne realizovať činnosť v podmienkach ohrozenia (reálneho alebo približujúceho sa) a plne to platí aj pre zachraňovaných.

- Anticipácia (schopnosť človeka predvídať výsledky činnosti, predmety, javy, udalosti ešte skôr, ako sa reálne uskutočnia alebo skôr, ako sú vnímané) dôsledkov chybného výkonu, rozhodnutia resp. tlak zodpovednosti v najširšom zmysle slova. Je tu aj faktor a pôsobenie činiteľov narušujúcich činnosť členov krízového štábu a zamerania sa na riešenie iných problémov, vyvolaním nových motivačných a iných dominant. Vzhľadom na nové podmienky a okolnosti, alebo na možné dôsledky nesplnenia predpokladaných kritérií, ktoré sme si dali na výkon záchranných prác a činností v obci alebo na ohrozenom území.

Posúdme jednotlivé stupne psychickej záťaže. Zvládnuť záťaž znamená poznať aj **klasifikáciu stupňov vyčerpania** (viď uvedenú tabuľku), čo môže byť zaujímavé pre koordinačné strediská tiesňového volania a operátorov, ktorí vykonávajú túto činnosť vo svojich operačných strediskách HaZZ a PZ, RZP.

Problematika zvládania stresu úzko súvisí so stratégiou jeho zvládania so zameraním sa na určitý problém, na situáciu, ktorá vznikla a nájdenie spôsobu, ako ju zmeniť, alebo sa jej nabudúce vyhnúť. Spôsoby zvládania môžu byť

konfrontačne plánované – využitie sebaovládania, dištancovanie sa od problému, hľadanie pozitívnych strán, prijatie osobnej zodpovednosti, snaha vyhnúť sa stresovej situácii. Vo všetkých uvedených príkladoch je vlastné prekonávanie jednotlivých stupňov psychickej záťaže. Zvládacie zdroje treba odlišiť od zvládacích schopností. Predstavujú dôležité predpoklady pre tieto účinné procesy v zmysle eliminovania stresorov alebo adaptácie na stresory. R. S. Lazarus (1984) rozlišuje interné zvládacie zdroje (napr. zdravie, schopnosť riešiť problém) a externé zdroje (napr. sociálna opora, porozumenie).

Pri zvládaní choroby a postihnutia sa v psychológii hovorí o individuálnych odlišnostiach, ktoré majú vplyv na úroveň zvládania životných ťažkostí, o štýloch, stratégiách zvládania, zdrojoch, o fázach zvládania ťažkostí v súvislosti s ochorením a postihnutím (Martz, Livneh, 2007). Sociálnej opore sa prikladá významný dôraz z dôvodu zmiernenia dôsledkov stresu vyplývajúcich zo zdravotného postihnutia (Weiss et al., 2002) a špecificky u postihnutých nachádzajúci sa v skorej adolescencii (Prochownik, 2002).

Odborníci rozlišujú 4 stratégie zvládania stresu, ako celkového vnútorného stavu, alebo reakciu organizmu na záťažový podnet – stresor:

1. **Stratégia ľahostajnosti, apatie.** Spočíva v apatickom správaní sa človeka ku všetkému, čo sa deje v stresovej situácii so sprievodnými prejavmi

Možná klasifikácia stupňov vyčerpania

Podľa Márie Bratskej – zisky a straty v záťažových situáciách alebo prípravy na život

Príznamy a prejavy	Stupeň vyčerpania začiatkový	Stupeň vyčerpania ľahký	Stupeň vyčerpania stredný	Stupeň vyčerpania krajný – hraničný
Zníženie celkovej pracovnej schopnosti	malé	zjavné	výrazné	silné
Vznik únavy predtým nepôsobiacej pri zaťažení	pri väčšom zaťažení	pri zníženom zaťažení	bez akéhokoľvek zaťaženia	silné zaťaženie
Kompenzácia zníženej pracovnej schopnosti vôľovým úsilím	nie je nutná	plná	neúplná	nepatrná
Emocionálne zmeny	občas zníženie záujmu	občas labilná nálada	podráždenosť	stiesnenosť, výrazná podráždenosť
Poruchy spánku	ťažkosti so zaspávaním a prebúdzaním	ťažšie zaspávanie ako prebúdzanie	ospalosť celý deň	nespavosť
Zníženie pracovnej schopnosti pri duševnej práci	nie je	ťažšie sústreďovanie sa	občas zabúdanie	výrazné oslabenie pozornosti a pamäti
Psychohygienické opatrenia	úprava režimu odpočinku, telesná výchova, kultúrno-spoločenské rozptýlenie	riadna dovolenka a odpočinok	nutná mimoriadna dovolenka s organizovaným odpočinkom	liečenie

beznádeje, bezmocnosti a depresie.

2. **Stratégia vyhnúť sa pôsobeniu noxy.** V emočnej sfére sa prejavuje obavami a strachom.
3. **Stratégia napadnutia noxy.** V emočnej sfére sa prejavuje špecificky obavami z nebezpečenstva.
4. **Stratégia rôznych druhov činnosti.** Zameranie na posilňovanie vlastných zdrojov sily a zdokonaľovanie schopnosti boja s noxou, výcvik sebakontroly a sebaovládania.

Odborníci rozlišujú 5 klasifikácií vývoja stratégií nasledovne (Cohen, Lazarus, 1979 podľa Křivohlavého, 1994, s. 53):

1. Zvyšovať informovanosť o tom, čo sa so mnou deje, aj o tom, čo sa deje mimo mňa, ale týka sa ma to, prípadne o tom, aká je nádej, že tou, či inou stratégiou som schopný zvrátiť beh udalostí, alebo aspoň zmierniť dosah stresora.
2. Priama činnosť, ktorou z vlastnej iniciatívy alebo po vyprovokovaní stresorom začínam bojovať.
3. Utlmenie určitej činnosti, ktorá by mohla moju situáciu zhoršiť a tým ma oslabiť.
4. Vnútorne, intrapsychické procesy, ktorými sa snažím prehodnotiť situáciu, nájsť inú cestu riešenia.
5. Obrátiť sa na druhých ľudí so žiadosťou o pomoc, odbornú radu, útechu, upokojenie, posilu, sociálnu oporu.

Vo všetkých predpokladaných prejavoch záťaž a jej krajnosti – stresu bude veľkosť vyvolaného psychického stavu závisieť od toho, aký je veľký rozpor medzi súhrnom požiadaviek z vonkajšieho prostredia a našou pripravenosťou sa s nimi vyrovnáť, ako riešime nesúlad nezhody medzi nárokmi, ktoré okolité prostredie, v ktorom vznikla mimoriadna udalosť, vyžaduje a ako sa dokážeme so záťažovou situáciou vyrovnáť. Uvádzať preto stručne jednotlivé stupne psychickej záťaž.

Prvý stupeň – bežná záťaž

S úlohami sme sa bežne stretli a dokážeme ich úspešne zabezpečiť. Nemusíme siahať do našich rezerv a vykonávať zvýšenú činnosť na riešenie úloh a opatrení klasických tzv. mimoriadnych udalostí, ktoré si nevyžadujú nadmerné zvýšené úsilie.

Druhý stupeň – zvýšená záťaž

Viaže sa na také životné a pracovné situácie, v ktorých už nevystačíme s bežnými zaužívanými spôsobmi riešenia, ko-

vania a reagovania. Sú pre nás väčšinou nové. Vynakladáme zvýšené úsilie, aby sme ich zvládli. Bud' zmeníme sami seba v konkrétnom konaní, alebo hľadáme také možnosti riešenia, ktorými uvedieme vonkajšie podmienky do pôvodného stavu. Neznamená to, že sa pasívne prispôbujeme nárokom okolia. Riešením úloh so zvýšeným úsilím meníme aj sami seba. Získavame nové zručnosti a poznatky. Pracujeme na sebe, čo urýchľuje náš odborný, osobnostný rast. So zvýšenou záťažou sa dokážeme vyrovnáť bez negatívnych dôsledkov, to však predpokladá náš aktívny a tvorivý prístup. Predpokladá dôkladnú odbornú prípravu a výmenu skúseností.

Tretí stupeň – hraničná záťaž

Vzniká vtedy, keď sa objavuje výrazný nesúlad medzi vybavenosťou krízového riadenia a jeho pripravenosťou. Vplyvom vonkajšieho prostredia, hlavne záchranou ohrozeného obyvateľstva, ochranou územia. Riešiť takéto mimoriadne udalosti s veľkým rozsahom a zložitými následkami môžeme vtedy, ak zmobilizujeme všetky naše psychické sily. Rozhodujúce je zvládnutie hraničnej záťaž pre členov krízového štábu, záchrané jednotky, riadiace a výkonné štáby, komisie, technické a iné zabezpečovanie. Predpokladá to ísť na dno svojich psychických rezerv. Sprievodným javom môžu byť rôzne psychické poruchy, ktoré neočakávame a ktoré nás môžu zastihnúť v nevhodnej situácii a stave. Narastá počet nežiaducich dôsledkov na psychiku a zdravotný stav. Napríklad pri nestriedaní záchranárskych čiat a jednotiek v mieste mimoriadnej udalosti s hromadným postihnutím osôb, dlhotrvajúcej živelné pohromy, rozsiahleho požiaru, hromadnej havárie na diaľnici, neočakávanej priemyselnej havárie s dominovým efektom ap. Tieto záťaž, vznikajúce počas mimoriadnych udalostí, odhalia skutočnú kvalitu osobnosti záchranára, skupín krízových štábov, zasahujúcich jednotiek IZS. Ak ju zvládajú, často poskytujú návod na poznanie kvalít vykonávaných úloh a opatrení v prospech ochrany obyvateľstva, ale aj takej činnosti, akou je vzájomná pomoc obyvateľstva medzi sebou.

Štvrtý stupeň – extrémna záťaž

Vzniká vtedy, keď medzi požiadavkami vonkajšieho prostredia mimoriadnej udalosti a možnosťami záchraných prác je veľký rozpor a protiklady. Nesúlad je taký veľký, že nie je v našich silách vyvíňať primerané opatrenia a aktívne vzdorovať.

Začínáme úplne podliehať vplyvu situácie, ktorá sa nám momentálne javí ako neriešiteľná. Psychické zlyhania sprevádzajú výrazné poruchy v správaní, zmeny vo fyziologických a psychických procesoch v organizme, často s trvalými dôsledkami na zdravie človeka napr. výbuch a následný zával v bani, tragédia na mori pri potápaní sa lode, pri rôznych leteckých haváriách. Pretrvávajúca extrémna záťaž vedie k narušeniu vzťahov so sociálnym prostredím.

Do popredia sa v súčasnom období kombinovaných záťaž v odbornej príprave a vzdelávaní pri praktických formách a metódach nácvikov dostáva príprava na odolnosť proti nim. Našou úlohou v systéme civilnej ochrany obyvateľstva pri príprave zložiek IZS je formovanie schopností zdolávať záťaž bez vážnejších porúch, neprimeraných reakcií a agresívneho konania. Psychická odolnosť pri záchraných prácach, ich organizovaní v mieste mimoriadnej udalosti a poskytovaní neodkladnej pomoci znamená:

- byť odolný proti všetkým druhom záťažových situácií, vrátane frustrujúcich a tiež schopnosť zdolávať zmeny v psychologických mechanizmoch regulácie a činnostiach, ktoré danú mimoriadnu udalosť spôsobili, alebo vyhlásenie mimoriadnej situácie vyvolali,
- aby na utváranie odolnosti proti záťaž pôsobili aj také faktory, ako zdedené vlohy, vrodené predpoklady, osobnostné vlastnosti, vek, nadobudnuté poznatky. Dôležité sú životné skúsenosti, dodržiavanie princípu postupnosti a nadväznosti pri odovzdávaní skúseností mladším.

Určite budú súhlasíť aj záchranári, že je nevyhnutné, aby bolo dodržiavané postupné zvyšovanie požiadaviek, osvojené a zaužívané postupy, úroveň sebaregulácie a psychosociálna podpora.

Štruktúra zvládania:

- **zvládacie procesy,**
- **zvládacie schopnosti,**
- **zvládacie vzorce (stratégie, štýly),**
- **zvládacie zdroje.**

Pod pojmom stratégia rozumieme starostlivo vypracovaný plán, postup, program na dosiahnutie určitého cieľa. Štýl chápeme ako všeobecnú tendenciu pracovať so stresujúcou situáciou určitým spôsobom.

Klasifikácie stratégií zvládania

Zvládanie zamerané na problém

Človek sa zameriava na situáciu, pričom sa snaží hľadať spôsoby, ako ju zmeniť alebo, ako sa jej v budúcnosti vyhnúť. Ide o vyvinutie vlastnej aktivity a snahy konštruktívne riešiť situáciu, znižovať stresové situačné vplyvy a zmeniť podmienky, ktoré zhoršujú celkový stav.

Zvládanie zamerané na emócie

Človek sa zameriava na zmiernenie prežívaných emócií v stresovej situácii, pričom k zmene situácie nemusí dôjsť. Tieto stratégie sú zamerané na riadenie emočného stavu, ktorý sa radikálne zmenil v dôsledku stresu.

Záverom uvádzame fázy vyrovnávania sa so záťažovou situáciou, včítane stresu:

Prvou fázou je prvotné hodnotenie. V tejto etape posudzujeme, či pôsobiaca situácia je ohrozujúca, resp. aké nebezpečenstvá alebo pozitíva predstavuje.

Druhou fázou vyrovnávania sa so záťažovou situáciou a stresom je sekundárne hodnotenie. Zahŕňa uvažovanie nad vlastnými možnosťami a anticipovanými dôsledkami konania. Človek posudzuje zvládacie zdroje a vlastnosti situácie, s ktorou sa má vysporiadať. Výsledkom týchto dvoch fáz je výber konkrétnej odpovede.

Tretia fáza prekonávania stresu sa nazýva prehodnotenie. Človek získava nové informácie, ktoré menia pohľad na situáciu, nadobúda isté skúsenosti s riešením, ktoré môže uplatniť v budúcnosti.

Predpokladmi osobnosti zdolávať záťažové situácie počas mimoriadnych udalostí sú úroveň psychického napätia, dynamika emócií a citov, využitie rozumových schopností a praktických skú-

seností vôľové úsilie a zameranosť riešiť cieľovú problematiku mimoriadnych udalostí.

Dôležité je podľa Mgr. Evy Karafovej, PhD. (Univerzita Komenského Bratislava) zameranie sa na dôsledky pôsobenia stresu subjektívne vnímané ako negatívne, pretože sú rozhodujúce pre zvládanie. Sú mnohé pozitívne účinky stresu na prežívanie a správanie človeka, najmä ak sa vyskytnú v takých ťažkostiach, ktoré je možné prekonať vlastným úsilím. Stres a psychická záťaž, ako súčasť každodenného života, má v sebe aj pozitívny potenciál. Stresové dôsledky vznikajú vtedy, keď prekročia individuálnu adaptačnú schopnosť človeka. Negatívne dôsledky stresu vedú k zmenám v telesnej i psychickej oblasti a prejavujú sa vo fyziologických funkciách a v psychickej činnosti. Prekonávanie záťažových činiteľov a prekážok, svojimi zvládacími schopnosťami, ktoré závisia najmä od osobnostných predpokladov a tie je treba formovať a zdokonaľovať. Oni ovplyvňujú stresory hlavne pre nás dôležité, pre našu prax – hlavne externé alebo interné.

PaedDr. Betuš Ľubomír, CSc.
vedúci SVP Spišská Nová Ves

Literatúra :

- [1] PhDr. Mária Bratská CSc. Zisky a straty v záťažových situáciách alebo príprava na život. Bratislava 2001.
- [2] Bránik, R. (2011). Zvládanie stresu profesionálov. *Civilná ochrana*, 12, 6, p. 52- 53
- [3] Bránik, R., Cagáň, R., Brániková, K. (2010). Manažment stresu pri záťažujúcich zásahoch: Vzdelávací modul č. II tímu krízovej intervencie Modrý anjel. Bratislava: Učebné skriptá

- [4] Mikšík O. Psychológia hromadného správania. Bratislava, 2009
- [5] Dobríková Patrícia. Zvládanie záťažových situácií. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce 2007
- [6] Marek Blatný a kol. Psychologie osobnosti. Praha 2010
- [7] Dianiška Gustáv. Sociálna psychológia právnik. Veda SAV Bratislava 2006
- [8] Pardel T. Frustrácia a stres In. *Vychovávateľ* roč. 14/1970
- [9] Pardel T. Motivácia ľudskej činnosti a správania. Bratislava, 2009
- [10] Národný program podpory zdravia - zdravie pre všetkých v 21. storočí
- [11] Prezentácia katedry pedagogiky UMB Banská Bystrica 2010
- [12] Baumgartner, F., Karaffová, E. (2011). Porovnanie dvoch nástrojov merania emočnej inteligencie ako črty. *Sociálni procesy a osobnosť. Človek na ceste životem: křižovatky a mosty*. Brno: Psychologický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Tribun EU, 2011 - (Bartošová, K.; Čerňák, M.; Humpolíček, P.; Kukaňová, M.; Slezáčková, A.), s. 21-25 ISBN 978-80-263-0029-8
- [13] Karaffová, E., Hóková, T. (2012). Psychická odolnosť ako predpoklad pre úspešnú sociálnu inklúziu

Poznámka:

Anticipácia – schopnosť človeka predvídať výsledky činnosti, predmety, javy, udalosti ešte skôr, ako sa reálne uskutočnia alebo skôr, ako sú vnímané.

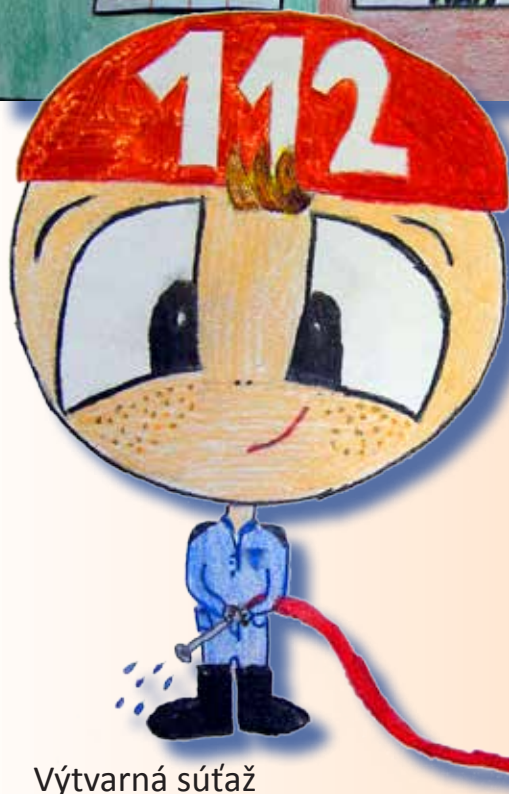
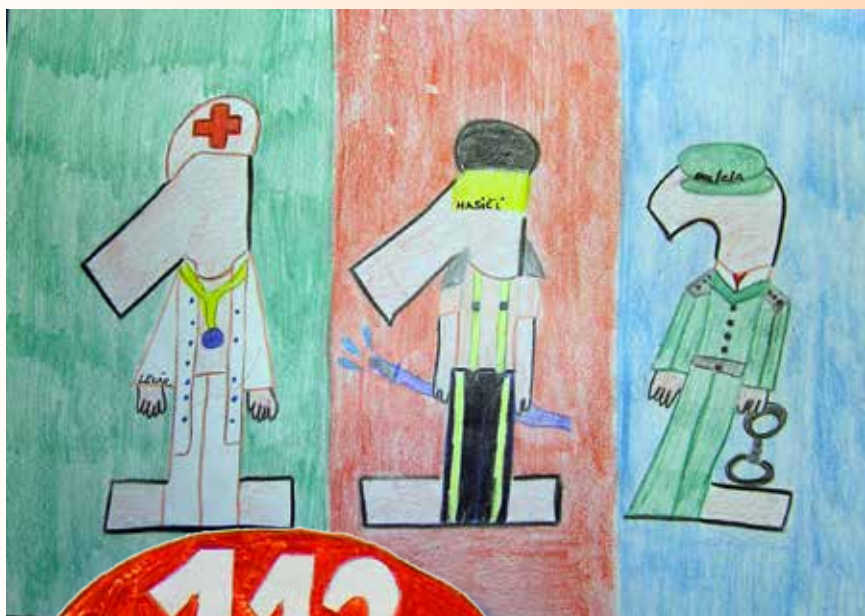
Noxa – škoda, porucha, príčina vyvolávajúca ochorenie

CIVILNÁ OCHRANA, revue pre civilnú ochranu obyvateľstva. Dvojmesačník pre orgány krízového riadenia a odbornú verejnosť, www.minv.sk. **Vydáva:** Sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. **Sídlo vydavateľa:** Drieňová 22, 826 04 Bratislava.

IČO vydavateľa: 15186620 **Redakcia:** Vzdelávací a technický ústav KMCO Príboj 559, 976 13 Slovenská Ľupča. Tel.: 048/418 70 84, 418/73 71 kl. 248, fax: 048/418 70 85, e-mail: revueco@uco.sk. **Zodpovedná redaktorka:** Nina Bertová, mobil: 0917/650580, e-mail: bertova@uco.sk. **Evidenčné číslo MK SR:** EV 895/08. **ISSN** 1335-4094. **Cena:** 1,30 €/ks. **Ročné predplatné:** 7,80 €. **Redakčná rada:** JUDr. Lenka Hmírová – predsedníčka, Ing. Ladislav Szakállos – podpredseda, Nina Bertová – tajomníčka, členovia: Ing. Vladimír Bakoš, PaedDr. Ľubomír Betuš, CSc., Doc. Vladimír Blažek, CSc., Radovan Bránik, Štefan Díreš, Ing. Marián Hoško, Ing. Miloslav Ivica, Ing. Zdeněk Jadrný, PhD., Mgr. Miroslav Jancek, Ing. Lýdia Kerulová, Ing. Miloš Kosír, Ing. Dušan Krovina, Ing. Jaroslav Lentvorský, JUDr. Milan Rebroš, Ing. Ľubomír Šabík. **Grafika a prepress:** Vzdelávací a technický ústav KMCO Príboj 559, 976 13 Slovenská Ľupča. **Tlač:** Centrum polygrafických služieb MV SR, Bratislava. **Distribúcia a predplatné:** Vzdelávací a technický ústav KMCO Príboj 559, 976 13 Slovenská Ľupča. **Redakčná uzávierka:** 30. január 2014. **Resumé do angličtiny preložila:** Mgr. Alica Šmálová. Nevyžiadané rukopisy a fotografie nevraciamy. Redakcia si vyhradzuje právo na jazykovú úpravu textov vrátane ich krátenia. Využitie textov revue CO je možné s podmienkou, že uvediete zdroj.

Výtvarná súťaž

NAKRESLI SVOJHO INTEGRÁČIKA

za Banskobystrický kraj

Materské školy:

1. miesto
Alexandra Hanesová
 Materská škola
 E.P. Voljanského 491/3
 960 01 Zvolen

2. miesto
Lucia Machalová
 Materská škola
 J. Kráľa 1615
 962 05 Hriňová

3. miesto
Samuel Gallo
 Materská škola
 J. Kráľa 1615
 962 05 Hriňová

Základné školy

1. miesto
Hana Kristeľová
 Základná škola
 Školská 3
 962 61 Dobrá Niva

2. miesto
Sára Alexandra Tereňová
 Základná škola
 Spojená škola
 Hlavná 1
 976 56 Pohronská Polhora

3. miesto
Lucia Durajová
 Základná škola
 Ul. M.R. Štefánika č. 17
 965 01 Žiar nad Hronom

